

Sfântul TEODOR STUDITUL

„IISUS HRISTOS
PROTOTIP AL ICOANEI SALE”

- tratatele contra iconomahilor -

Traducere de Diac. Ioan I. Ică jr.

Tipărită la Editura Deisis, Mănăstirea Ioan Botezătorul, Alba Iulia, 1994

Ediție electronică

APOLOGETICUM
2006

Sfântul Teodor Studitul

Volumul poate fi distribuit liber pentru uz personal.

Această lucrare este destinată tuturor iubitorilor de spiritualitate creștină ortodoxă. Ea poate fi utilizată, copiată și distribuită LIBER cu menționarea sursei.

Scanare : Apologeticum

Corectură și tehnoredactare : Apologeticum

Digitalizare pdf : Apologeticum

ISBN 973-96329-3-9

© 2006 APOLOGETICUM.

<http://apologeticum.net>

<http://www.angelfire.com/space2/carti/>

apologeticum2003@yahoo.com

AL CUVIOSULUI ȘI MĂRTURISITORULUI PĂRINTELUI NOSTRU TEODOR EGUMENUL STUDIONULUI

ÎNTÂIUL ANTIRETIC ÎMPOTRIVA ICONOMAHILOR ¹

„Vreme este de a grăi” și nu „de a tăcea” (Ecles. 3, 7) pentru cel ce poate să o facă într-un mod oarecare, pentru că s-a sculat o erezie ce latră împotriva adevărului și seamănă groază în sufletele neîntărite prin deșarta ei glăsuire. Fiindcă două lucruri ar face cumva cel ce grăiește: și-ar consolida bine gândul propriu, desfășurând și reunind demonstrațiile constitutive ale subiectului propus, și ar împărtăși și altora concluziile acestora, în cazul că aceștia și-ar pleca urechea la ele. Prin urmare, și eu, sărac și lipsit din amândouă părțile, luând îndrăzneală prin rugăciunile și îndemnurile părinților, voi încerca pe cât e cu putință să expun care este concepția mea. Căci mai bine este, zice limba Teologului (Grigorie de Nazianz) să oferim ceea ce ne stă în putință decât să lipsim cu totul, mai ales că în „Cuvântul înfierător” ² pe care l-am compus nu am putut-o duce până la capăt în chip îndeșulător. Acum, însă, cuvântul nostru va proceda prin opunerea dogmei proprii și a celei străine, astfel încât prin comparație să se scoată afară, ca la o selecție, chipul falsificat și contrafăcut al monezilor lipsei de evlavie din rândul celor ce poartă efigia probată și sunt făcute din aliajul nealterat al Adevărului.

„Iar Dumnezeu va da cuvânt cu putere multă celor ce binevestesc” (Ps. 67, 12), de îmi este îngăduit și mie nevrednicului să încep acest cuvânt.

1. ORTODOXUL: Așadar, una ne este, o, voi aceștia, credința, adorarea și închinarea noastră a creștinilor: cea în Tatăl, Fiul și Sfântul Duh; pentru că unul este lucrul închinat prin firea Dumnezeirii, chiar dacă lucrurile cugetate (în Dumnezeire) sunt trei prin proprietățile lor ipostatice, cum reiese de altfel în continuare.

ERETICUL Nu este una, întrucât obiectul cinstirii noastre s-a arătat primind mai multe închinări prin înălțarea icoanelor, o practică preluată prin vicleanul meșteșug al demonilor din tradiția păgână (elină) pentru a introduce închinarea la idoli în Biserica universală. Căci faptul că Dumnezeirea este necuprinsă și necircumscrișă este recunoscut de orice teolog.

2. ORTODOXUL: Faptul că Dumnezeirea este necuprinsă și necircumscrișă, la care voi adăuga și pe acela că ea este infinită (nemărginită), nedefinită și nonfigurabilă și toate câte se zic prin suprimarea celor ce ea nu este, este evident pentru oricine. Dar, „ce comuniune are lumina cu întunericul”?, și de aici se poate spune: „sau ce acord poate fi între Hristos și Belial” (II Cor. 6, 14-15), între icoanele sfinte și idoli demonilor? Căci atunci (dacă am sluji idolilor), ar fi trebuit să cinstim și să ne închinăm, înaintea celor cauzate (idolilor), cauzelor (zeilor), adică Astartei și lui Chamos, urâciunea Sidonienilor (II Regi 23, 13), lui Apollo, Zeus sau Chronos și celorlalți feluriți zei ai păgânilor care, strămutând prin ignoranța înșelăciunii demonice adorarea de la Dumnezeu Făcătorul la cele create, au adorat creatura în locul Creatorului” (Romani 1, 25) alunecând cu toții într-o singură prăpastie a politeismului. Dar la

¹ P.G. 99, 328-351.

² Aluzie la o altă scriere de polemică antiiconomahă a Sf. Teodor, pierdută.

noi este închinat un Dumnezeu în Treime. Și cât privește dogma Teologiei (=despre Dumnezeu), nu numai că ea nu îngăduie iscodirea unui chip de circumscriere sau cuprindere - să nu fie! căci aceasta este o născocire a gândirii păgâne (elenice) - ci noi nu știm nici măcar că există Dumnezeirea sau ce este Ea, lucru știut numai de Ea însăși. Dar după ce pentru suprema sa bunătate Unul din Treime s-a pogorât la firea omenească făcându-se ca și noi și a avut loc un amestec al celor neamestecate și o contopire a celor necontopite, adică a necircumscrișului cu circumscrisul, a infinitului cu finitul, a nedefinitului cu definitul, a nonfigurabilului cu figurabilul - lucru cu adevărat paradoxal și uimitor! -, pentru aceasta Hristos se reprezintă în icoană și Cel nevăzut se vede, căci Cel ce prin natura Sa proprie e necircumscriș a luat circumscrierea naturală a trupului nostru, pentru ca să se arate prin fapte ceea ce sunt acestea două iar nu ca una sau alta din ele să înșele asupra ceea ce sunt ele, cum rezultă din opiniile voastre.

3. ERETICUL: Dar ei, (ereticii), nu zic că Dumnezeirea rămâne necircumscrișă prin faptul că Hristos este circumscris trupest. Căci întrucât Dumnezeirea este unită cu trupul prin unire ipostatică, atunci cu necesitate în circumscrierea trupului e împreună-circumscrișă și Dumnezeirea necircumscrișă - fiindcă nu se admite ca una să fie separată de cealaltă, pentru ca să nu se introducă prin aceasta modul urâtei diviziuni (nestoriene).

ORTODOXUL: Potrivit flecărelii tale nu se poate ca Dumnezeirea să rămână necuprinsă prin aceea că s-a lăsat curpinsă - doar s-a lăsat înfășată în scutece!; nici nevăzută prin aceea că s-a lăsat pipăită - doar a fost pipăită!; nici nepătimitoare prin aceea că a lăsat să primească Patima - doar a fost răstignită!; nici nemuritoare prin aceea că a fost omorâtă - doar a primit moarte! Prin urmare, așa să cugeti: că ea a rămas necircumscrișă în aceea că s-a lăsat circumscrisă. Căci și acestea sunt proprietăți ale Lui ca și celelalte, dar unele sunt ale naturii necircumscrișe, și prin ele se recunoaște faptul că (Hristos) este Dumnezeu, iar celelalte aparțin naturii circumscrise, și prin ele se recunoaște faptul că este om. Nici una din ele n-a înnoit pe cealaltă nici n-a încetat să fie ceea ce era, nici nu s-a preschimbat una în cealaltă - căci acesta ar fi amestecul (monofizit al firilor) de care fugim - ci, El este unul și același prin ipostasul său având neamestecul naturilor Lui în interiorul definițiilor lor. Prin urmare, fie primește „circumscriș”-ul fie, dacă nu primești aceasta, suprimă și „văzut”-ul, „pipăit-ul, „cuprins”-ul și toate câte țin de aceeași categorie; și de aici se va vedea lămurit că nu primești în întregimea lui faptul că „Cuvântul s-a făcut trup” (Ioan 1, 14), ceea ce e culmea impietății.

4. ERETICUL: A zice că Hristos este un simplu om, zic ei (ereticii), este unul din lucrurile cele mai absurde; dar faptul de a fi circumscris este propriu unui simplu om; prin urmare, Hristos nu este un simplu om pentru că n-a fost circumscris.

ORTODOXUL: Mi se pare mie că mult mai flecărești proferându-ți mereu iubirea față de (expresia) „necircumscriș”, respingând înțelesul cu nonînțelesul, și opunând demonstratului indemonstrabilul și raționamentului iraționalul. Dar hai la luptă, ca să fii și de aici scos afară din ring. Prin urmare, Hristos nu s-a făcut un simplu om, căci n-ar putea zice cineva din cei evlavioși că El a asumat un om oarecare, ci omul în general (universal), adică întreaga natură umană, dar pe cea contemplată într-un individ - căci cum ar fi putut fi văzut altfel? - iar după această natură este văzut și figurat, pipăit și circumscris, mănâncă și bea, crește și sporește, ostenește și se odihnește, doarme și priveghează, flămânzește și însetează, lăcrimează și asudă, și toate câte le lucrează și pătimește fiecare om. Prin urmare, Hristos este circumscris, deși nu este un simplu om - căci nu este un om dintre mulți oameni - ci însuși Dumnezeu făcut om, ca nu cumva cei ce zic că El a venit doar părelnic, ca o fantasmă a închipuirii - și cărora le urmezi și tu - să arunce iarăși în cursă balaurii tuturor ereziilor. Și iarăși, El este necircumscriș, măcar că este Dumnezeu înomenit, ca să fie lovit peste bot câinele lipsit de evlavie care latră că El și-a luat obârșia (numai) de la Maria. Fiindcă acesta este misterul cel nou al Iconomieii: faptul de a face o însoțire a naturii divine și umane în ipostasul unic al Logosului care să păzească nevătămate proprietățile fiecăreia în unirea

nedespărțită (a ipostasului).

5. ERETICUL: Scriptura însă, zic ei, (interzice) în general faptul de a se înălța asemănări (ale lui Dumnezeu), doar zice undeva: „să nu-ți faci chip cioplit, nici orice asemănare a câte sunt în cer sus, pe pământ jos și în apele de sub pământ, să nu te închini lor, nici să le slujești, căci Eu sunt Domnul Dumnezeul tău” (Ieșire 2, 4)

ORTODOXUL: Când anume și către cine (s-a zis aceasta)? S-a zis înainte de Har și celor păziți sub Lege și conduși de aceasta spre „monarhia” unei unice Persoane (divine); când Dumnezeu nu se arătase încă în trup și cei din vechime erau (astfel) separați prin zidul (Legii) de idoli din afară. Fiindcă se cădea ca aceora care au ajuns iarăși prin protopărințele Avraam „neam ales” să li se legiuiască acestea, ca ei să evite prăpastia politeismului. Pentru că Unul este Dumnezeu și Domnul a toate „pe care nici un om nu L-a văzut nici nu-L poate vedea” precum zice cuvântul (I Tim. 4, 16) și, ca atare, El n-are nici însemnare, nici asemănare, nici circumscriere, nici circumdefinire, nici orice altceva din cele câte sunt inerente gândirii umane pentru înțelegerea lucrurilor. Cu referire la aceste lucruri s-a putut zice foarte bine acel (cuvânt): „Cu cine L-ați asemănat pe Domnul? Și cu ce asemănare L-ați asemănat pe El? (Isaia 40, 18). Trec sub tăcere faptul că ceea ce a fost cu desăvârșire oprit în privința lui Dumnezeu nu a fost oprit și în privința altora. Pentru că cel ce a interzis mai întâi hierofantului Moise (asemănările) îndată apoi a poruncit: „Să faci doi heruvimi turnați în aur pe cele două capete ale capacului (chivotului). Și să fie cei doi heruvimi cu aripile întinse pe deasupra capacului umbrind cu aripile lor capacul iar fețele lor să fie unul spre altul. Și acolo mă voi face cunoscut ție și voi grăi ție” (Ieș. 24, 18-22); și în Levitic: „Fă-ți un șarpe de aramă și pune-l pe un stâlp și de va mușca șarpele pe vreun om, tot cel muscat care se va uita la el va trăi. Și a făcut Moise un șarpe de aramă și l-a pus pe un stâlp și când un șarpe mușca un om, acesta privea la șarpele de aramă și trăia” (Num. 21, 8-9). Vezi dar ceea ce spune însăși Scriptura, măcar că îngerii nu au consistența noastră materială, iar șarpele, deși este departe de om prin forma sa de fiară, a fost luat în mod enigmatic ca tip al lui Hristos (Ioan 3, 14). Iar dacă Dumnezeu s-a pogorât în vechime până la faptul de a se lăsa figurat enigmatic printr-un șarpe ca să vindece pe cei mușcați de șarpe, cum să nu-I fie drag și potrivit cu El, de când s-a făcut om, faptul de a se înălța icoana înfățișării Sale trupesti? Și dacă, numai văzut, tipul teriomorf vindeca pe cei mușcați, cu cât mai mult nu va sfinți, privită fiind pe cei ce au contemplat-o, efigia cu sacră imprimare a lui Hristos?

6. ERETICUL: Prin urmare, Dumnezeu cade în contradicție (opозиție) cu Sine însuși.

ORTODOXUL: Ce nebunie! Pentru că negația privește faptul de a asemana Dumnezeirea cu oricare din cele ce țin într-un fel sau altul de creaturi: soare, lună, astre sau orice altceva după care se plăsmuiește chipul idolilor (Deut. 4, 19), iar afirmația se referă la faptul că prin unele întipăririi și chipuri modelate Israel este condus în mod simbolic, pe cât era cu putință, spre contemplația și adorația unicului Dumnezeu; sau nu este oare însuși modelul întregului Cort (al mărturiei) o prefigurare a adorației în duh schițată umbratic prin contemplații simbolice marelui Moise de către Dumnezeul a toate (Evrei 9)?

7. ERETICUL: Prin urmare, zic ei, este o degradare și o micșorare faptul de a-l reprezenta iconic pe Hristos prin întipăririi materiale. Să se rămână la contemplația mentală cum este formată în noi de Duhul Sfânt Care lucrează în noi o formare (modelare) dumnezeiască prin sfințire și dreptate. Căci zice Scriptura: „La ce folosește un chip cioplit ca să-l faci pe el (meșterul său)? L-a făcut chip turnat și o închipuire mincinoasă” (Avac. 2, 18). Și iarăși: „că acela este un lemn tăiat din pădure, lucrare a meșterului și turnat din argint și din aur” (Ierem. 10, 3)

ORTODOXUL: Îți place să nu te abții de la tautologii sau mai degrabă de la orbire, trecând cu răutate de la un lucru la altul. Lucrul pe care-l prezinți drept ceva neverosimil și josnic, acesta este potrivit lui Dumnezeu și sublimității măreției misterului. Sau nu este o

slavă pentru cele înalte faptul de a se smeri, precum o necinste pentru cei smeriți faptul de a se înălța? (cf. Luca 14, 11) Tot astfel și pentru Hristos, Care rămâne în înălțimea proprie Dumnezeirii și este slăvit prin indescriptibilitatea ei imaterială este o cinste circumscrierea materială a trupului Său în care s-a manifestat preaînaltul Său pogorământ față de noi. Pentru că materie sau mai precis trup s-a făcut Cel ce a alcătuit universul. Și nu a respins faptul de a deveni și a fi numit după ceea ce a asumat; iar o lucrare a materiei este și faptul de a fi circumscrișă în mod material.

Iar despre faptul de a ne mulțumi cu contemplația mentală așa cum este ea remodelată în noi de Sfântul Duh, el se referă la Botez. Și cuvântul nostru nu este despre felul cum se alcătuește în noi icoana Celui ce este efigia ipostasului (Evr, 1, 3) lui Dumnezeu Tatăl, ci despre faptul reprezentării de către noi în culori materiale a icoanei formei Sale umane. Căci dacă e suficientă contemplația mentală, ar fi fost suficient ca El să vină la noi doar în mod mental; și atunci iarăși apare aparența în cele pe care le-a făcut și în cele pe care le-a pățit ireproșabil ca și noi, nemaivenind El propriu-zis în trup. Dar hai mai departe! A pățit, a mâncat și a băut trup în trup; și toate celelalte pe care le suferă și face fiecare om în parte afară de păcat. (Evrei 4, 15) Și, astfel, este o cinste ceea ce după tine este socotit a fi o necinste pentru preacinstul și preamăritul Logos (al lui Dumnezeu), încetează de a mai profera împotriva noastră fără învățătură cuvintele Scripturii adaptând icoanei lui Hristos cele zise împotriva închinărilor idolești ale păgânilor. Căci cine având minte nu pricepe diferența dintre idol și icoană, că unul este întuneric iar cealaltă lumină; unul înșelăciune, cealaltă lipsită de înșelăciune; unul este semn distinctiv prea evident al politeismului iar cealaltă a Iconomiei (lui Hristos)?

8. ERETICUL: Cum?, zic ei: Ceea ce s-a scris despre Cruce nu s-a scris și pentru Icoană? Căci scris este: „Cuvântul Crucii pentru cei ce pier este nebunie, iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 18). Și „iar mie să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în Crucea lui Hristos” (Gal. 6, 14), și celelalte câte le celebrează Scriptura despre Cruce. Unde și de către cine vei arăta zicându-se așa ceva despre icoană?

ORTODOXUL: Zi, încrezătorule, pe care din ele o celebrează și în care din ele se laudă Pavel? În Cruce sau în tipul crucii? Evident că în prima. Dar nu se scindează în ce privește slava, copia reprodusă de prototipul ei, cum nici umbra de lumină. Și câte se zic despre cauză, acestea se vor zice într-un tot și despre lucrul cauzat. Dar primele se zic în sens propriu și prin natura (lucrului), iar celelalte nu în sens propriu ci omonimie. Tot așa, după ce la început a fost propovăduit Hristos, a urmat, prin relație, și cuvântul despre icoana (Lui). Și vei avea ca demonstrații despre icoana lui Hristos toate câte s-au zis despre Hristos însuși. La fel și pentru tipul crucii câte s-au arătat despre Crucea însăși. Nicăieri însă (Scriptura nu vorbește) despre tip și icoană, măcar că aceste două expresii au o semnificație identică; iar a căuta (aceasta) este lucru lipsit de rațiune, întrucât în cele ale noastre cele cauzate coexistă în potență deodată cu cauzele lor. Sau nu este orice icoană o pecete și o imprimare purtând în sine înfățișarea proprie a lucrului după care este numită? Căci „cruce” numim și imprimarea ei ca pecete, pentru că și ea este cruce, și nu zicem că sunt două cruci. Iar „Hristos” numim și icoana lui Hristos pentru că și ea este Hristos, dar nu zicem că sunt doi Hristoși. Astfel încât nu este îngăduit a separa pe una de cealaltă prin omonimie ci prin natură; după cum zice Dumnezeiescul Vasile că „împărat se zice și imaginea împăratului, și, totuși, nu sunt doi împărați: căci nici puterea nu se scindează, nici slava nu se împarte, și pe drept cuvânt, cinstea icoanei urcă la prototip și invers”.³

9. ERETICUL: Se ajunge atunci, zic ei, la a zice că sunt mai mulți Domni și Hristoși, după diferitele icoane, și de aici vine și politeismul, iar noi ne închinăm la Un singur Domn și Dumnezeu.

ORTODOXUL: Ce, deci? Nu este Domn Tatăl? Nu este Domn Fiul? Nu este Domn

³ De Spiritu Sancto XVIII, 45; P.G. 32, 149.

Sfântul Duh? Cum și Dumnezeu, Dumnezeu și Dumnezeu? Desigur. Rezultă, deci, de aici și trei Dumnezei și Domni? Lucrul este lipsit de evlavie. Căci este un singur Dumnezeu și Domn. Același lucru, prietene, trebuie cugetat și la icoane; căci, chiar dacă efigiile sunt mai multe după număr, este însă un singur Hristos, și nu mai mulți; după cum și Domnul este Același și nu sunt (Domni) diferiți. Căci așa cum acolo unitatea numelui de „Dumnezeu” și „Domn” nu îngăduie naturii să se împartă în cele trei persoane, așa și aici apelativul omonimiei unește multe întipăriri într-o singură înfățișare și de aici obiecția ta stupidă este una răsuflată.

10. ERETICUL: Se admite, zic ei, ca Hristos să fie reprezentat iconic, dar așa cum spune cuvântul sfânt predat nouă de către Dumnezeu: „Aceasta să faceți întru pomenirea (amintirea) mea” (Luca 22, 19), neîngăduind adică să fie reprezentat iconic sau pomenit altfel; pentru că aici (în Euharistie) atât faptul de-a fi reprezentat iconic e adevărat cât și reprezentarea iconică sfântă.

ORTODOXUL: Faptul că te-ai arătat în conflict cu tine însuși ajungând să admiți că Hristos este circumscris, deși mai întâi n-ai admis aceasta, e suficient pentru întoarcerea argumentului tău împotriva ta. Dar pentru că nu este bine să las nici o propoziție a ta necriticată, să purcedem la respingerea ei conform rațiunii. Cum numești însăși lucrurile ierologhisite și celebrate imnic de către preot: icoană sau adevăr (realitate)? Dacă icoană - vai, ce absurditate! - (treci) din blasfemie în blasfemie, ca aceia care, intrați într-un nămol, cu fiecare pas se afundă și mai rău în el; căci ca să ți se potrivească premiza, urmează să fii osândit pentru ateism. Iar dacă este adevăr (realitate), precum și este - căci, potrivit cuvântului rostit de Dumnezeu, la împărtășanie credincioșii mărturisesc că este însuși Trupul și Sângele lui Hristos - ce flecărești preschimbând misterele adevărului în tipuri?

Iar cuvântul a zis: „aceasta să faceți întru pomenirea (amintirea) mea” și pe drept cuvânt, căci acest mister este o recapitulare a întregii Iconomii, semnificând printr-o sinecdocă întregul prin partea lui cea mai principală. Dar pentru că a zis: „aceasta să faceți întru pomenirea mea” nu este totuși îngăduit tuturor (să o săvârșească), ci numai celor care dețin puterea de a ierurghisi (preoția). Cum nici nu ne-a interzis celebrarea celorlalte mistere (ale Iconomiei). Fiindcă ne arătăm săvârșind pomenirea și a Nașterii și a Arătării lui Dumnezeu; și acum ridicăm ramuri spre închipuirea șederii (Lui) pe mână, acum ne îmbrățișăm unii pe alții în semn de înviere. Trec sub tăcere suirea la templu și ispitirile ispititorului, pentru care păzim înfrânare vreme de patruzeci de zile, și altele care cad sub aceeași considerație. Trebuie, deci, presupus că printr-un mister mai concentrat cuvântul ne-a poruncit tacit de fapt: „Acestea toate să le faceți întru pomenirea mea”.

Oare nu același lucru trebuie presupus și gândit atât despre priveliștea înfățișării Lui trupești într-un tablou cât și despre de-Dumnezeu-gravatele evanghelii? Pentru că nicăieri El n-a spus să se fixeze în scris cuvântul concentrat (al propovăduirii Sale), ci el a fost fixat în scris de Apostoli și așa vine la noi până astăzi, Ceea ce aici este fixat în scris pe hârtie prin cerneală, este fixat tot așa pe icoană prin felurite culori sau oricare alte materii. Căci zice marele Vasile: „ceea ce înfățișează cuvântul istoriei aceasta arată și pictura în tăcere prin imitație”.⁴ Astfel încât de aici suntem învățați a zugrăvi nu numai cele ce cad sub simțuri, pipăit și culoare, ci și orice alt lucru cuprins în gândire prin contemplație mentală. Pentru aceasta s-a luat de la început (obiceiul) de a reprezenta nu numai pe îngeri, ci și Judecata viitoare, stările cele de-a dreapta și cele de-a stânga și priveliștea plină de tristețe și cea plină de slavă (a Iadului și Raiului). Căci singură Dumnezeirea este cu totul necircumscrisă și nu există nici o înțelegere mentală cuprinzătoare, nici însemnare acustică a naturii Sale, drept pentru care este interzisă circumscrierea ei. Toate celelalte lucruri însă, întrucât sunt circumdefinite fiind cuprinse cu mintea, sunt și circumscrise prin auzire sau privire, căci în ambele cazuri este vorba în mod egal de același lucru.

⁴ Hom. 19; P.G. 31, 509

11. ERETICUL: Prin urmare, ce este lucrul arătat: icoană a lui Hristos sau Hristos? pentru că nu poate fi ambele, căci nu e același lucru umbra și adevărul. Și atunci cum trebuie zis: că fiecare este în fiecare sau oricare în oricare? Căci absurditatea e evidentă.

ORTODOXUL: N-ar putea fi nimeni atât de nebun să gândească că umbră și adevăr, natură și instituire, arhetip și copie produsă, cauză și cauzat, sunt identice după ființă și să zică că sunt fiecare în fiecare sau oricare în oricare, astfel încât să se presupună și spună că Hristos și icoana Lui sunt unul și același lucru. Ci una este Hristos și alta icoana lui Hristos potrivit naturii lor, deși există identitate a lor potrivit indivizibilității denumirii lor. Când privești natura icoanei n-ai putea numi ceea ce se vede nici numai Hristos nici icoană a lui Hristos; căci ea este poate lemn sau culoare sau aur sau argint sau altă diversă materie, de la care se și numește (așa). Iar când (privești) asemănarea prin întipărire a arhetipului (poți numi ceea ce se vede) și Hristos și a lui Hristos: „Hristos” după omonimie și „a lui Hristos” după relație. Căci copia reprodusă este un produs al arhetipului, după cum și numele este nume al celui numit. Dovadă: căci zice (Scriptura): „Și a ridicat ochii Iosia și a zis: „Ce este stânca aceea pe care o văd? Și i-au zis lui bărbații cetății: „Este omul lui Dumnezeu care a venit din Iudea”. Și a zis: „Lăsați-1. Nimeni să nu miște oasele lui” (IV Regi 23, 16-18). Pricepi ce spune Scriptura? Că a numit „om al lui Dumnezeu” stânca, adică mormântul, numind piatra înălțată de la trupul care zăcea în el. Cu cât mai mult însă atunci nu trebuie numit prototipul pornind de la icoană? Și iarăși: a zis Dumnezeu lui Moise: „Fă-mi doi heruvimi de aur” (Ieșire 25, 18), Și nu două icoane de heruvimi. Văzând, așadar, și de aici că produsul este numit prin omonimie cu numele propriu (al arhetipului), încetează de a mai întreprinde lucruri nechibzuite și a încerca să argumentezi rațional cele lipsite de rațiune.

12. ERETICUL: Cum zici: în icoană e Dumnezeirea lui Hristos? În mod natural - pentru că sunt împreunăenerate - sau nu? Dar dacă Dumnezeirea este în icoană, rezultă de aici circumscrierea ei, iar dacă nu este în ea, atunci închinarea e lipsită de evlavie, pentru că se venerează nu ceea ce se numește ci ceea ce nu este (icoana). Ori trupul lui Hristos este pururea împreună-închinat cu Dumnezeirea (Sa), pentru că s-a unit inseparabil cu Ea, nu însă și icoana.

ORTODOXUL: Ești în aceleași absurdități. Căci dat fiind că arhetip și icoană nu sunt una, pentru că una e adevăr și cealaltă, umbră, cu ce mai e așa deștept argumentul tău? Fiindcă pentru unirea naturilor la trupul Domnului este închinată și slăvită prin conexiune Dumnezeirea, măcar că trupul cade sub circumscriere ca unul ce este - cum altfel oare? - pipăit, sesizat și văzut și neprimind nicidecum pentru unire cele proprii naturii (divine) necuprinse: pentru că, după cum se zice, trupul a pătimit fără ca să împreună-pătimească cu el și natura (divină) nepătimitoare. Dar la icoană, nicidecum. Căci aici nu e prezentă însăși natura trupului înfățișat pe ea, ci numai relația, și deci cu atât mai puțin ar putea fi prezentă Dumnezeirea cea necircumscrișă, Care este (prezentă) și este închinată în icoană doar așa cum este prezent în umbră trupul unit cu ea. Căci unde este locul unde nu este prezentă Dumnezeirea? Ea este prezentă în cele raționale și neraționale, în cele însuflețite și neînsuflețite. Dar în mod analogic, după capacitatea naturilor care admit un mai mult sau mai puțin. Astfel n-ar greși cineva de la ceea ce este cuviincios zicând că Dumnezeirea este și în icoană; pentru că este și în tipul Crucii și în celelalte așezăminte dumnezeiești, dar nu printr-o unire naturală - căci ele nu sunt trupul îndumnezeit - ci prin împărtășire relațională, pentru că se împărtășesc de harul și cinstirea lui.

13. ERETICUL: Și atunci ce zic ei că este bine să primești icoana dar să nu te închini ei? Căci este de folos (să le primim) pentru că ele ne întorc, deopotrivă cu auzul, spre amintirea lucrurilor (închipuite), dar (să nu ne închinăm lor) pentru a evita caracterul inferior al picturii materiale; căci „duh este Dumnezeu și cei ce se închină Lui trebuie să I se închine în duh și adevăr” (Ioan 4, 24), zice cuvântul (Evangheliei).

ORTODOXUL: Dacă recunoști că evidența prin vedere este egală cu cea prin auzire,

ceea ce e adevărat, primește atunci și echivalentul lor. Și să rămână Sfânta Evanghelie numai pentru auzire, fără a fi venerată, deși este vrednică de cinstire? Dar dacă acesta este un lucru prostesc, cum nu este așa și primul? căci ai judecat că ele sunt deopotrivă (de egale). Sau cum să nu fieenerate fiecare, ci același lucru să se lupte cu sine însuși aducând atât folos cât și vătămare? Și astfel, și în icoană și în Evanghelie și în Cruce și în oricare altul din (obiectele) afierosite apare închinat „în duh și adevăr” Dumnezeu, materiile (lor) fiind depășite (suprimate) prin înălțarea minții (prin ele) spre Dumnezeu. Căci nu rămânem la ele însele, pentru că nici nu ne încredem în ele, cum face rătăcirea idolatriilor, ci prin ele ne înălțăm spre prototipuri, cum face credința Ortodocșilor.

14. ERETICUL: Trebuie venerată, zic ei, inscripția sau imaginea a cărui nume e înscris pe ea? una din ele? nu ambele? Și care din ele (atunci)?

ORTODOXUL: Lucrul este asemănător cu a întreba dacă trebuie să ne închinăm la Evanghelie sau la numele de pe ea? La tipul Crucii sau la litera de pe el? Dar acest lucru s-ar putea aplica și pentru fiecare din noi, la cutare sau la numele lui: al lui Pavel și al lui Petru poate, și al fiecăruia din indivizii de sub aceeași specie. Și cum nu e aceasta un lucru lipsit de minte sau mai degrabă de râs? Căci ce este lipsit de nume din cele ce cad sub ochii noștri? Și atunci cum va putea fi scindat în ce privește slava lucrul numit de apelativul propriu, ca în una să-i dăm închinare, iar în cealaltă să i-o luăm? Fiindcă ele țin de (categoria) relației, căci numele este nume al celui numit (de el) și prin natura sa e ca un fel de imagine naturală a lucrului despre care se rostește, de aceea în ele unitatea în închinare nu se scindează.

15. ERETICUL: Trebuie venerată (închinată) mai degrabă Crucea decât Icoana? Și în mod egal sau mai puțin?

ORTODOXUL: Întrucât există în lucruri o ordine naturală mi se pare de prisos să mai vorbesc. Căci dacă Crucea se ia pentru arhetip, atunci cum nu? Fiindcă pe ea a pățimit Cuvântul cel nepătimitor și puterea ei e atât de mare încât și la umbră seminția demonilor este arsă de ea și fuge departe de cei pecetluiți cu ea. Iar dacă se ia pentru tipul (crucii), atunci nu este lucru chibzuit. Căci pe cât diferă cauzele (de lucrurile cauzate), pe atât ele sunt mai de cinstite decât cele cauzate, pentru că tot ceea ce se ia pentru o anume întrebuințare e inferior în cinstire față de lucrul pentru care a fost luat; așa și Crucea lui Hristos: căci fiind mai întâi o unealtă de blestem, a fost apoi sfințită fiind luată spre întrebuințare Patimii dumnezeiești.

16. ERETICUL: Ei zic că nu există nici o diferență între „idol” (eidolon) și „icoană” (eikon) căci sunt identice în ce privește semnificația lor: pentru că unul (arată „înfățișarea” (eidos) în genere, fiindcă ceea ce se vede nu este însuși lucrul propriu, zis, iar celălalt „asemănarea” (eoikos), de la semnificatul asemănătorului; iar asemănătorul nu este altceva decât ceea ce nu este prototipul. Și așa cum este „idol” așa este și „icoană”, căci ambele (cuvinte) duc spre aceeași semnificație. Dar a ne închina la un idol sub pretext că ne închinăm la Hristos printr-o circumscriere picturală, este lucru lipsit de evlavie; căci este interzis cu desăvârșire de Cuvântul Adevărului (Scriptură).

ORTODOXUL: Pornind de la aceeași idee că asemănările nu sunt însuși Divinul, ci în ele adevărul este uzurpat, nu există nici o diferență; pentru că este deopotrivă oprit ca urâciune de către dumnezeiasca Scriptură nu numai reprezentarea iconică a idolului, ci și stâlpul, asemănarea și orice altceva (similar). Căci zice: „Să nu vă faceți idoli, nici chipuri cioplite, nici stâlp să nu vă ridicați; nici piatră cu chip cioplit cu dalta să nu stea în pământul nostru, ca să vă închinați la ele. Căci Eu sunt Domnul Dumnezeuul vostru” (Levitic 26, 1). Și altundeva: „Oare chipul nu l-a făcut meșterul sau chipul cel turnat în aur l-a turnat în matriță aurarul sau nu a făcut el o asemănare?” (Isaia 40, 19). Căci pericolul idolatriei vine de la ambele. Așadar, întrucât acestea au fost învinuite în vechime ca fiind asemănări ale lui Dumnezeu Cel nemărginit după natură, cuvântul „idol” ca și celelalte de același gen sunt de neprimite pentru noi. Ne folosim însă pentru efigia înfățișării trupești a lui Hristos mai degrabă

de cuvântul „icoană”, întrucât el a fost mai înainte însemnat dintr-un început la facerea lumii în plămuierea omului: căci zice (Dumnezeu): „Să facem om după chipul (icoana) și asemănarea noastră” (Fac. 1, 26) și, iarăși, potrivit întrebării rostite de Dumnezeu: „a cărui icoană e aceasta” (Matei 22, 20); căci, pe cât se pare, de aici s-a făcut primirea lui. Iar prin katahreză (abuziv el se folosește și pentru „efigie” (charakter) și „asemănare” (homoioima), nicidecum însă pentru „idol” chiar dacă are aceeași semnificație de „asemănare” (emphereia), pentru că el a fost atribuit adoratorilor creaturilor, din vechime și celor de acum, care nu se închină Treimii celei nedespărțite în natură, slavă și putere și nu mărturisesc întruparea Cuvântului. Dar zeii, care nu au făcut cerul și pământul, lucrați fiind din lemn, piatră și tot felul de alte materii, împărțiți și luptându-se între ei nu numai prin natură ci și prin voință, slavă și adorare, vor pieri precum spune cuvântul (Ieremia 10, 11); sau ne vor aduce purtându-le, ca niște captivi duși în robie, icoana Domnului și toate celelalte ale Sfinților.

17. ERETICUL: Ei zic că nu se cuvine (ca icoanele) să fie înfățișate și închinare. De ce? Pentru că, zic ei, nu este o cinste pentru cei cărora le-a fost sortită o slavă mai presus de lume să fie întipăriți prin faceri de chipuri (forme) materiale. Să rămână, mai bine, numai inscripția faptelor lor prin cuvânt care e mai vrednică de cinste decât cea în picturi, pentru că e mai folositoare.

ORTODOXUL: Aceste lucruri le zic și despre Hristos. Respingerea lor e limpede, ca să nu repetăm același lucru. Căci auzirea este deopotrivă cu vederea și nu se poate să nu existe amândouă. Fiindcă cel ce suprimă una suprimă dimpreună, cu totul, și pe cealaltă. Și dacă le-ar suprima pe amândouă, ar desființa venerarea oricărei persoaneenerate, dacă nu ne lipsim cu totul de minte.

18. ERETICUL: Dar, zic ei, nu oricine este reprezentat iconic este și vrednic de închinare, căci unul este așa, altul altfel, și poate unii sunt neînsemnați, iar alții nevrednici de laudă.

ORTODOXUL: Dar cei de aici sunt vrednici de venerație și slăviți, pentru că venerația dată lor vine prin sânge de martir și o viață sfântă.

19. ERETICUL: Dar de aici, zic ei, închinarea s-ar găsi scindată în multe părți: ori închinarea este una și nu mai multe.

ORTODOXUL: Aceasta e (închinarea) de adorare și ea se acordă numai lui Dumnezeu. Pentru ceilalți există alte (închinări). Căci și noi ne închinăm la împărați și arhonți, robii se închină la stăpâni și copiii la părinți, dar nu ca la niște dumnezei; și măcar că este același tip de închinare, dar nu este și același tip de înțelegere (a închinării), căci aceștia sunt oameni și venerarea lor este potrivit cinstirii sau legii, fricii sau afecțiunii. Astfel încât, cunoscând diferența închinării prin care sunt adorate prin efigii prototipurile, atribuie pe cea principală în mod propriu numai Dumnezeirii, iar pe celelalte după capacitatea (analogia) celor a căror copii sunt: Maicii lui Dumnezeu ca unei Maici a lui Dumnezeu, Sfinților ca unor Sfinți. Căci Cărți Sfinte puse la vedere există în toate bisericile lui Dumnezeu pentru tot ochiul omului, așa cum sunt cărți care prin cuvântul lor sunt pentru auzire; și ele sunt vrednice de închinare în mod asemănător, pentru că au valoare egală, ba chiar cele pentru vedere prevalează pentru că (se adresează văzului) celui mai principal dintre simțuri.

Dar unde vom pune obiceiul care domină dintru început și până astăzi, încât poate fi recunoscut din orice templu dumnezeiesc și așezăminte sfinte? A fost lipsit oare, de evlavie corul purtătorilor-de-Dumnezeu Părinți? A căzut oare, în idolatrie neprihănită Biserica? Și atunci, când va fi curățită de idoli, și de cine? Opoziția (față de icoane) e a lui Antichrist. Și cum va putea fi schimbată continuitatea primită din vechime a obiceiurilor și predaniilor din vechime? Fiindcă dumnezeieștii Părinți ne împiedică să ne bazăm - chiar dacă lucrul e de prisos - pe demonstrația rațională, pentru că ei zic: „Simplitatea credinței e mai tare decât demonstrațiile raționale”. Și altundeva: „Vechile obiceiuri să aibă tărie”. Deci numind

idolească Biserica lui Dumnezeu pentru înălțarea icoanelor (în ea), cum nu ești chiar tu, cutezătorule, un efect al lucrării tuturor ereziilor? Stai, deci, departe împreună cu partida opoziției, în caz că nu vrei să te căiești, și ascultă numai glasul care te lovește ca și-o piatră, ca să nu te atingi de muntele Bisericii ca unul ce ești fiară eretică (cf. Ieș.19, 13). Așadar:

20. (1) Dacă cineva nu mărturisește că Domnul nostru Iisus Hristos Care a venit în trup este circumscris după trup rămânând necircumscris după natura Sa divină, acela este eretic.

(2) Dacă cineva se sfădește zicând că, din pricină că trupul Cuvântului este circumscris, este împreună-circumscrisă și Dumnezeirea (Lui), și nu le atribuie cum trebuie pe fiecare în unicul ipostas potrivit proprietăților Lui naturale, întrucât în unirea inseparabilă ele nu se suprimă una pe cealaltă, acela este eretic.

(3) Dacă cineva nu numește circumscrierea vederii trupesti a Cuvântului „icoană a lui Hristos” sau „Hristos” în mod omonimie, ci ar numi-o idol al înșelăciunii, acela este eretic.

(4) Dacă cineva ar afirma cu îndrăzneală că închinarea relațională a lui Hristos în icoană este închinare la idoli și nu la însuși Hristos, întrucât după marele Vasile slava prototipului nu se scindează în copia acestuia, acela este eretic.

(5) Dacă cineva ar zice că se mulțumește numai cu arătarea lui Hristos în icoană și nici nu cinstește nici nu necinstește (icoana), respingând deci închinarea prin cinstire relațională, acela este eretic.

(6) Dacă cineva ar deturna și adapta interdicțiile scripturistice pronunțate împotriva idolilor la sfânta Icoană a lui Hristos, ca de aici să numească idolatră Biserica lui Dumnezeu, acela este eretic.

(7) Dacă cineva închinându-se la icoana lui Hristos ar zice că în ea Dumnezeirea Lui este închinată în mod natural, și nu întrucât ea (icoana) este o umbră a trupului celui unit cu Ea, pentru că Dumnezeirea e pretutindeni, acela este eretic.

(8) Dacă cineva ar atribui înălțarea spirituală spre prototipuri prin veneratele icoane elementelor materiale inferioare, ca și cum ar fi condus spre însăși vederea arhetipului fără ele, (numai) din auzire, și n-ar admite faptul ca imitația picturală tăcută este egală, cum zice marele Vasile, cu istorisirea făcută prin cuvânt, acela este eretic.

(9) Dacă cineva n-ar zice că icoana lui Hristos înscrisă în tot locul și arătată spre mântuire poporului lui Dumnezeu este deopotrivă cu tipul Crucii, acela este eretic.

(10) Dacă cineva nu ar acorda închinarea cuvenită icoanei Născătoarei de Dumnezeu și tuturor Sfinților, Născătoarei de Dumnezeu ca unei Născătoare de Dumnezeu, Sfinților ca unor Sfinți, potrivit diferenței închinării Maicii lui Dumnezeu și celor împreună-robi (ai lui Dumnezeu), ci ar zice că podoaba mântuitoare a Bisericii e invenție idolească, acela e eretic.

(11) Dacă cineva n-ar orândui dimpreună cu celelalte erezii și pe cea care a lătrat împotriva veneratelor icoane, ca pe una ce desparte în mod egal (pe oameni) de Dumnezeu, ci ar zice că a fi în comuniune cu aceștia e un lucru indiferent, acela este eretic.

(12) Dacă cineva, supralicitând cinstirea icoanei lui Hristos, ar zice că nu merge și nu se apropie de ea, chipurile pentru că nu s-ar putea folosi de ea dacă nu s-a curățit mai înainte de orice păcat, acela este lipsit de rațiune.

ANTIRETICUL II ⁵

Cuvântul adevărului fiind unitar la înfățișare și de neclintit după fire nu este supus nici diviziunilor în păreri nici schimbărilor în timp, căci pururea opinează și cinstește aceleași lucruri, ca unul exceptat de la orice scoatere și adaos. Dar ficțiunea minciunii, ca una ce este scindată în multe părți și zeci de mii de opinii, căzând din unele în altele, în unele puncte cinstește una iar în altele opinează, dimpotrivă, altceva și nu stă nicăieri și nicidecum pe același lucru, fiind supusă pătimirilor alterării și schimbării. Așa și lătratul iconomahilor: pentru că acesta când numește blasfemiator icoana Domnului nostru Iisus Hristos idol al înșelăciunii, când nu zice aceasta, ci că înfățișarea pictată este bună avându-și rațiunea de a fi în explicarea și rememorarea celor înfățișate, nu însă și în închinarea lor; și de aceea le atribuie în biserici zonele superioare temându-se ca nu cumva fiind coborâte în zonele inferioare și dobândind astfel un prilej de închinare, să fie o cauză a căderii în idololatrie. Cum să nu se mire cineva de această înțelegere care nu pricepe că însăși temerea de plasare a lor în zonele inferioare și închinarea la ele este cauza suspiciunii de idolatrie? Pentru că sustragerea icoanelor din zonele inferioare nu le e de ajuns pentru a avea o opinie nerătăcită, dacă cele din zonele superioare, sunt lăsate acolo, pentru că în cărțile Regilor stă scris că nu au bineplăcut lui Dumnezeu alții afară de David, Iezechia și Iosia, care au desființat deodată idolii din zonele inferioare și cei din cele superioare (IV Regi 18, 3-4; 32, 4-20; II Cron. 23, 4-20). Astfel încât, dacă ar fi fost aleși spre a bineplăcea în mod desăvârșit pe cât le era în putință lui Dumnezeu, sau mai degrabă spre a fi lipsiți de evlavie în mod desăvârșit într-o asemenea prezumție, n-ar fi lăsat casă sfântă sub cer a cărei podoabă să nu o îndepărteze și așezăminte dumnezeiești din ele alcătuite din înfățișări pe care să nu le ardă. Dar despre acestea s-a vorbit îndeajuns de către mine, pe cât a fost cu putință puținătății minții mele, soluționând obiecțiile și împotrivirile lor absurde. Acum însă, întrucât, înconjurați fiind fără ieșire de respingerile (noastre), mărturisesc că Domnul nostru Iisus Hristos poate fi reprezentat iconic, dar nu se cade a ne închina icoanei înălțate lui, și de aici încearcă să tulbure mintea celor mai simpli cum că în închinare se adoră creatura în locul Creatorului, pentru aceasta (am scris) cu ajutorul lui Dumnezeu și acest sărac tratat de față ca o discuție între două personaje, un ortodox și un iconomah, pentru ca și de aici să fie ușor de văzut și de deosebit dintr-o privire forța argumentelor expuse.

1. ORTODOXUL: Mărturisești că Fiul și Cuvântul Tatălui făcut trup este circumscris după trup rămânând necircumscris prin natura Dumnezeirii Lui?

ERETICUL: De acord. Cum nu? Pentru că așa declară - Părinții teologi: Grigorie zicând că este „circumscris prin trup și necircumscris prin duh”⁶ iar Atanasie că „Dumnezeu este înțeles cu mintea și există cu adevărat în mod nevăzut, iar omul este pipăit și există cu adevărat în mod văzut.”⁷

2. ORTODOXUL: Deci această circumscriere sau icoană a lui Hristos nu o recunoști ca fiind și ea vrednică de închinare?

ERETICUL: Desigur că nu, pentru că acest lucru nu este spus de nici unul dintre de-Dumnezeu-purtătorii-Părinți. Dar să te întreb acum eu pe tine, și tu să-mi răspunzi. Unde stă scris în Vechiul și Noul Testament că icoana trebuie venerată?

⁵ P.G. 99, 352-388.

⁶ Greg. Naz, Epist. 101; P.G. 37, 177.

⁷ Adv Apollinarium 2; 2; P.G. 26, 1133.

3. ORTODOXUL: Peste tot acolo unde stă scris că trebuie venerat prototipul ei.

ERETICUL: „Domnului Dumnezeuului tău să te închini și Lui singur să-i slujești” (Matei 4, 10; Deuteronomul 6, 13). Aceasta stă scris. Lui este poruncit să ne închinăm și nu unui „prototip”, cu atât mai puțin unei „icoane”, cum zici tu.

4. ORTODOXUL: Nu Teologia (învățătura despre Dumnezeu) este obiectul (disputei), preafrumosule, unde nu există vreo asemănare ori sugerarea unei asemănări, ci Iconomia (învățătura despre Hristos), unde se vede și prototipul și copia lui, în caz că mărturisești că, luând trup, Cuvântul s-a făcut ca noi.

ERETICUL: Atunci când Scriptura zice: „Domnului Dumnezeuului tău să te închini și Lui singur să-i slujești”, nu poruncește oare cuvântul să dăm închinarea și Fiului împreună cu Tatăl?

5. ORTODOXUL: Evident. Dar închinarea legiuită celor din vechime nu se aducea ca Unuia ce a luat trup, căci „pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată” după cum zic Scripturile (Ioan 1, 18). Dar după ce s-a făcut trup și (a ajuns) în interiorul circumscrierii, Cel necircumscriș a fost văzut și Cel nepipăit și nevăzut a căzut sub vedere și atingere. Așadar este închinat împreună cu Dumnezeu Tatăl ca Unul ce este egal cu Dumnezeu, dar și în icoana lui a cărui prototip este, ca Unul ce s-a făcut om ca și noi întru toate „afară de păcat” (Evrei 1, 6).

ERETICUL: Despre Hristos se zice foarte limpede în toată de Dumnezeu insuflată Scriptură că trebuie închinat; căci zice: „Și să se închine lui toți îngerii lui Dumnezeu” (Deut. 32, 34); Nu însă și despre „prototip” și „icoană”.

6. ORTODOXUL: Faptul că despre Hristos s-a scris: „și să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu” cum altfel trebuie înțeles decât că acest cuvânt este despre prototip? Pentru că s-a făcut om după ce a fost Dumnezeu, și pentru că fiecare om este prototip al icoanei sale și nu poate exista om care să nu poată avea drept copie fabricată reprezentarea lui iconică, este evident că și Hristos, făcându-se asemenea nouă întru toate, este prototip al icoanei Sale, chiar dacă nu stă scris aceasta „expressis verbis”. Astfel încât, atunci când ai întrebat: „Unde stă scris că icoana lui Hristos trebuie venerată?” ai auzit îndată că: „Peste tot acolo unde stă scris că trebuie venerat Hristos”, întrucât copia fabricată este inseparabilă de prototip.

ERETICUL: Dar întrucât nu stă scris că Hristos este prototip al icoanei Sale, cuvântul nu poate fi primit și nu este cuprins în mărturisirea credinței noastre.

7. ORTODOXUL: Multe, care nu sunt scrise „expressis verbis” (în Scriptură), dar au același sens cu cele scrise, sunt propovăduite de Părinți. Fiindcă și faptul că Fiul este consubstanțial (de-o-ființă) cu Tatăl nu se află în de-Dumnezeu-insuflata Scriptură, ci a fost lămurit ulterior de către Părinți, ca și faptul că Duhul Sfânt e Dumnezeu sau că Născătoarea Domnului e Născătoare de Dumnezeu și altele pe care a le enumera aici e prea lung și care, dacă nu sunt mărturisite, s-ar nimici adevărata noastră adorare (credință). Dar ele au fost mărturisite atunci când le-a cerut nevoia spre doborârea ereziilor ce s-au ridicat. Ce este, deci, de mirare dacă, chiar dacă nu este scris (în Scriptură) că Hristos este prototip al icoanei sale, aceasta s-a grăit acum fiindcă o cere timpul față de erezia iconomahă renăscută, întrucât astfel adevărul se arată cu foarte mare certitudine. Căci dacă Fiul nu este prototip al icoanei Sale, atunci nici nu s-a întrupat, rămânând în afara circumscrierii prin infinitatea (nemărginirea) Dumnezeirii. Iar dacă S-a întrupat și S-a văzut ca și noi, de ce să nu I se atribuie toate câte se atribuie fiecărui om în succesiunea asemănării?

ERETICUL: Deoarece Hristos este Dumnezeu și om, nu simplu om ca unul din noi, nu este lucru sfânt a-L numi prototip al icoanei Sale.

8. ORTODOXUL: Faptul că Hristos nu este un simplu om nu s-a zis de către Părinți

spre a suprima faptul că este circumscris, ci pentru a arăta că este deopotrivă Dumnezeu și om, ceea ce nu este nici unul dintre noi, drept pentru care toți suntem numiți simpli oameni. Dar întrucât e circumscris, este prototip al icoanei sale, ca și oricare dintre noi, și nu este din această pricină un simplu om.

ERETICUL: Recunosc că Hristos este circumscris, dar nu că are și definiția prototipului.

9. ORTODOXUL: Dar cum ar putea fi circumscris neavând rațiunea prototipului? Căci însăși ceea ce zice a fi circumscris este și prototip. Pentru că ceea ce este circumscris se pune înaintea spre producere a unei copii a icoanei celui desenat.

Recunoscând, deci, că Hristos este circumscris vei admite, chiar dacă nu vrei, că este prototip al icoanei Sale, așa cum fiecare om (este prototip) al imaginii sale. După cum zice și dumnezeiescul Vasile: „Să fie înscris (zugrăvit) în pictură și Hristos, arbitru al luptelor (martirilor)”.⁸ Zicând aceasta, a arătat solid că Hristos este prototip al icoanei Sale, dacă tot cel înscris în pictură este un produs al formei prototipului.

ERETICUL: Și ce fel de comuniune de închinare are prototipul cu copia reprodusă?

10). ORTODOXUL: Cea pe care o are făcătoarea-de-viață Cruce cu întipărirea ei.

ERETICUL: De unde ai luat aceasta? Căci nu te voi primi ca pe un nou legiuitor.

11. ORTODOXUL: Cuvântul este din doi de-Dumnezeu-văzători (Părinți): din Dionisie Areopagitul care zice că: „Adevărul este în asemănare, arhetipul în icoană; fiecare în fiecare afară de diferența de ființă”,⁹ și din marele Vasile care zicea: „Căci nici cel ce-și ațintește privirea în for la icoana imperială și numește împărat pe cel din pictură, nu mărturisește (că sunt) doi împărați: icoana și pe cel a căruia este icoana; nici arătând pe cel scris în pictură nu zice: acesta este împăratul, lipsind prototipul de apelativul de „împărat”, ci mai degrabă confirmă prin mărturisirea acestuia cinstea cuvenită acestuia. Căci dacă icoana este „împărat” cu cât mai mult este împărat cel ce a oferit icoanei cauza (reprezentării ei).¹⁰ Și iarăși, altundeva: „Peste tot icoana creată artificial, transpusă după prototip, a primit asemănarea în materie și participă la figura aceluia prin mintea meșteșugarului și apăsarea mâinii. Astfel, pictorul, sculptorul în piatră și cel ce toarnă statui din aur și bronz a luat materie, a privit la prototip, a primit în sine impresia lucrului văzut și a reimprimat-o apoi în materie”.¹¹

ERETICUL: Chiar dacă așa au filosofat Părinții, dar ei n-au exprimat prin aceasta faptul că închinarea celor două e comună.

12. ORTODOXUL: Întrucât dumnezeiescul Vasile numește recunoașterea copiei reproduse o cinstire confirmativă a prototipului, ce altceva îți apare a fi decât o unică cinstire sau închinare a amândurora.

ERETICUL: Admit o „cinstire” dar nu și o „închinare”, căci metonimia este de la tine nu de la (Sfântul) Părinte.

13. ORTODOXUL: Ce, deci, atunci când îl vei auzi pe marele Atanasie zicând: „în icoana împăratului este chipul și forma (lui) și în împărat (este) asemănarea din icoană a împăratului, astfel încât cel ce vede icoana vede în ea pe împăratul și, iarăși, cel ce vede pe împăratul, recunoaște că, acesta este cel din icoană. Din faptul că asemănarea nu se schimbă, celui ce vrea să vadă după icoană pe împărat, icoana i-ar putea spune: „eu și împăratul una suntem, căci eu sunt în acela și acela în mine. Și ceea ce ai văzut în mine aceasta vezi și în

⁸ Hom. 173; P.G. 31, 489.

⁹ Eccl. hier IV, 3,1; P.G. 3, 473.

¹⁰ Hom. 42, 4; P.G. 31, 608.

¹¹ Adv. Eunomium V; P.G. 29, 724.

acela. Și ceea ce vezi în acela aceasta vezi și în mine”. Prin urmare, cel ce se închină icoanei se închină în ea împăratului, căci icoana este forma și chipul aceluia”.¹² După cum și, ca să adaug și de la mine, cel ce se închină tipului Crucii, se închină în el Crucii celei făcătoare-de-viață; căci tipul ei de acum este forma și figura trasată a aceleia.

ERETICUL: Lasă de-o parte aici vorbirea despre Cruce, căci aceasta este un nebiruit semn de biruință împotriva diavolului.

14. ORTODOXUL: Lasă și tu de o parte vorbirea despre Icoana lui Hristos. Căci Acesta este Mântuitorul lumii prin care și Crucea, mai înainte unealtă a stricăciunii, s-a făcut, prin întinderea Lui pe ea, simbol al nestricăciunii.

ERETICUL: Dar nu se poate admite ca icoana lui Hristos să aibă ceva în comun cu închinarea Lui, nici să fie numită cu același nume cu care e numit Hristos.

15. ORTODOXUL: Primește atunci și de la mine obiecția corespunzătoare. Atunci nu se poate îngădui nici ca întipărirea (gravarea semnului) crucii să aibă ceva în comun cu închinarea făcătoare-de-viață Crucii, nici să fie numită cu același nume cu care e numit lemnul cel de-viață-făcător.

ERETICUL: Încetează flecăreala! Căci închinarea amândurora este unică și comună, și numele cu care este numit lemnul cel de-viață-făcător acela este acordat și întipăririi lui, pentru că amândouă sunt cruce.

16. ORTODOXUL: De la tine însuși îmi vine acum biruința, căci și eu zic aceleași lucruri. Pentru că tot așa există o unică și comună închinare a lui Hristos și a întipăririi Lui, iar numele cu care este numit Hristos este acordat și reprezentării Lui iconice. Căci ambele sunt Hristos, precum a arătat mai sus învățătura de-Dumnezeu-purtătorilor (noștri Părinți). Și câte se zic despre prototip acestea se vor zice și despre copia reprodusă, la prototip prin sinonimie, fiindcă se ia în sens propriu, iar la copia reprodusă prin omonimie, pentru că nu se ia în sens propriu.

ERETICUL: Cum zici, deci, acestea? Căci nu înțeleg încă limpede.

17. ORTODOXUL: Adică Crucea pe care a fost înălțat Hristos se numește „cruce” și prin semnificația apelativului și prin natura lemnului celui de-viață-făcător. Iar întipărirea ei se numește „cruce” prin semnificația apelativului, nu însă și prin natura lemnului de-viață-făcător, căci este dintr-un lemn oarecare, care s-ar întâmpla, sau din aur, argint, piatră sau din orice alt desen gravat în materie. Și ea are în comun cu prototipul numele ca și cinstirea și închinarea, dar e străină de natura lui. De aceea, cu câte nume este chemată Crucea cea făcătoare-de-viață cu tot atâtea este numită și întipărirea ei. Căci dacă numim Crucea făcătoare-de-viață „laudă a lumii”, se numește „laudă a lumii” și întipărirea ei. Iar dacă o numim „lumină” și „viață”, este numită „lumină” și „viață” și întipărirea ei. Dacă o numim și „fier care arde demonii” la fel se numește „fier care arde demonii” și întipărirea ei. Și nu există ceva în care copia reprodusă să nu fie numită cu semnificatul prototipului. Tot așa și cu Hristos și icoana Lui. Căci „Hristos” se numește însuși Dumnezeu omul atât prin semnificația apelativului cât și prin natura divinității și umanității. Iar reprezentarea lui iconică este „Hristos” prin semnificația apelativului, nu însă prin natura divinității și umanității. Căci ea este (alcătuită) dintr-o calitate coloristică sau dintr-o compoziție diversă de mozaicuri, dintr-un obiect meșteșugit prin sculptură, din aur, argint sau din orice alt desen gravat în materie; și are în comun (cu prototipul) numele, ca și cinstirea și închinarea, dar e străină de natura acestuia. De aceea, cu câte nume este chemat Iisus Hristos cu tot atâtea este numită și reprezentarea lui iconică. Căci dacă-L numim pe Iisus Hristos „Domn al slavei” (I Cor. 2, 8), este numită deopotrivă „Domn al slavei” și reprezentarea Lui iconică. Și dacă numim pe Hristos „puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 24), este numită „putere și înțelep-

¹² Adv. Arianos III, 5; P.G. 26, 332.

ciune a lui Dumnezeu” și reprezentarea Lui iconică. Și dacă numim pe Hristos „fiul omului”, este numită „fiu al omului” și reprezentarea Lui iconică. Prin urmare, dacă însuși Dumnezeu Cuvântul se numește pe Sine: „Eu sunt lumina lumii” (Ioan 8, 12; 9, 5), aceasta se spune prin inscripția (de pe ea) și despre reprezentarea Lui iconică. Și, iarăși, dacă Hristos a zis că se va pleca Mie tot genunchiul, al celor cerești, al celor pământești și al celor de desubt (Fil. 2, 10), aceasta se spune prin inscripția (de pe ea) și despre reprezentarea Lui iconică. Și, iarăși, dacă a zis Hristos: „Eu sunt viața și învierea” (Ioan 11, 25), acesta se spune prin inscripția (de pe ea) și despre reprezentarea Lui iconică. Și nu există nume cu care este însemnat Mântuitorul de către de-Dumnezeu-insuflata Scriptură și să nu fie numită cu ele și icoana Lui.

ERETICUL: Multă emfază ai pus pe identitate, de a-i zice că ea, copia reprodusă nu e nimic altceva decât însuși prototipul. Dar unde s-au „plecat” sau se vor „pleca” icoanei lui Hristos „tot genunchiul celor cerești, al celor pământești și al celor de desubt”?

18. ORTODOXUL: Dacă ai ști ce zice mult încercatul în lupte Atanasie, că: „în icoana împăratului este chipul și forma lui iar în împărat este chipul cel din icoană”, și iarăși că „icoana ar putea zice: Eu și împăratul una suntem, căci eu sunt în acela și acela e în mine. Și cel ce m-a văzut pe mine acesta s-a uitat la acela și cel ce-l vede pe acela, acela se uită la mine. Prin urmare, cel ce se închină la icoană, acela se închină în ea împăratului, căci icoana este chipul și forma lui”¹³. Și, iarăși, ce zice dumnezeiescul Chiril în „Tezaurele” lui: „Așa cum dacă cineva ar privi o icoană desenată foarte frumos și ar admira în ea figura împăratului, toate câte se arată în aceea putându-le vedea și în desen, ar veni la dorința de a vedea pe împăratul însuși, iar desenul ar grăi către el pe drept cuvânt: Cel ce m-a văzut pe mine a văzut pe împăratul. Și iarăși: eu și împăratul una suntem, cât privește asemănarea și similitudinea foarte exactă. Și iarăși Eu sunt în împăratul și împăratul este întru mine în ce privește figura formei lui, căci desenul poartă întru totul chipul aceluia și chipul desenului este salvat și păstrat în acela”¹⁴. Dacă ai ști aceasta, ai înțelege că atunci când este închinat Hristos este închinată și icoana Lui, ca una ce este în Hristos, iar atunci când este închinată icoana Lui este închinat Hristos (însuși), căci El este închinat în ea. Deci întrucât este lucru recunoscut faptul că lui Hristos „se pleacă tot genunchiul celor cerești, al celor pământești și a celor de dedesubt”, este evident în mod recunoscut că „tot genunchiul celor cerești, al celor pământești și al celor de dedesubt se pleacă” și icoanei Lui, ca una ce este în Hristos. Aceasta se zice astfel însă numai după nume, iar identitatea este numai de închinare și nu de materie; aceasta din urmă nu poate participa la închinare, chiar dacă cel reprezentat iconic se vede închinat în ea. Iar spre încredințarea celor zise cuvântul poate fi foarte frumos confirmat de mărturia Părinților. Zice, deci, Sfântul Sofronie în „Minunile Sfinților Mucenici Chir și Ioan” cuvânt de cuvânt acestea: „Ajungând ei la un templu desăvârșit, la vedere înfricoșător și preastrălucitor iar în înălțime atingând cerurile, și intrând în lăuntrul, au văzut o icoană foarte mare și minunată în culori care avea în mijloc pe Stăpânul Hristos, la stânga pe Stăpâna Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Măria, iar la dreapta pe Ioan Botezătorul și înaintemergătorul Mântuitorului, care s-a închinat Lui prin săltările în pânțece chiar dacă vorbind nu s-a auzit căci era înăuntru; iar în templu erau unii din corul slăvit al Apostolilor și Proorocilor și din ceata Mucenicilor, împreună cu care erau și Mucenicii Chir și Ioan care, stând înaintea icoanei, au căzut în fața Stăpânului plecându-și genunchii, lovindu-și capetele de genunchi și rugându-se pentru vindecarea tânărului”. Și puțin mai încolo: „stând ei nu departe de icoană și venind aproape, îmi spun: Vezi că Stăpânul nu vrea vindecarea ta?” Și după câteva cuvinte: „Și ducându-se a treia oară la icoană, s-au folosit de cuvintele de mai dinainte și s-au rugat ca la un ceas strigând cu glas mare: „Poruncește Stăpâne ca să dăm și acestuia vindecare”, iar Hristos milostivindu-se ca un îndurat a făcut semn și a zis: „Dați-i leacul înaintea icoanei”¹⁵. Vezi că Mucenicii au căzut înaintea icoanei ca închinându-se lui

¹³ Adv. Arianos III, 5; P.G. 26, 332.

¹⁴ Thesaurus de Trinitate, P.G. 75, 184-185.

¹⁵ P.G. 87/3, 3557-3560.

Hristos însuși? și de la ea a venit glas ca de la însuși Hristos consimțind la cererea lor. Iar ceea ce a fost închinat de către Mucenici neîndoielnic că este dat spre închinare și deopotrivă și îngerilor.

ERETICUL: Cele zise sunt o vedenie; chiar dacă este istorisită de un Sfânt, ea nu are confirmarea unei rațiuni dogmatice.

19. ORTODOXUL: Că este o vedenie sunt de acord, dar ea n-ar fi fost istorisită de un Sfânt dacă n-ar fi fost adevărată. Rațiunea dogmatică a fost deja înfățișată înainte, iar vedenia am luat-o aici cu titlu de exemplu. Căci exemplele sunt și se zic ochi al celor spuse. Dar ceva încă și mai uimitor, și anume că până într-atât au comuniune cele ale copiei reproduse cu prototipul încât pătimirea icoanei lui Hristos s-a văzut ca pătimire a lui Hristos însuși, relatează fericitul Atanasie, care zice așa: „Hai, ridicați ochii gândului vostru și priviți această priveliște nouă. Odinioară niște iudei, luând jos icoana Domnului nostru Iisus Hristos, au zis: „Așa cum și-au bătut joc odinioară părinții noștri de el, așa să ne batem și noi joc de el”. Atunci cei adunați au început să scuie în fața icoanei lui Hristos și să o lovească peste față, adică icoana Domnului, aici și acolo, zicând: „Câte i-au făcut părinții noștri, toate le vom face și noi icoanei Lui”. și au zis: „Pentru că și-au bătut joc de El să facem și noi același lucru”. Deci au batjocorit icoana Domnului cu batjocuri nenumărate pe care nici n-am cutezat a le grăi. Apoi au zis: „Am auzit că i-au pironit mâinile și picioarele. Să facem și noi același lucru. Atunci au străpuns mâinile și picioarele icoanei Domnului cu piroane. Însăși cuprinși de turbare au zis: „Am auzit că i-au dat să bea oțet și fiere cu un burete. Să-i facem și noi Lui aceasta”. și au făcut așa punând pe gura icoanei Domnului un burete plin cu oțet. Iarăși au zis: „Am aflat că părinții noștri au lovit capul lui cu o trestie. Să facem și noi același lucru. Și luând o trestie loveau capul Domnului. Iar la sfârșit au zis: „Cum știm exact că au străpuns coasta Lui cu o sulită, nimic nu ne-a mai rămas decât să adăugăm și aceasta”. Și făcând aceasta, au adus o sulită și au poruncit unuia dintre ei să ridice lancea și să lovească în coasta icoanei Domnului. Și făcându-se aceasta, îndată a curs din ea sânge și apă din belșug”.¹⁶ Vezi puterea celor zise? Căci trec sub tăcere vindecările făcute celor ce s-au desfătat din scurgerile coastei (din icoană).

ERETICUL: Minunea a fost văzută de iudei, căci semnele sunt pentru cei necredincioși nu pentru credincioși.

20. ORTODOXUL: De acord. Dar chiar dacă acum nu mai au loc semne, totuși copia reprodusă are în comun cu prototipul închinarea: ca și invers: prototipul cu copia reprodusă. Și la amândouă există o unică închinare precum s-a zis la Crucea cea făcătoare-de-viață și întipărirea ei. Căci mărturisirea întipăririi este mărturisire a Crucii celei făcătoare-de-viață, după cum negarea ei este negarea Crucii celei făcătoare-de-viață. Un (raționament) analog, deci, să se primească și pentru relația dintre icoana lui Hristos și Hristos însuși.

ERETICUL: (Raționamentul) este bun și verosimil cu referire la dumnezeiasca Cruce și întipărirea ei, dar nu și pentru Hristos și reprezentarea lui iconică. Exemplul nu este verosimil, pentru că o icoană se compară cu o icoană și o întipărire cu o întipărire.

21. ORTODOXUL: Era deajuns, frumosule, pentru confirmarea asentimentului, limpezirea celor spuse mai înainte. Dar primește-mi, totuși, o mică întrebare. Ce e mai mare și mai de cinste: Hristos sau Crucea?

ERETICUL: Evident primul, căci în Hristos a fost sfințită Crucea.

22. ORTODOXUL: Icoana lui Hristos e mai mare și mai de cinste decât întipărirea Crucii?

ERETICUL: Nu încapă îndoială pentru cei care-și permit să mai și raționeze puțin că copiile reproduse nu diferă între ele după deosebirea prototipurilor chiar dacă icoana lui

¹⁶ Pseudo-Athanasius, P.G, 28, 814-815.

Hristos e mai însemnată decât tipul crucii.

23. ORTODOXUL: Dacă ceea ce e mai mic și inferior după cinstire este bine considerat, atunci a nu spune că este bine considerat și ceea ce este mai mare și mai de cinste e un lucru lipsit de pricepere. Căci ce este ca și exemplu mai aproape de o icoană a lui Hristos decât tipul crucii atunci când icoana și întipărirea se referă la o asemănare? Căci în sens impropriu numim „icoană” a f

natură Fiul, aceasta este acolo prin imitație icoana”. Afară de aceasta, acest prototip și copia lui țin de lumea noastră, drept pentru care se potrivește și la Hristos și icoana Lui. Căci este mărturisit că S-a făcut om ca și noi, deși Același e și Dumnezeu. Astfel încât faptul că „cinstirea icoanei trece la prototip” se ia în comun pentru orice fel de împărat.

ERETICUL: Dar cinstirea nu este peste tot înțeleasă ca închinare de către de-Dumnezeu-purtătorii Părinți. Căci altceva e „cinstirea” și altceva „închinarea” (venerarea).

27. ORTODOXUL: Dar cum ai putea admite că nici puterea nu se scindează nici slava nu se împarte de la prototip la copia reprodușă, dacă n-ai înțeles că ambele au o unică și aceeași închinare? Căci cinstirea și închinarea sunt nedespărțite și însoțesc puterea și slava. De aceea, cuvintele sunt diferite, pentru că sunt expresii diferite, dar ele au aceeași semnificație în ce privește demnitatea și valoarea lor.

ERETICUL: Părintele însă zicea că „cinstea”, nu și închinarea „urcă (la prototip)”. Și eu cinstesc icoana lui Hristos lăsându-o acolo sus dar nu mă închin ei, așa cum s-a spus deja.

28. ORTODOXUL: Un lucru să te întreb mai întâi: De unde (rezultă) că cinstești icoana lui Hristos lăsându-o sus? Căci marele Vasile n-a spus că ea trebuie cinstită astfel ci pur și simplu că trebuie cinstită. Astfel că premiza ta a căzut, în al doilea rând, cum ceea ce este cinstit nu este și închinat atunci când e văzut, atât în loc înalt cât și jos? Căci cinstim și ne închinăm la tipul Crucii celei făcătoare-de-viață și când e înfățișată sus și când e văzută jos, fiindcă și în exemplele noastre împăratul (e cinstit) și șezând (pe tron) sus și văzut jos; la fel și strategul și exarhul, de asemenea și stăpânul și dascălul. Dar să strămutăm chestiunea pe cuvintele dumnezeieștii (Scripturi). Ce ți se pare când citești: „Vrednic ești Doamne, Dumnezeul nostru, să primești slava și cinstea și puterea” (Apoc. 4, 11)? Și iarăși: „Vrednic este Mielul cel înjunghiat să ia puterea și bogăția și înțelepciunea și tăria și cinstea și slava și binecuvântarea” (Apoc. 5, 12). și iarăși: „Celui ce șade pe tron și Mielului fie binecuvântarea și cinstea și slava și puterea în vecii vecilor. Amin” (Apoc. 5, 13). Și iarăși: „Binecuvântarea și slava și înțelepciunea și mulțumirea și cinstea și puterea și tăria Dumnezeului nostru, în vecii vecilor. Amin!” (Apoc. 7, 12). Iată că în toate acestea nicăieri nu este menționată și închinarea. Dar, pentru că nu este menționată, vom lipsi oare de închinare pe Mielul cel înjunghiat, adică pe Dumnezeu și Mântuitorul nostru? Nu este oare evident că toate cele ce au aceeași semnificație au și același rang? Căci cel vrednic de „cinstire” este vrednic și de „închinare”, și cel vrednic de „tărie” este vrednic și de „putere”, și cel vrednic de „binecuvântare” este vrednic și de „slavă”, și de toate câte sunt celebrate imnic și stau în legătură unele cu altele. Deci, dacă vei lipsi prototipul de închinarea icoanei, îl vei împreună-lipsi în mod evident și de cinstire, stăpânire și slavă. Dar nu se poate ca unde e una să nu fie împreună în potență și celelalte. Primește, acum și un alt proiectil: „Cel ce nu cinstește pe Fiul nu cinstește nici pe Tatăl Care l-a trimis pe El” (Ioan 5, 23). Ce ți se pare: este lipsită de închinare cinstirea adusă Tatălui și Fiului? Dar este lucru prostesc până și a gândi aceasta. Iarăși, dat fiind că Dumnezeu a toate zice prin profetul Isaia: „Iată pun în Sion o piatră unghiulară plină de cinste” (Isaia 28, 16), urmează oare că, întrucât nu este menționată explicit și expresia „vrednică de închinare”, vom lipsi pe Fiul lui Dumnezeu de faptul că este vrednic de închinare? Și, iarăși, zice Scriptura: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ” (Ieș. 20, 12). Și iarăși: „Cel ce cinstește pe tatăl său se va curați de păcate și ca acela ce strânge comori este cel ce slăvește pe mama sa” (Sirah 3, 3-4). Prin urmare, nu poruncește aici Dumnezeu să aducem închinare părinților ci numai cinstire? Dar acesta e un fapt de multă scrinteală (nechibzuință). Iarăși zice și marele Apostol (Petru): „Temeți-vă de Dumnezeu. Cinstiți pe împărat” (I Petru 2, 17). Prin urmare, poruncește el oare numai să-l cinstim, nu și să i ne închinăm? Da eu când îl aud pe preot zicând: „Că ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea” înțeleg că cinstea are același rang și putere cu închinarea. Așadar, atunci când dumnezeiescul Vasile a spus că „cinstirea icoanei urcă la prototip”, el a arătat, în același timp, în acord cu fericitul Atanasie, și că

închinarea icoanei urcă la prototipul ei.

ERETICUL: Caută, însă, ca acest raționament să fie arătat încărcat de diferite mărturii patristice, astfel încât să fie mai convingător spre întărirea celor ce-l ascultă.

29. ORTODOXUL: Fericitul Ioan din a cărui buze curgeau cuvinte de aur (Hrisostom) zicea acestea: „Ceea ce ați făcut cu numele, aceasta ați făptuit și cu icoana aceluia. Căci mulți au gravat acea icoană sfântă în locașurile inelelor, pe cupe, pe sticle, pe pereții cămărilor, și peste tot, astfel încât nu numai să audă acel nume (sfânt), ci și să vadă peste tot chipul trupului său și să aibă o îndoită mângâiere pentru plecarea lui (dintre cei vii)”.¹⁹

ERETICUL: Și a cui zici că a fost această icoană?

30. ORTODOXUL: A lui Meletie, întâistătătorul Antiohiei.

ERETICUL: (Sf. Ioan) a numit (icoana) „sfântă” iar nu vrednică de „închinare”, căci ceea ce este sfânt nu este deloc și vrednic de închinare; căci zice undeva sfântul Apostol (Pavel): „Avea și primul (cort) îndreptări pentru cult și sfânta lui podoabă. Căci s-a pregătit întâiul cort în care se aflau sfeșnicul și masa și pâinile punerii înainte, care se numesc Sfânta. Iar după catapeteasma a doua era un cort numit Sfânta Sfintelor, având altarul tămâierii de aur și chivotul Testamentului ferecat peste tot cu aur, și în care era vasul de aur care avea mana, toiagul lui Aaron care odrăslise și tablele Testamentului. Iar deasupra acestuia erau heruvimii mării care umbreau masa ispășirii - dar despre acestea nu putem vorbi acum cu de-amănuntul” (Evrei 9, 1-5). Lucruri care, deși sunt numite „sfinte”, sfântul Apostol n-a învățat că sunt și „vrednice de închinare”.

31. ORTODOXUL: Numind cele zise înainte „sfinte” Sfântul Apostol le-a numit și „vrednice de închinare” prin sinecdocă. Dar despre acestea cuvântul să mai aștepte puțin, întrucât necesită o expunere mai extinsă. Răspunde-mi, însă, la o întrebare. Cum numești Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos?

ERETICUL: Evident „sfinte”, căci se proclamă de către preotul ce le ierurghisește: „Sfintele Sfinților!”

32. ORTODOXUL: De aici însă gândești că sunt și „vrednice de închinare”?

ERETICUL: Unde este cel care a ajuns în cugetul său la un asemenea ateism, încât să nu le mărturisească deopotrivă „sfinte” și „vrednice de închinare”?

33. ORTODOXUL: Prin urmare, te contrazici pe tine însuși, pentru că mai înainte ziceai că ceea ce este „sfânt” nu este într-un tot și „vrednic de închinat”, iar acum negi iarăși ceea ce ai afirmat înainte.

ERETICUL: Dar cuvântul meu n-a fost despre Sfintele Taine, care acum sunt mărturisite de toți, precum s-a zis deja mai înainte.

34. ORTODOXUL: Dar ce ți se pare? Evanghelia, care este numită „sfântă”, nu este și „vrednică de închinare”? la fel și chipul Crucii celei făcătoare-de-viață și toate așezămintele sfinte?

ERETICUL: Sunt și „sfinte” și „vrednice de închinare”. Dar icoana a ceea ce e sfânt este mult inferioară sfințeniei acestuia, încât chiar dacă icoana este numită „sfântă”, dar nu este deloc „vrednică de închinare”.

35. ORTODOXUL: Sunt de acord și eu că ea este mult inferioară în sfințenie aceluia, căci acelea se numesc „Sfinte ale Sfinților”. Numai că orice lucru sfânt este și vrednic de închinare, chiar dacă unul se găsește inferior altuia în sfințenie și închinare. Fiindcă ceea ce e cu totul lipsit de închinare, aceea e cu totul lipsit și de sfințenie. Dar să-mi arăți tu mie unde și

¹⁹ P.G. 50, 516: Omilie despre episcopul Meletie al Antiohiei.

când a fost numit ceva „sfânt” și nu a fost „vrednic de închinare”.

ERETICUL: Pune înainte cuvintele Apostolului despre cele numite „sfinte” în Lege, cu care am făgăduit să-ți fac întâmpinare.

36. ORTODOXUL: Mai întâi voi zice aceea că cele câte le zice Legea le zice pentru cei ce sunt în Lege și nu trebuie comparate de loc cele din vechime cu cele din Har, pentru că astfel vom ține și sabatul, ne vom tăia împrejur și vor urma pentru noi multe lucruri contrare credinței noastre și care trebuie înțelese doar umbratic. Căci Legea are doar o umbră nu însăși icoana lucrurilor, s-a zis de către Apostol (Evrei 10, 1). În al doilea rând se poate demonstra că cele numite în Lege „sfinte” sunt și „vrednice de închinare”. Căci dacă sunt numiți „heruvimi ai slavei”, iar slava este de același rang cu cinstea, iar cinstea cu închinarea, e evident că ceea ce e slăvit e sfânt, și ceea ce este sfânt este și vrednic de închinat, chiar dacă tu n-ai vrea să fie așa.

ERETICUL: Că ceea ce este sfânt este vrednic de închinare după Vechiul Testament ai dovedit meșteșugit printr-o înlănțuire și consecuție artificială, și nu din mărturii neîndoielnice.

37. ORTODOXUL: Să auzim însă și pe Părinții cei mai de frunte: pe Grigorie Teologul zicând undeva în „discursurile” sale: „Cunosc pe Eli preotul și pe Oza care a trăit puțin mai târziu. Pe unul că a fost pedepsit după dreptate pentru nelegiuirea copiilor lui, care au cutezat împotriva jertfelor luând înainte de vreme din cazane (carnea adusă, ca jertfă) (I Regi 4, 13-19); și doar acesta (Eli) nu le încuviințase nelegiuirea, ci dimpotrivă îi ocăra de multe ori. Iar pe altul că a pierit numai pentru că s-a atins de chivot ca să-l țină când era să fie răsturnat de boii (care trăgeau carul cu chivotul) (II Regi 6, 6-7); chivotul lui Dumnezeu a scăpat, dar Oza a pierit pentru că Dumnezeu păzește sfințenia chivotului Lui”.²⁰ Și iarăși același „Discurs”: „Atât de puțin trebuia să îndrăznească cineva să intre în Sfânta Sfințelor, încât intrarea aici era îngăduită numai o singură dată pe an și unei singure persoane (Ieș. 30, 10; Lev. 16, 34; Evr. 9, 7). Atât de puțin era îngăduit cuiva să vadă sau să se atingă de catapeteasmă sau de acoperământul ispășirii sau de chivot sau de Heruvimi!”²¹ Iar marele Vasile zice că în jurul chivotului lui Dumnezeu al Legământului celui Sfânt s-au făcut lucruri care nu s-au mai făcut înainte cândva, astfel încât cel de care nu era îngăduit nici israeliților, nici înșiși preoților să se atingă cândva, nici orice loc nu-l putea primi la întâmplare, acesta era acum transportat dintr-un loc în altul de mâini lipsite de evlavie și în loc de locașurile sfinte era depus în temple de idoli.²²

ERETICUL: Că cele sfinte sunt și vrednice de venerare e adevărat, dar nu s-a zis de către Părinți că sunt și vrednice de închinare.

38. ORTODOXUL: Și cum ar putea fi sfinte și venerabile neavând părtășie de închinare? Căci zice în „Fapte” dumnezeiescul Apostol: „Străbătând (cetatea) și privind locurile voastre de venerare, am aflat și un altar pe care era scris: „Dumnezeului necunoscut” (Fapte 17, 23), astfel că e evident că cele vrednice de venerare sunt și vrednice de închinare. Și, iarăși, împăratul este numit și august (= venerat). Căci „Pavel a invocat faptul a fi reținut pentru judecata Augustului (veneratului împărat)” (Fapte 25, 21) și, puțin mai jos: „Eu am înțeles că n-a făcut nimic vrednic de moarte, iar invocând el pe Augustul (veneratul împărat), am hotărât să-l trimit (Fapte 25, 25). Înțelegi că ceea ce e venerabil e și vrednic de închinare? Pentru că n-ar putea zice cineva cu mințile în cap că împăratul este venerat dar nu și vrednic de închinare. Dar și faptul că nu era îngăduit decât numai preotului să privească sau să atingă cele sfinte sugerează cinstirea lor neobișnuită. Și dacă chivotul lui Dumnezeu a făcut semne și lucruri uimitoare lui Oza și străinilor care l-au luat, cum atunci nu erau plini de toată slava,

²⁰ Orat. 2, 93; P.G. 35, 496.

²¹ Orat. 2, 94; P.G. 35, 497

²² Citat neidentificat.

cinstea și închinăciunea Heruvimii ca și toate celelalte câte au fost numite de Apostol în legătură cu acestea? Astfel, și Părinții Sinodului VI Ecumenic grăiesc în Sfintele Canoane promulgate de ei după acest sinod unele ca acestea: „În unele desene din veneratele icoane e figurat un Miel arătat cu degetul de Înainte-Mergătorul, ca unul ce este luat drept tip al Harului, mai înainte arătându-ne nouă prin Lege pe Adevăratul Miel, Hristos adevăratul Dumnezeu nostru. Salutând deci noi vechile tipuri și umbre ca simboale și prefigurări ale adevărului, predate Bisericii, dăm, totuși, întâietate Harului și Adevărului primindu-le ca pe o plinire a Legii. Astfel încât pentru ca ceea ce e desăvârșit să se zugrăvească și în culori în ochii tuturor, hotărâm ca Mielul, Hristos Dumnezeu nostru Cel ce a ridicat păcatul lumii, să fie înfățișat de acum înainte în icoane în chipul Lui omenesc în locul vechiului miel (simbolic). Înțelegând prin aceasta înălțimea smereniei lui Dumnezeu Cuvântul vom fi călăuziți spre amintirea viețuirii Lui în trup, a patimilor și a morții Lui mântuitoare și a izbăvirii făcută lumii prin acestea” (Can. 82 Trullan).²³ Vezi că a zis că vechile tipuri și umbre sunt vrednice de închinare prin aceea că a zis: „Salutând noi...”. Căci însăși faptul de a saluta (pe cineva) înseamnă a i ne închina și a-l îmbrățișa. Dar și Teodosie, arhiepiscopul Antiohiei a afirmat în „Synodika” sa (citită la Sinodul VII Ecumenic) aceleași lucruri: „Iar împotriva celor ce se opun în „mod eretic și zic că nu se cade să ne închinăm la icoanele Sfinților întrucât sunt făcute de mâini omenești, și care le numesc în mod smintit sau mai degrabă lipsit de evlavie, idoli, să știe unii ca aceștia că heruvimii, și acoperământul ispășirii, și chivotul și toiagul și masa, pe care le-a pregătit dumnezeiescul Moise, erau făcute de mâini omenești și erau închinare. Căci dumnezeiasca Scriptură învinuiește pe cei ce se închină la chipuri cioplite”.²⁴

ERETICUL: Și atunci din ce pricină a sfărâmat Iezechia șarpele de aramă? căci scris este: „Acesta a făcut ceea ce era drept în ochii Domnului în toate, cum făcuse și David, părintele său, că el a desființat înălțimile, a sfărâmat toți stâlpii și a nimicit dumbrăvile și a stricat șarpele de aramă pe care-l făcuse Moise, pentru că până în zilele acelea îl tămâiau pe el fiii lui Israel” (IV Regi 18, 3-4).

39. ORTODOXUL: Șarpele de aramă nu este însă dintre cele enumerate de Apostoli printre cele sfinte. Iar despre el zice Grigorie Teologul: „Iar șarpele de aramă a fost atârnat împotriva celor mușcați de șarpe, nu ca tip al Celui ce a pățimit pentru noi, ci ca antitip, și el salvează pe cei ce se uită la el nu pentru că e crezut viu ci pentru că este mort și, nimicit, omoară împreună cu el puterile aflate sub el, cum era și epitaful care i se

în care se zice: „Stăpânilor, - a zis Sfântul - întrucât s-a hotărât să se facă aceasta, să se facă împlinirea celor hotărâte, și, când veți porunci, voi urma vouă”. După acestea s-au ridicat toți cu bucurie și cu lacrimi, au făcut metanie și rugăciune. Și fiecare dintre ei a sărutat Sfintele Evagreliei, cinstita Cruce, Icoana Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și a Stăpânei noastre care L-a născut, a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, punându-și (pe ele) mâinile lor spre confirmarea celor grăite”.²⁶ Și dacă pe celelalte le voi lăsa deoparte și nu voi spune mai multe, e numai pentru sațietatea cuvântului, pentru că, dacă am voi să le răsfoim, ne stă pusă înainte o masă întreagă de citate (patristice) referitoare la veneratele Icoane, aparținând atât (Părinților) celor din vechime cât și celor mai noi.

ERETICUL: Și mie îmi vine în ajutor o masă de citate de la (Părinții) cei din vechime și mai noi, potrivnică însă înălțării și închinării icoanelor,

41. ORTODOXUL: Dacă opoziția voastră se referă la faptul de a nu fi înălțată icoana Domnului nostru Iisus Hristos, poți să aduci citatele acestea. Dar pentru că ai primit reprezentarea tăgăduind numai închinarea, ce te agiți iarăși căzând din una în alta, ceea ce este lucrul propriu minciunii?

ERETICUL: Chiar dacă am recunoscut că Domnul nostru Iisus Hristos a fost circumscris, dar aceasta numai până la Patimă nu și după înviere, căci zice undeva Apostolul: „Chiar dacă l-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-l mai cunoaștem” (II Cor. 5, 6). Și iarăși Grigorie Teologul: „Desăvârșit nu numai pentru Dumnezeirea Lui, decât care nimic nu e mai desăvârșit, ci și pentru (natura Lui umană) asumată și unsă de Dumnezeire și făcută și ea una ce unge, și cutez să zic, și egală-cu-Dumnezeu (homotheon)”.²⁷ Iar dacă trupul asumat este egal-cu-Dumnezeu, cum ar mai putea fi circumscris, amestecat fiind cu nesticăciunea Dumnezeirii?

42. ORTODOXUL: Ai admis, totuși, că înainte de Patimă Hristos era circumscris și, deci, că este închinat într-o astfel de circumscriere a icoanei sale.

ERETICUL: Și dacă aș admite aceasta și nu m-aș opune, ce concluzie tragi pentru tine din argumentul acesta?

43. ORTODOXUL: Că citatele pe care ai fost silit să le aduci par să admită că Hristos n-a fost circumscris nici înainte de Patimă nici după înviere, dar nu că pe de o parte nu este circumscris, iar pe de alta că icoana trebuie să rămână la înălțime, neînchinată. De ce aduci, însă, ca pledând în favoarea ta, propoziții care pe jumătate te contrazic? pentru că a sosit ceasul să cauți citatele care pledează în întregime pentru argumentul tău. Dar că Hristos este circumscris și după înviere ascultă-L pe El însuși vorbind cu ucenicii Lui atunci când după înviere li s-a părut că văd duh: „Priviți mâinile și picioarele Mele că Eu sunt” (Luca 24, 39). Deci, dacă El însuși a zis că Cel pe care l-au văzut după înviere este Același cu cel care a fost împreună cu ei înainte de Patimă, este evident că, așa cum a fost circumscris înainte de Patimă, așa a primit circumscriere și după înviere, ca Unul care n-a distrus proprietățile naturii umane. Căci ce mâini și picioare le-a arătat, frumoșule? Cum le-a poruncit să fie pipăit ca Unul ce are carne și oase? Ce fel de hrană a gustat? Sau nu este necesar ca acela care le are pe acestea să fie circumscris sau, dacă nu e circumscris, să fie duh, cum au socotit atunci Apostolii?

ERETICUL: Dar chiar dacă se zice că Hristos are aceste (proprietăți), dar El nu le are ca și noi, și din această pricină nu este circumscris.

44. ORTODOXUL: Deci dacă nu le are pe acestea ca și noi, nu poate fi crezut nici faptul că s-a făcut ca și noi. Iar dacă este adevărat al doilea lucru, cum de nu poate fi crezut și cel dintâi? Sau poate ți se pare că măduarele care au fost numite sunt în Hristos semne

²⁶ P.G. 90, 156.

²⁷ Orat. 45; P.G. 36, 640-641.

distinctive doar ale unor lucrări ale Lui și nu însăși adevărul și realitatea lor, așa cum sunt luate ele în Teologie? Căci zice dumnezeiescul Vasile: „Trăsăturile omenești (ale lui Dumnezeu) sunt multe, dar pentru aceasta Dumnezeu nu e socotit om”. Și după alte (câteva rânduri): „Auzind de „mâinile” lui Dumnezeu înțelege puterea Lui creatoare, (auzind) de „urechile” Lui (recunoaște) puterea lui auditivă, (auzind) de „ochii” Lui (înțelege) puterea Lui văzătoare (prin lucruri), (auzind) de „aripile” Lui (înțelege) puterea Lui protectoare, și toate celelalte la fel”.²⁸ Prin urmare, dacă accepți (că lucrurile stau) astfel, atunci cu necesitate vei socoti că Domnul nostru Iisus Hristos nu s-a făcut om. Iar dacă s-a făcut - ceea ce este adevărat - crede atunci că are trup adevărat și oase, și după înviere.

ERETICUL: Domnul S-a arătat pe Sine însuși după înviere Apostolilor folosindu-se de modurile unei condescendențe, ca Unul care are proprietățile trupului, dar nu în grosimea nici în circumscrierea lui, căci în acest trup a fost văzut stând în mijlocul lor, ușile fiind încuiate și iarăși s-a făcut nevăzut de la ei.

45. ORTODOXUL: Dacă admiti că Hristos nu a mai fost circumscris după înviere, pentru că este în afara grosimii (materiale), vei admite și faptul că n-a putut fi văzut de către Apostoli, Iar dacă a fost văzut, este circumscris. Căci tot ceea ce cade sub vedere va cădea și sub circumscriere, și s-a vorbit deja mult că avea mâini și picioare, carne și oase, și că a fost pipăit și a petrecut împreună cu Apostolii.

ERETICUL: Apostolii au văzut pe Domnul cu ochi curățiți, cu care noi nu suntem în stare să-L privim.

46. ORTODOXUL: Dar ce zice Domnul către Toma? „Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut” (Ioan 20, 29). Prin urmare, așa cum L-au văzut și ni L-au predat Apostolii și înainte de Patimă și după înviere, așa L-am primit și noi, și tot așa îl și circumscriem pe Hristos. Căci ei nu ne-au grăit cele care nu erau cu puțință a fi văzute de ochii noștri, pentru că și înainte de Patimă, când (Apostolii) au voit să treacă marea în barcă, Domnul a stat deodată umblând pe mare, lucru care nu aparține naturii umane, întrucât apa e instabilă potrivit dumnezeiescului Dionisie²⁹ și nu permite suportarea greutateii picioarelor materiale și pământești, dar ea a fost ca solidificată și oprită să se scurgă printr-o putere mai presus de fire. Fiindcă, atunci când a voit, El a arătat cele mai presus de fire încă înainte de Patimă. Căci dacă vrea El aceasta, ce lucru nu și devine prezent cu putere? Astfel și după înviere, deși era în afara grosimii (materiale), a arătat, când a voit, cele făcute ca în grosimea materială și a fost văzut, pipăit și a petrecut (împreună cu Apostolii), lucruri care sunt proprietăți ale unei circumscrieri limpezi.

ERETICUL: Și cum vei lua atunci cuvântul Apostolului care zice: „Chiar dacă L-am cunoscut pe Hristos după trup acum nu-L mai cunoaștem” (II Cor. 5, 16)?

47. ORTODOXUL: Mai întâi aflăm de la același Apostol că suntem concorporali și copărtași ai lui Hristos (Efeseni 3, 6; I Cor. 10, 16; 12, 12) și, cu toate că am fost învredniciți de un asemenea har, n-am fost scoși afară din circumscriere. Căci dacă după tine Hristos e necircumscris după înviere, se cade atunci ca și noi, ca unii ce suntem concorporali cu El, să devenim necircumscriși. Tot așa, și pentru egalitatea-cu-Dumnezeu, care se vede și în ceea ce e concorporal prin atingere (relație). Și nici de aici nu urmează că Hristos este necircumscris, cum nu suntem nici noi pentru faptul că suntem concorporali cu El. Apoi ascultă pe Grigorie Teologul zicând: „Unul este Dumnezeu și unul Mijlocitorul între Dumnezeu și om, Omul Iisus Hristos (I Tim. 2, 5). Căci mijlocește și acum ca Om pentru mântuirea mea, pentru că este împreună cu trupul pe care l-a luat ca să mă facă pe mine Dumnezeu prin înomenirea Sa, chiar dacă nu mai e cunoscut după trup, adică după patimile trupesti și este afară de păcatul

²⁸ *Adv. Eunomium* V; P.G. 29, 757.

²⁹ *Div. Nomin.* II, 9; P.G. 3, 648.

nostru”.³⁰ Vezi că și acum este cu trupul pe care l-a luat? și că faptul de a nu mai fi cunoscut după trup se referă la patimile trupesti și la faptul că este în afară de păcat, și nu la faptul că nu mai e circumscris, precum susțineai? Căci tot el zice: „Circumscris după trup, necircumscris după duh”,³¹ vorbind nu pentru un timp dat, ci la modul absolut, pentru totdeauna. Și iarăși altundeva zice astfel: „Unde este și faptul că a fost pipăit după înviere și a fost văzut cândva de cei care L-au pironit? Căci Dumnezeirea în sine este nevăzută. Dar a venit cu trup, precum zice cuvântul meu, și a fost văzut așa cum a fost văzut de ucenici sau li S-a arătat ucenicilor în munte, Dumnezeirea covârșind trupul, măcar că atunci se arăta înainte de înviere”.³²

ERETICUL: Ce va fi însă dacă îți aduc înainte citate mai noi ale Sfinților Părinți? Și cum le vei dezlega pe cele care interzic în întregime să fie ridicată vreo icoană a lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu sau a oricăruia dintre Sfinți?

48. ORTODOXUL: Citatele acestea nu aparțin Sfinților, ci plastografilor și ereticilor, căci altfel ar conglăsuși cu adevărul și cu de-Dumnezeu-purtătorii noștri Părinți.

ERETICUL: Între ei este Epifanie cel renumit și între cei dintâi între Sfinți.

ORTODOXUL: Îl știm pe Epifanie ca și sfânt și ca mare în facerea de minuni. Biserica lui a ridicat-o, după moartea sa, Sabin, ucenicul aceluia, pictând-o (cu scene) din întreaga istorie a „Evangheliei” și el n-ar fi făcut aceasta dacă n-ar fi avut aceeași opinie (în această privință) cu dascălul său. Dar și Leontie, exegetul cuvintelor dumnezeiescului Epifanie, care a fost arhiereu al bisericii din Neapolis în Cipru, și care a fost neclintit în ce privește veneratele icoane, învață foarte limpede în tratatul lui despre acesta, neafirmând nimic șocant despre dumnezeiescul Epifanie. Astfel că scrierea împotriva icoanelor atribuită lui e neautentică și nu a dumnezeiescului Epifanie. Însă ascultă aici pe marele Vasile grăind: „Eu nu procedez astfel încât, dacă cineva primește o epistolă de la oameni și-și dă aere cu ea, eu să dau înapoi. Ci, dacă nu urmează cuvântului sănătos al credinței, nici dacă i-ar fi venit din cer, nu-l pot, socoti părtaș cu Sfinții”.³³ Și iarăși auzi-l pe Hrisostom zicând că nici dumnezeiescul Pavel nu se uită la demnitatea persoanei când este vorba de adevăr. Sau să-l ascultăm pe însuși Pavel strigând: „Chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti vouă o altă Evanghelie decât cea pe care am binevestit-o vouă, să fie anatema!” (Gal. 1, 8). Și iarăși: „Dacă vă propovăduiește cineva altceva decât ați primit, să fie anatema!” (Gal. 1, 9). Iar că am primit de la Apostolii înșiși până azi faptul de a înălța icoana Domnului nostru Iisus Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu sau oricăruia dintre Sfinți, aruncă-ți ochii tăi în jur și privește în toată lumea de sub cer prin casele sfinte (ale bisericilor) și dumnezeieștile așezăminte din ele, și vezi aceste reprezentări pictate, și cu necesitate șienerate, în locurile unde sunt reprezentate. Chiar dacă n-ar exista o rațiune dogmatică și glasurile de-Dumnezeu-purtătorilor Părinți spre susținerea înălțării și închinării lor, ar ajunge vechea Predanie predominantă. Și cine se poate împotrivi acesteia? Fiindcă prin aceasta ar cădea departe de Dumnezeu și de staulul lui Hristos, ca unul care cugetă aceleași lucruri cu Maniheii și Valentinienii, care bălbâiau eretic că Dumnezeu a venit în cele de pe pământ doar în chip părelnic și ca o nălucă.

³⁰ *Orat.* 30, 14; P.G. 36, 121.

³¹ *Epist.* 101; P.G. 37, 177.

³² *Ibidem*, col. 181.

³³ Citat neidentificat.

ANTIRETICUL III ³⁴

David, scriitorul de cântări, este cântat pentru că a lovit pe Goliat cu un singur proiectil de piatră azvârlit cu praștia. Iar eu, cel neîncercat în război, mă rog să nimicesc gândul străin al iconomahilor lovindu-l acum, pe lângă primele două, și cu acest al treilea proiectil al tratatelor, măcar că întreprinderea aceasta este peste puterile mele. Mă voi folosi însă în fundamentarea discursului de unele silogisme, care nu au însă înlănțuirea meșteșugită după tehnologia sau mai degrabă flecăreala (dialectică) aristotelică, ci de unele cu o expresie mai simplă, care se sprijină pe puterea adevărului. Și poate că lucrarea aceasta nu va fi lipsită de câștig pentru cei ce o vor citi, căci celor înțelepți li se va da prilejul unei considerări mai înțelepte (a lucrurilor), iar celor neînvățați li se va face o prezentare succintă venită în ajutorul gândirii corecte ostenite acum (de lupta) cu erezia lătrătoare a iconomahiei. Iar pentru că distincțiile clare sunt pe placul cititorului, voi diviza tratatul în patru capitole, subordonând în fiecare din ele argumentele care tind spre un același scop:

- A. Despre reprezentarea iconică a lui Hristos în trup;
- B. Că, fiind circumscris, Hristos are o icoană artificială în care este contemplat El, așa cum ea este deja contemplată în Hristos;
- C. Că închinarea lui Hristos și a icoanei Lui este unică și neîmpărțită în ambele cazuri;
- D. Că, fiind prototip al icoanei Sale, Hristos are o unică similitudine ca și închinare cu ea.

A. Despre reprezentarea iconică a lui Hristos în trup

1. Noțiunile comune sunt recunoscute de către toți deopotrivă, ca de exemplu atunci când se zice: când soarele este deasupra pământului este zi și nu este noapte. Și iarăși: dacă există un viețuitor cuvântător, muritor și capabil de gândire și știință, acesta este om. Și iarăși: orice corp tridimensional, având soliditate și căzând sub culoare și pipăit este circumscris. Ce vi se pare, deci, frumoșilor: așa este trupul pe care l-a luat, făcându-se om, Cuvântul Tatălui? Dacă consimt, atunci să recunoască și că acesta este cu totul circumscris, iar dacă refuză să consimtă, faptul nu se deosebește cu nimic de acela de a zice că: atunci când soarele e deasupra pământului nu e zi ci noapte, și: dacă există un viețuitor cuvântător, muritor și capabil de știință acela nu e om. Ori faptul de a gândi și a vorbi așa aparține celor nebuni. Iar faptul de a discuta cu cei nebuni este propriu celor lipsiți de minte. Prin urmare, nu vom avea nici un cuvânt față de cei ce sunt surzi de bunăvoie, ci numai cu cei ce au urechi de auzit.

2. Vederea este anterioară și auzului și poziției locului și prezenței sensibile. Fiindcă numai văzând mai întâi cineva ceva transmite apoi prin auz ceea ce a văzut. De exemplu: Isaia a văzut pe Domnul șezând pe scaunul slavei și înconjurat și lăudat de Serafimii cei cu câte șase aripi (Isaia 6, 1 s.u.). Și iarăși, Iezechiel, vede carul lui Dumnezeu, heruvimii, etc. (Iez. 1, 10 ș.u.). Dar și dumnezeieștii Ucenici, mai întâi au văzut pe Domnul și abia în al doilea rând au însemnat în scris cuvântul Lui. Prin urmare, dacă lucrurile stau în acest mod și oricât te-ai întoarce înapoi vei găsi cuvântul scris (logographian) ajungând la o observare directă (historian), cu necesitate tot cel ce suprimă observarea directă a lui Hristos suprimă dinainte și cuvântul scris despre El. Și dacă cel de-al doilea e fixat în scris, înaintea lui trebuie fixată grafic și prima.

³⁴ P.G. 99, 389-436.

3. Dacă necircumscrierea aparține ființei lui Dumnezeu, iar circumscrierea ființei omului, iar Hristos este din amândouă, căci este cunoscut din două (serii) de proprietăți ca și de naturi (corespunzătoare), cum nu va fi atunci o blasfemie a zice că (Hristos) e necircumscriș după trup ca și după duh, dat fiind că prin suprimarea circumscrierii este împreună-suprimată și natura Lui umană?

4. Cele ale căror proprietăți nu sunt identice au și ființele diferite. Iar o proprietate a Dumnezeuirii e caracterul ei necircumscriș, necorporal, nonfigurabil. Iar a umanității, caracterul ei circumscriș, pipăit, tridimensional. Prin urmare, Hristos, care e constituit din amândouă, este cu totul atât necircumscriș cât și circumscriș. Iar dacă este numai primul (lucru), urmează că are o singură ființă a cărei proprietate și este - ceea ce este în afara evlaviei.

5. Dacă în Hristos caracterul circumscriș este șters de cel necircumscriș, ca unul ce n-ar mai îngădui să existe și celălalt, atunci cu necesitate și caracterul pipăit e făcut să dispară de cel nepipăit, și la fel toate celelalte câte sunt opuse între ele în fiecare din naturile Lui. Iar dacă acest fapt e în afara evlaviei, va fi în afara evlaviei și faptul de a nu zice că El este circumscriș prin întruparea Sa.

6. Dacă Hristos nu este circumscriș, atunci nu e nici patimilor, căci nepătimirea e echivalentă cu necircumscrierea. Dar el (a fost) patimilor, precum zic Scripturile, și prin urmare și circumscriș.

7. *Răspuns la obiecția că textele în care înțelepciunea lui Dumnezeu zice: „Domnul m-a zidit ca început căilor Lui spre lucrurile Lui” (Prov. 8, 22) și „înaintea tuturor munților m-a născut pe mine” (Prov. 8, 25) indică cele două naturi ale lui Hristos, pe cea necircumscrișă și pe cea circumscrișă.*

Dacă „Domnul m-a zidit ca început căilor Lui spre lucrurile Lui” se referă la umanitatea Lui și „înaintea tuturor munților m-a născut pe mine” la divinitatea Sa, atunci cu necesitate Cel ce grăiește acestea cade, ca și creat, sub circumscriere, iar, ca necreat, este necircumscriș. Dacă însă, pentru faptul că prin una este circumscriș ar fi circumscrișă și cealaltă, adică necreatul devine circumscriș de creat, atunci cu necesitate una va trece din necircumscriere în circumscriere și cealaltă din circumscriere în necircumscriere, fiecare natură comunicând celelalte ceea ce îi este propriu și pierzând proprietatea naturală și incomunicabilă inerentă ei, prin această conversie deșartă nici una nemairămânând în sine cu adevărat ea însăși, ceea ce este absurd.

8. *Sau prin reducere la absurd.* Dacă textul: „Domnul m-a zidit început căilor lui” nu-l înțelegem în sensul că Cuvântul lui Dumnezeu S-a prefăcut în Trup pentru însoțirea ce există în El a divinității și umanității, ci că S-a făcut trup rămânând în excețența proprie Dumnezeuirii, în același mod, atunci când zicem că este circumscriș, nu credem că, devenind circumscriș, s-a schimbat în aceea că este Dumnezeu, ci doar că prin aceea că s-a făcut om, a fost văzut ca și noi. Iar dacă necircumscrierea Lui s-a schimbat în circumscriere, atunci, prin aceea că s-a făcut trup, s-a schimbat natura Dumnezeuirii, ceea ce e absurd.

9. A zice: „Domnul m-a zidit” este egal cu a zice „Domnul m-a circumscriș”. Căci dacă, întrucât nu s-a scris: „Domnul m-a făcut” ori „Domnul mi-a dat trup”, nu se poate spune că El n-a făcut acestea, tot așa, întrucât s-a scris: „Domnul m-a zidit”, cei ce vor să cugete cele drepte pot înțelege deopotrivă și că „m-a circumscriș”. Căci creația este o proprietate a circumscrierii chiar și pentru cei ce au puțină pricepere.

10. Dacă Hristos e necircumscriș, precum ziceți, nu numai după Divinitate, ci și după

umanitate, urmează că umanitatea e și Divinitate. Căci cele care au aceleași proprietăți au și o unică natură. Dar cel (ce este alcătuit) din două naturi este, prin urmare, (alcătuit) și din două (serii) de proprietăți, astfel ca să nu fie suprimată împreună cu suprimarea circumscrisului și natura umanității.

11. Dacă orice icoană este icoană a unei forme, figuri, înfățișări sau culori, iar Hristos este în (toate) acestea, deoarece potrivit Scripturilor „a luat formă de rob și la figură s-a aflat ca un om” (Filip. 2, 7) și a avut o „înfațișare lipsită de cinste”, mai apoi și „părăsită” (Isaia 53, 2), ceea ce denotă un trup, urmează că este și reprezentabil iconic în acest fel de circumscriere a asemănării Lui.

12. Așa cum necircumscrisul, nepipăitul, nonfigurabilul sunt în aceeași serie, așa și circumscrisul, pipăitul, figurabilul și celelalte câte se opun (în acest fel) între ele. Deci dacă Hristos este necircumscris ca om, urmează că îl vom putea numi și nepipăit și nonfigurat, căci ambele aceste proprietăți aparțin aceleiași serii. Iar dacă aceasta este absurd și nu e îngăduit a scinda pe una de cealaltă, după cum nici necircumscrisul de nepipăit și nefigurat, atunci cu necesitate, fiind pipăit, este și circumscris, ca să nu admitem, din pricină că e necircumscris, și aceea că e nepipăit, lucru care e lipsit de evlavie.

13. Există multe specii de circumscriere: cuprinderea, cantitatea, calitatea, poziția, locurile, timpurile, figurile, corpurile, care sunt negate la Dumnezeu, căci Dumnezeu nu este în nici una dintre acestea. Dar Hristos înomenindu-Se, S-a arătat întru acestea. Căci Cel necuprins S-a zămislit în pântece fecioresc, iar Cel lipsit de cantitate s-a făcut tridimensional; Cel lipsit de calitate s-a format într-o calitate, și Cel în afara oricărei poziții a stat, a șezut și s-a culcat; Cel mai presus de loc s-a pus în iesle și Cel mai presus de timp a ajuns prin înaintare în viață de doisprezece ani, Cel nonfigurabil a fost văzut într-o figură de om, și Cel fără de trup ajungând în trup a zis ucenicilor Lui: „Luați, mâncați acesta este trupul Meu” (I Cor. 11, 24). Prin urmare, Același este și circumscris și necircumscris; una prin Dumnezeire și alta prin umanitate, chiar dacă nu vor (aceasta) iconomahii cei prea lipsiți de evlavie.

14. *Sau printr-o comparație evanghelică.* Dacă „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată” (Ioan 1, 18) precum ne-a făcut cunoscut Fiul Cel Unul Născut al Tatălui, El însuși fiind Dumnezeu, cum zice atunci orbului: „L-ai și văzut. Cel care vorbește cu tine Acela este” (In. 9, 37)? Prin urmare, Același este și văzut și nevăzut, dar una după natura Sa necircumscrisă, căci necircumscrisul e nevăzut, iar cealaltă după umanitatea Lui circumscrisă, căci circumscrisul e văzut; ceea ce e adevărat.

15. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos a luat în Ipostasul Lui în mod uimitor (paradoxal) trup dar nereprezentabil, ca unul ce desemnează nu pe cineva anume ci pe omul în genere (universal), cum e cu puțință atunci ca acesta (trupul) să fie pipăit și să fie zugrăvit în diferite culori? Argumentul e însă defectuos și ideea mincinoasă.

Soluția la această obiecție. Dacă Hristos a luat trup în ipostasul Lui în mod uimitor (paradoxal) dar, precum spuneți, el era nereprezentabil, ca unul ce desemna nu pe cineva anume ci pe omul în genere (universal), cum a subzistat atunci în El? căci cele universale își au existența în cele individuale, cum de pildă umanitatea (există) în Petru și Pavel și în ceilalți (indivizi) de aceeași specie. Iar dacă nu există indivizi singulari, se desființează și omul în genere (universal). Prin urmare, dacă nu subzistă în El ca în cineva anume, umanitatea în Hristos nu mai există, și nu ne rămâne să spunem decât că S-a întrupat într-o fantomă, potrivit căreia însă nu putea fi nici pipăit nici circumscris prin diferite culori. Dar acest mod de gândire aparține Maniheilor.

16. Universalele se văd cu mintea și cu gândirea, iar singularele cu ochii care văd cele

sensibile. Prin urmare, dacă Hristos a luat natura noastră universală și nu pe cea contemplată într-un individ, atunci El este văzut numai cu mintea și pipăit numai cu gândirea. Dar El însuși zice către Toma: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei care n-au văzut și au crezut” (Ioan 20, 29); și iarăși: „Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și pune-o în coasta mea” (Ioan 20, 27), comparând lucruri sensibile cu lucruri sensibile. Așadar, Hristos este simțit, pipăit și văzut de ochii trupești; și din această pricină este și circumscris.

17. Când zic „om”, arăt ființa comună. Adăugând „cineva” (anume) indic ipostasul, adică existența constituită prin sine a celui indicat, și ca să zic așa, o circumscriere compusă din anumite proprietăți prin care diferă întreolaltă cei ce au în comun aceeași natură, ca de exemplu Petru și Pavel. Așadar, atunci când Hristos zice iudeilor: „Acum căutați să mă omorâți pe mine” (Ioan 8, 40) dacă ar fi continuat zicând numai „omul” ar fi desemnat omul în genere (universal), dar adăugând „Cel care v-am spus Adevărul” (ibidem) a arătat ipostasul propriu sau persoana. Căci articolul „cel” are aceeași semnificație cu pronumele „cineva”, Prin urmare, chiar dacă a luat natura noastră generală, (universală), dar (a luat-o) contemplată într-un individ, căruia îi este inerent în mod natural și faptul de a fi circumscris.

18. „Omul” în genere este un nume sau un apelativ comun, iar „cineva”, adică: Petru și Pavel, este nume propriu care are, împreună cu desemnarea proprie și apelativul cu numele comun. Căci și Pavel este numit „om”, dar este „om” prin ceea ce are în comun cu indivizii de aceeași specie, iar „Pavel” întrucât este diferit de ei prin ipostas. Deci, dacă Hristos făcându-Se om ar fi numit de Scriptură numai „Dumnezeu” și „om”, ar fi luat numai natura noastră în genere care, nefiind contemplată într-un individ, nici nu subzistă în mod real precum s-a demonstrat mai înainte. Dar Gavril a zis Fecioarei: „Iată vei lua în pântece și vei naște fiu și vei chema Numele Lui: Iisus” (Luca 1, 32). Prin urmare, Hristos este numit nu numai cu numele comun, ci și cu numele propriu care îl separă prin proprietățile Sale ipostatice de ceilalți oameni, și pentru aceasta este circumscris.

19. Dacă „Hristos” nu desemnează, precum ziceți, pe „cineva” anume, ci „omul” în genere, cum zice atunci către ucenicii Lui: „Cine zic oameni că este Fiul Omului?” (Matei 13, 13). Prin urmare, este unul ca și noi, deși este și Dumnezeu Unul din Treime; așa cum acolo este distinct de Tatăl și de Duhul prin proprietatea Sa de „Fiu”, așa și aici este distinct de toți oamenii prin proprietățile Sale ipostatice; și pentru aceasta este circumscris.

20. Dacă „Hristos” nu desemnează, precum ziceți, pe „cineva” anume ci „omul” în genere, cum zice atunci către iudei: „Pe cine căutați? Și i-au răspuns. Pe Iisus Nazarineanul. Și le-a zis lor: Eu sunt” (Ioan 18, 4-5). Prin urmare, Hristos este „cineva” ca Unul chemat cu numele propriu „Iisus Hristos”. Iar dacă este, „cineva”, e și circumscris ca Unul caracterizat prin proprietăți ipostatice.

21. Cele de aceeași specie sunt una după ființă dar ipostatic sunt distincte întreolaltă, căci sunt unul, altul etc. Deci, dacă „Hristos” nu desemnează pe „cineva” anume ci „omul în genere”, precum ziceți, nu s-ar distinge atunci de altă persoană. Și cum zice atunci lui Petru: „Așadar, fiii sunt liberi (de dajdie). Dar ca să nu-i smintim pe ei, mergând la mare, aruncă undița și peștele care va ieși mai întâi, ia-l, și, deschizându-i gura, vei găsi un statir. Ia-l și dă-l lor pentru Mine și pentru tine”. (Matei 17, 26-27). Prin urmare, fiind distinct de Petru și plătind și didrahma deopotrivă cu el, este deopotrivă și circumscris, ca Unul ce desemnează pe „cineva” anume, chiar dacă și-a asumat natura noastră în genere.

22. *Obiecție ca din partea iconomahilor.* Dacă Cuvântul a luat natura umană în Ipostasul Lui, dat fiind că acesta (ipostasul) e nevăzut și nonfigurabil, dacă ar fi figurat prin

circumscriere, atunci s-ar introduce o altă persoană în ipostasul lui Hristos. Dar aceasta este absurd și favorizează erezia lui Nestorie care cinstește două persoane în Hristos.

Soluția obiecției. Dacă am fi zis că trupul luat de Cuvântul are ipostas propriu, argumentul ar fi avut o oarecare verosimilitate. Dar întrucât, potrivit dogmei Bisericii, mărturisim că ipostasul Cuvântului s-a făcut ipostas comun al ambelor naturi, ipostaziind în el natura umană cu proprietățile care o separă de ceilalți indivizi de aceeași specie, pe drept cuvânt putem numi Ipostasul Cuvântului necircumscriș după natura Dumnezeirii dar circumscriș după ființa noastră, care și-a avut existența nu într-o persoană constituită și circumscrișă prin sine pe lângă ipostasul Cuvântului, ci în însuși Ipostasul Acestuia - ca să nu fie o natură neipostatică - fiind contemplată și circumscrișă în el ca într-un individ.

23. Dacă, pentru faptul că nu se inserează în Ipostasul lui Hristos o altă persoană, am numi acest ipostas necircumscriș după umanitate, atunci e cu totul necesar să zicem că există o unică natură a Cuvântului amestecată din două naturi și din această pricină și necircumscrișă; întrucât proprietatea celeilalte (naturi) e desființată, ceea ce se situează pe aceeași linie cu opinia Acefalilor (monofiziți) și a lui Apolinarie.

24. Dacă pentru faptul că nu se inserează în Ipostasul lui Hristos o altă persoană am numi acest ipostas necircumscriș după umanitate, atunci El n-ar fi asumat-o pe aceasta cu adevărat, ci numai într-o asemănare și o figură a unui trup, ceea ce e (părerea) Montaniștilor. Dar dacă (a asumat-o) într-adevăr, cum se și mărturisește, atunci ipostasul lui Hristos este circumscriș; nu după Dumnezeire pe Care nimeni n-a văzut-o vreodată (cf. In. 1, 18), ci după umanitatea contemplată în El ca într-un individ. Căci cum ar putea fi Mijlocitor între Dumnezeu și om (I Tim. 2, 5) cel ce nu salvgardează intacte proprietățile fiecărei naturi din care constă?

25. „Unde”-le indică locul (spațiul) de care este înconjurat trupul. Dar nu numai trupul este circumscriș undeva, ci și locul care-l înconjoară, singur fiind necircumscriș Cel ce este mai presus de loc, ca Unul ce este nemărginit. Dar dacă Hristos nu este circumscriș, nu numai că nu e trup dar este și în afară de loc. Și atunci cum zice El: „Pâinea pe care o dau Eu e Trupul Meu” (Ioan 6, 52). Și iarăși: lui Andrei și celui alt ucenic care l-au întrebat: „Unde locuiești?” le-a răspuns: „Veniți și vedeți (...) și au venit, zice „și-au văzut unde locuia” (Ioan 13, 8-39). Prin urmare, este circumscriș ca Unul ce a luat trup, locuia acasă, pleca de acasă și se întorcea acasă.

26. *O contradicție aparentă: că Hristos nu e circumscriș pentru aceea că zice Scriptura: „Glas de cuvinte ați auzit, dar asemănare n-ați văzut, ci numai voce” (Deut. 4, 12).*

Dacă „ați auzit”, zice Moise, „glas de cuvinte” despre Dumnezeul a toate „și asemănare n-ați văzut, ci numai voce” și iarăși zice Isaia: „L-am văzut și nu avea chip nici frumusețe. Ci înfățișarea lui era lipsită de cinste, părăsită de toți fiii oamenilor” (53, 3), cum se împacă acestea între ele, în caz că nu se combat una pe cealaltă? Evident că amândouă textele vorbesc despre aceeași persoană: unul negând că Dumnezeirea poate fi în vreo asemănare, căci Dumnezeirea e nevăzută și pentru aceasta lipsită de asemănare, iar altul afirmând că Același Domn, luând formă de rob, a fost văzut într-o înfățișare ca și noi. Și pentru aceasta este circumscriș după trup, chiar dacă e necircumscriș după Dumnezeire.

27. *Sau, sub formă de întrebare, prin reducere la absurd.*

Dacă Hristos e necircumscriș, iar despre el Isaia zice că e: „om sub lovituri și știind să poarte neputința” (Isaia 53, 3) întreb: ce este ceea ce a primit lovitura: trup sau ceva netrupesc? Și dacă e (ceva) netrupesc, atunci e o părere ori duh, iar dacă e trup, atunci cum nu e circumscriș și caracterizat prin trei dimensiuni și rezistență (soliditate) cel ce a suferit răni în

natura Sa?

28. Dacă Hristos nu e corporal, atunci cum zice El însuși: „Spatele l-am dat spre bătaie și obraji Mei spre palmuri și fața Mea nu am întors-o de la rușinea scuipărilor” (Isaia 50, 6)? Căci acestea: spate bătut, obraji palmuiți, față scuipată sunt proprietăți ale circumscrierii. Prin urmare, dacă Cel ce a pățimit spune adevărul, minte cel ce zice că nu este circumscris.

29. Dacă Hristos e necircumscris, atunci cum zice El însuși: „Străpuns-au mâinile Mele și picioarele Mele. Numărat-au toate oasele mele” (Ps. 21, 18-19)? Căci necircumscrisul nu poate fi străpuns prin natură nici nu i se pot număra oasele. Și totuși zice că i-au fost străpunse mâinile și numărate oasele, a căror încredințare este o recunoaștere a circumscrierii.

30. *Sau printr-o speculație filosofică.* Linia este lipsită de lățime fiind cuprinsă între două puncte, de la care pornește trasarea ei. Iar figură e ceea ce constă cel puțin din trei linii, de la care pleacă apoi corpul format din diferite figuri și circumdefinit de un loc în spațiu. Dar ceea ce este necircumscris este în afara acestora și nu cade nici sub linie, nici sub figură, loc și corp. Așadar, dacă se va găsi că Hristos este necircumscris, urmează că nu a ajuns (să existe) într-o figură, nici într-un loc, cu atât mai puțin într-un trup. Dar, potrivit Scripturilor, El a fost găsit (existând) ca om într-o figură, a fost circumscris de un loc locuind în Nazaret, și „s-a făcut trup” precum zice Evanghelistul (Ioan 1, 14), prin urmare este și circumscris.

31. *Sau printr-o comparație evanghelică.* Dacă Hristos e necircumscris, cum zice atunci Înainte-Mergătorul: „Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii” (Ioan 1, 29)? Căci ceea ce se vede nu e necircumscris, cu atât mai puțin ceea ce el a arătat cu degetul; dar dacă suferă aceasta, dacă se găsește în interiorul circumscrierii, ca Unul ce este indicat cu degetul, urmează că Hristos este circumscris.

32. *Sau sub formă de îndoială.* Dacă Hristos nu este circumscris, atunci nu este din două naturi, din Dumnezeire și din umanitate, pentru că nu are proprietatea uneia; căci circumscrisul aparține umanității. Dar dacă este din două (naturi), cum are atunci naturile a căror proprietăți nu le are?

33. *Sau prin comparație cu erezia Teopashiților.* Dacă este lipsit de evlavie a zice că, deoarece Hristos a fost răstignit în trup, pătimește împreună cu El și Dumnezeirea, ceea ce este (părerea) Teopashiților, la fel de lipsit de evlavie este a zice că, deoarece Hristos este circumscris prin trup, este circumscrisă împreună cu el și Dumnezeirea, căci aceasta este (opinia) Iconomahilor; și ea este cu atât mai lipsită de evlavie cu cât trupul Lui este legat de Dumnezeire cu o unire naturală, pe când de umbra reprezentării lui iconice trupul este legat numai prin relație.

34. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos este din două naturi, cum atunci, zicând că-L reprezentați iconic, nu reprezentați iconic (naturile), din care și în care El este, în caz că raționamentul vostru este adevărat? Dar întrucât oricare din ele ai lua, soluția este falsă, pentru că El nu are necircumscrisul naturii divine în circumscriere omenească, faptul de a circumscrie pe Hristos este lipsit de evlavie.

Soluția obiecției. La orice lucru reprezentat iconic se reprezintă iconic nu natura ci ipostasul lui; căci cum ar putea fi reprezentată o natură necontemplată în ipostas? De exemplu: Petru nu e reprezentat iconic întrucât este viețuitor rațional, muritor și capabil de gândire și știință - căci acest lucru nu-l definește numai pe Petru, ci și pe Pavel, Ioan și pe toți cei de sub aceeași specie - ci întrucât se distinge de indivizii de aceeași specie având împreună cu definiția lor comună și anumite proprietăți, ca de pildă: nasul coroiat sau cărn, părul creț, culoarea frumoasă a pielii, ochii frumoși sau orice altceva caracterizează înfățișarea inerentă

lui. Dar deși este alcătuit din suflet și din trup, el nu poartă nici o proprietate a sufletului pe înfățișarea figurii lui, și cum ar putea-o purta, fiindcă acesta e nevăzut? Tot așa și la Hristos: El nu este reprezentat iconic întrucât este simplu om, împreună și Dumnezeu, ci întrucât se deosebește prin proprietățile Sale ipostatice de toți indivizii de aceeași specie, a fost răstignit și ca atare are o înfățișare. Prin urmare, chiar dacă după Dumnezeire este necircumscriș, Hristos este circumscriș după ipostas și nu după naturile din care e compus.

35. Dacă Hristos nu este circumscriș, precum ziceți, ca să nu fie micșorat în slavă, atunci nici nu s-a zămislit în pântecul fecioarei, ca să nu sufere ocară. Dar dacă s-a zămislit fără ocară, atunci cu mult mai mult este și circumscriș fără nici o rușine, ca Unul ce a fost purtat prunc în pântec.

36. *Sau prin reducere la absurd.* Tot ceea ce survine nu este specie, care poartă rațiunea universalului - căci aceasta este nevăzută, fără chip și nonfigurabilă, și de aceea necircumscrișă - ci individ, care e alcătuit din proprietăți; căci acesta e văzut, se mișcă, vorbește și de aceea este circumscriș, ca de exemplu Iacob, Ioan. Deci, dacă Hristos este necircumscriș, atunci nu mai este văzut, nu se mișcă, nu grăiește cu voce articulată, nu are limbă, nici buze, nu mănâncă, nu bea, nu doarme, nu priveghează, și nu face sau suferă nimic altceva din cele pe care le face și suferă fiecare individ în parte. Iar dacă este recunoscut ca având toate acestea, cum nu este atunci circumscriș? Dacă nu este, de aici urmează că misterul Iconomiei Lui este o închipuire (a fanteziei).

37. Dacă la cele de-gen-diferit și nu de-aceeași-ființă proprietățile sunt diferite potrivit ființelor lor, cum sunt cele ale Divinității și umanității, cum Hristos, Care este din amândouă acestea, nu este și în toate acestea, dat fiind că fiecare ființă se deosebește de celelalte prin proprietățile ei? Iar dacă este în toate acestea, urmează că Același este și circumscriș ca și necircumscriș.

38. Proprietățile reale ale ființelor sunt și semne distinctive ale celor a căror proprietăți sunt: necircumscrierea a Divinității, iar circumscrierea a umanității. Deci dacă Hristos este din amândouă, urmează că este și circumscriș și necircumscriș. Iar dacă nu e circumscriș, nu este nici om adevărat, așa cum este Dumnezeu adevărat. Dar El este om adevărat, de unde urmează că e și circumscriș cu adevărat.

39. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Fiul este icoană invariabilă, așa încât Acela se arată întru El, după cum este scris: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9), atunci este necesar a zice că Cel ce a ieșit din Tatăl Cel necircumscriș e necircumscriș. Pentru că, cum ar putea fi văzut vreodată necircumscrișul în ceea ce e circumscriș? Prin urmare Hristos este necircumscriș.

Soluție la această obiecție printr-o speculație identică. Dacă Cel ce a ieșit din Tatăl Cel necircumscriș e și El necircumscriș, atunci este evident și că Cel ce a ieșit din mamă circumscrișă e și El circumscriș, afară de cazul în care una din aceste afirmații trebuie luată ca adevărată iar alta ca falsă. Dar dacă ambele sunt adevărate în Unul Hristos, urmează că El are proprietățile ambelor nașteri, fiind și necircumscriș și circumscriș.

40. *Sau prin reducere la absurd.* Dacă arhetipul se arată în icoană, să admitem că acela e ca și aceea. Ori Hristos fiind în trup, urmează că e în trup și Tatăl după a cărui icoană a fost format. Iar dacă aceasta e absurd, să admitem că în calitate de icoană a Tatălui El este necircumscriș, căci Tatăl e necircumscriș, pentru că e și netrupesc, iar întrucât este, potrivit cu ceea ce a zis El însuși, „Fiu al Omului” - nu te mira de aceasta - este circumscriș; căci orice om este circumscriș pentru că e și în trup, lucru care este adevărat.

41. Dacă, precum ziceți, Hristos a zis: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9) privitor la înfățișarea Sa trupească, atunci cu necesitate îi vor fi cu totul inerente după natură toate câte sunt inerente Tatălui, căci doar așa va fi El efigia Lui exactă. Dar Tatăl este lipsit de chip, nonfigurabil și necircumscriș. Și atunci acestea va fi și Hristos. Căci cum s-ar putea arăta ceea ce e lipsit de chip în Cel ce s-a făcut chip, sau nefigurabilul în Cel figurat, sau necuprinsul în Cel cuprins? Iar dacă acest lucru e lipsit de evlavie, ar fi lipsit de evlavie și aceea că Hristos ar fi zis: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” privitor la înfățișarea Sa trupească. Rămâne, deci, să se zică aceasta privitor la forma Dumnezeirii Lui, ceea ce e adevărat.

42. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos ar fi un simplu om, atunci ar fi și circumscriș, căci faptul de a fi circumscriș caracterizează un simplu om. Dar fiindcă El nu este un simplu om, căci Același este Dumnezeu și om, nu este nici circumscriș.

Soluție la această obiecție. Dacă vor zice că Hristos este necircumscriș pentru ca Hristos să nu fie un simplu om, atunci vor zice negreșit și că este lipsit de trup, și atunci unde va fi circumscrișul și figurabilul pornind de la care este recunoscut în mod natural că este trup? Căci dacă lipsesc acestea, atunci cu necesitate se suprimă și (trupul) în jurul căruia sunt acestea. Dar Hristos este în trup și într-o figură (chip); prin urmare și în circumscriere.

43. Dacă vor zice că Hristos este necircumscriș după umanitate pentru ca Hristos să nu fie un simplu om, întrucât aceasta (necircumscrierea) este o proprietate a naturii divine, atunci s-au amestecat cele neamestecate, circumscrișul în necircumscriș. Iar la cele a căror proprietăți s-au amestecat e evident că li s-au amestecat și ființele. Dar dacă e lucru lipsit de evlavie a grăi sau cugeta aceasta, urmează că Hristos nu va fi un simplu om, chiar dacă e circumscriș după trup, pentru ca în aceea că e circumscriș să nu se amestece cele neamestecate.

44. Necircumscrișul este simplu și necompus ca și în afara oricărei poziționări, întrucât însă Hristos este îndoit și compus, dacă nu este circumscriș, atunci s-ar distruge figura și faptul dualității și compoziției Sale. Dar El este mărturisit ca îndoit și compus, prin urmare și ca circumscriș; ceea ce e adevărat.

45. Masculinul și femininul se detectează numai în figurile trupurilor, întrucât în cele necorporale nu se recunoaște nici o diferență care să le caracterizeze pe acestea două. Prin urmare, dacă Hristos e necircumscriș ca afară din trup, ar fi atunci afară și din distincția mai înainte arătată (între masculin și feminin). Dar El s-a năcut bărbat, precum zice Isaia „din profetesă” (Isaia 83); prin urmare este și circumscriș.

46. Dintre corpuri, unele sunt secționabile mental: cele ce sunt intangibile și pentru aceasta necircumscrișe, iar altele sunt secționabile efectiv: cele ce sunt dense (solide) ca unele ce sunt pipăibile și pentru aceasta circumscrișe. Deci, dacă Hristos a luat un trup nesectionabil, urmează că el este și unul necircumscriș. Dar el este secționabil, căci zice dumnezeiescul Luca: „Și când s-au plinit cele opt zile ca să-L circumcidă” (2, 21). Iar dacă a fost circumcis, urmează și, că e circumscriș; ceea ce este adevărat.

47. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă orice corpuri nesectionabile și intangibile sunt și necircumscrișe, întrucât îngerii sunt necorporali, cum sunt supuși circumscrierii? Prin urmare, dacă sunt circumscriși, sunt și în trup. Iar dacă sunt necorporali, urmează că nu sunt și circumscriși.

Soluție la această obiecție. Natura îngerilor e necorporală în comparație cu desimea trupului, dar în comparație cu Dumnezeirea nu e necorporală nici necircumscrișă. De aceea zice Apostolul: „Sunt trupuri cerești și trupuri pământești” (I Cor. 15, 40). Căci ceea ce este

propriu-zis necorporal este și necircumdefinit și necircumscriș, ceea ce se admite numai pentru natura divină. Dar îngerul e circumdefinit de un loc și pentru aceea e circumscriș; căci el nu era altundeva atunci când venind la Nazaret a strigat Fecioarei „Bucură-te!” (Luca 1, 28). Dar, zămislindu-se în pântecele Născătoarei-de-Dumnezeu Cuvântul Tatălui era și acolo dar era și mai presus de toate. Și, pentru aceasta, ca Dumnezeu este necircumscriș ca necircumdefinit, deși ca om zămislit din Fecioară e circumscriș.

48. Dacă „Cel ce este în forma lui Dumnezeu” nu este circumscriș după „forma de rob” pe care „a luat-o” (Filip. 2, 7), atunci aceasta nu e alta decât forma dumnezeiască, dacă într-adevăr acesteia îi aparține necircumscrierea. Dar dacă este altă (formă), și anume cea de-o-ființă cu noi, cum de nu a luat și proprietatea a cărei natură a luat-o? Prin urmare, Hristos este circumscriș ca și noi, a căror „formă” a luat-o.

49. Dacă din cele prin care Hristos este circumscriș ca om se vătăma cele din care nu este circumscriș ca Dumnezeu, atunci cu necesitate și din cele în care se arată vorbind și făcând și grăind ca om se vătăma cele din care se arată vorbind și făcând minuni ca Dumnezeu. Iar dacă una nu e vătămată de alta, fiecare (din ele) rămânând în interiorul definiției sale în Unul Hristos Cel (alcătuit) din amândouă, nici acolo circumscrișul nu va suprima necircumscrișul.

50. *Sau dintr-o comparație a de-Dumnezeu-insuflatei Scripturi.* Vorbind cu Iudeii Mântuitorul a zis acestei: „Mai înainte de Avraam sunt Eu” (In. 8, 58), și iarăși, Evanghelistul zice: „Cartea neamului lui Iisus Hristos, Fiul lui David, fiul lui Avraam” (Mt. 1, 1). Cum, deci, Cel mai înainte de Avraam este fiu al lui Avraam, decât numai dacă vom primi că - așa cum este evident - una s-a zis în mod vrednic de Dumnezeirea Lui iar cealaltă în mod vrednic de umanitatea Lui? Același lucru trebuie socotit și pentru circumscriș și necircumscriș, pentru că ele nu se vătăma unul pe altul în Unul Hristos Cel cunoscut (ca alcătuit) din amândouă.

51. Dacă orice, mijlocitor este între două persoane opuse între ele atribuind întru sine cele pe drept cuvenite fiecăruia, atunci este cu totul necesar ca și Hristos, fiind Mijlocitor între Dumnezeu și oameni și unind printr-o judecată dreaptă extremele ca într-o unitate naturală, să fie necircumscriș după duh și circumscriș după trup. Ca nu cumva, atașându-ne doar de una, adică de necircumscriș și nesalvgardând intact circumscrișul, să se desființeze aceea că El este un mijlocitor drept.

52. Dacă Hristos a murit ca om iar ca Dumnezeu nu I se atribuie nici o frică, atunci nici faptul de a fi circumscriș nu-l va prejudicia ca om. Iar dacă aceasta (circumscrierea) e ocară, atunci cu cât mai mult moartea.

53. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Faptul de a circumscrie pe Hristos este în dezacord cu de-Dumnezeu-insuflata Scriptură și interzis de ea, căci zice: „Și a grăit Dumnezeu către voi în munte din mijlocul focului. Și voce de cuvinte ați auzit dar asemănare n-ați văzut decât numai voce” (Deut. 4, 12). Prin urmare, a înălța o asemănare a lui Hristos înseamnă a contraveni interdicțiilor dumnezeiești.

Soluție la această obiecție. De bună voie au orbit cei ce zic acestea, ca să nu cunoască din ce pricină s-a rostit de către de-Dumnezeu-insuflata Scriptură interdicția asemănării sau a oricărei alte imagini idolești. Fiindcă dacă cuvântul se referă la natura dumnezeiască - căci Dumnezeirea este lipsită de cantitate și de figură și nu are nici o similitudine a unei asemănări -, și nu la Cuvântul Cel ce s-a înființat cu forma noastră. Fiindcă dacă așa stau lucrurile, cum zice atunci Evanghelistul: „Și pe când se ruga El înfățișarea feței Lui s-a făcut alta și îmbrăcăminte albă și strălucitoare” (Luca 9, 29)? Iată deci, că Cel fără înfățișare a avut înfățișare sau asemănare, căci Cel nonfigurabil și-a luat figură și Cel lipsit de cantitate a ajuns

în cantitate. Și pentru că a avut față circumscrisă de anumite proprietăți, urmează că Hristos este circumscris după aspectul Său trupesc, așa cum e necircumscris după ființa Lui (dumnezeiască) nevăzută.

54. *Sau, prin reducere la absurd.* Dacă așa cum este ceea ce dă naștere așa trebuie să fie și ceea ce se naște din aceasta, iar Maica lui Hristos e circumscrisă, urmează că și Hristos e circumscris ca fiu al ei, deși este Dumnezeu după natură. Iar dacă nu e circumscris, atunci nu e nici de o ființă cu Maria, de unde rezultă că nici Maica Lui nu-I mai este Maică, ceea ce e absurd.

55. *Obiecție ca din partea Iconomahilor printr-o comparație apostolică.* Faptul că a reprezenta iconic pe Hristos este o născocire a gândirii idolești va înțelege oricine. Căci zice undeva Apostolul: „Și au schimbat slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios întru asemănarea icoanei omului celui stricăcios”. „Și au venerat și adorat făptura în locul Făcătorului” (Romani 1, 23-25).

Soluție la această obiecție. Cu adevărat, ca să vorbesc apostolește, Iconomahii au căzut într-o gândire neîncercată căci „inima lor cea neînțelegătoare s-a întunecat și zicând că sunt înțelepți au ajuns nebuni” (Romani 1, 21-22), „neînțelegând nici ceea ce grăiesc nici cele pentru ce dau întărire” (I Tim. 1, 7). Căci dacă spre suprimarea reprezentării iconice a lui Hristos s-a zis de către Apostolul că „au schimbat slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios întru asemănarea icoanei omului celui stricăcios”, atunci El n-ar mai fi mărturisit că S-a făcut asemenea oamenilor (cf. Evrei 2, 17). Și atunci cum mai zice altundeva: „Care fiind în forma lui Dumnezeu n-a socotit ca o pradă faptul de a fi El egal cu Dumnezeu, ci s-a deșertat pe Sine formă de rob luând, făcându-se întru asemănarea oamenilor și la figură aflându-se ca un om. S-a smerit pe Sine ascultător făcându-se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (Filipeni 2, 6-7)? Prin urmare, se contrazice pe sine însuși, odată suprimând faptul că Dumnezeu S-a asemănat oamenilor, iar altă dată confirmând că a primit asemănare a oamenilor. Dar, destul cu nerozia! Căci una s-a zis idolatriilor care „schimbă” cu adevărat „slava Dumnezeului Cel nestricăcios întru asemănarea icoanei de om stricăcios, de păsări, de patrupede și de târâtoare”, care „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și au venerat și adorat făptura în locul Făcătorului” (Romani 1, 23-25). Iar cealaltă credincioșilor care cred că Cuvântul lui Dumnezeu-Tatăl, fiind în forma lui Dumnezeu, a primit asemănare, nu întrucât este egal cu Dumnezeu, ci întrucât s-a deșertat pe Sine, a luat formă de rob și s-a aflat la figură ca un om, lucruri care sunt proprii circumscrierii.

56. Dacă „suntem trup al lui Hristos și mădulare în parte” (I Cor. 12, 27), iar Capul nostru este Hristos, atunci și Capul va fi circumscris ca și mădularele. Iar dacă e necircumscris, atunci încetăm de-a mai fi mădulare a lui Hristos, ca unii ce cădem sub incidența circumscrierii. Și aceasta nu este oare ultima nebunie?

57. *La textul „Eu sunt Vița”* (Ioan 15, 5). Dacă Mântuitorul zice că e viță iar noi suntem mlădițele, este evident că mlădițele nu sunt de altă natură decât vița. Iar dacă aceasta e adevărat, dacă mlădițele sunt circumscrise, cum nu va fi atunci circumscrisă și vița; căci vița se cunoaște din mlădițe.

58. Cele de-alt-gen (heterogene) și de altă natură nu pot avea aceeași proprietate, căci n-ar putea zice cineva că focul coboară în jos iar apa urcă în sus ci, așa cum au rațiunea ființei separată, așa au separat și modul proprietății. Așadar, întrucât Hristos este (constituit) din realități heterogene și necons substanțiale între ele, din Dumnezeire și umanitate, urmează că va fi cunoscut și din două (serii) de proprietăți. Printr-una necircumscris iar printr-alta circumscris. Căci prin suprimarea proprietății se suprimă împreună și ființa caracterizată prin ea.

**B. Că Hristos, fiind circumscris, are o icoană artificială
în care este contemplat, după cum și icoana este contemplată în Hristos**

1. Artificialul (to techneton) există prin imitația naturalului, căci nimic n-ar putea fi numit artificial dacă n-ar exista în prealabil naturalul. Prin urmare, există o icoană artificială a lui Hristos, întrucât El este o icoană naturală a Maicii care L-a născut. Iar dacă una e adevărată iar alta falsă, atunci el n-ar mai fi icoană naturală a celei care L-a născut, întrucât nu are o icoană artificială ca ea, ceea ce e absurd.

2. Icoana are similitudine cu arhetipul: icoana naturală în mod natural iar cea artificială în mod artificial. Una însă este identică deodată atât prin ființa cât și prin asemănarea a cărei pecete este, așa cum este Hristos după Dumnezeire cu Tatăl Său și după umanitate cu Maica Sa. Iar cealaltă, fiind identică prin asemănare, este străină de ființa arhetipului, așa cum este icoana lui Hristos față de Hristos însuși. Prin urmare, există o icoană artificială a lui Hristos care primește în ea asemănarea Acestuia.

3. *Replică la o posibilă obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos are o icoană artificială întrucât este o icoană naturală a celei ce L-a născut, atunci pentru ca aceasta să nu difere în asemănarea cu El, ar trebui ca El să aibă o icoană artificială și întrucât este icoană a Tatălui Celui nevăzut. Iar dacă e așa, atunci Dumnezeirea nu va mai fi în afara circumscrierii, ceea ce e un lucru lipsit de evlavie.

Soluție la această obiecție. Amestecând din multă nerozie cele neamestecate, Iconomahii nu înțeleg să atribuie cele proprii fiecărei nașteri, pornind de la care Hristos este și necircumscris și circumscris. Căci fiind necircumscris întrucât a ieșit din Tatăl Cel necircumscris nu ar putea să aibă o icoană artificială - căci cu ce asemănare va putea fi asemănată Dumnezeirea a cărei reprezentare este interzisă de întreaga de-Dumnezeu-insuflată Scriptură? Dar întrucât S-a născut dintr-o Maică circumscrisă, pe bună dreptate va avea o icoană artificială corespunzătoare reprezentării iconice a Maicii Sale. Dar dacă nu ar avea o astfel de icoană, atunci nu ar mai fi nici dintr-o Maică circumscrisă și ar fi numai dintr-o singură naștere, adică numai din Tatăl, lucru care desființează întreaga Sa Iconomie.

4. Dacă ceea ce se arată în icoană are un raport cu prototipul și nu se poate ca, dacă există un prototip, să nu existe și o icoană, potrivit cu ceea ce s-a zis de către Domnul însuși: „A cărui icoană și inscripție este aceasta?” (Matei 22, 20) și răspunzând celor ce L-au întrebat: „Dați Cezarului ce e al Cezarului și lui Dumnezeu ce e a lui Dumnezeu” (Matei 22, 21), rezultă că și Hristos are o icoană artificială, ca Unul ce s-a făcut ca și noi, icoană raportată la El prin similitudinea asemănării. Iar dacă nu are o icoană, atunci nu există ceea ce se numește Hristos. Dar Hristos este și se numește însuși Adevărul. Prin urmare, El are și o icoană a cărei raportare a închinării urcând la El nu este scindată nicidecum printr-o împărțire a slavei.³⁵

5. *La textul: “Să facem om după icoana și asemănarea-noastră”* (Fac. 1, 26). Faptul că omul a fost făcut „după icoana și asemănarea lui Dumnezeu” arată că genul reprezentării iconice e un lucru dumnezeiesc. Dar pentru că o icoană se transcrie de pe o altă icoană, atunci Hristos fiind om, deși este și Dumnezeu, este reprezentat iconic nu după duh ci după trup. Iar dacă este reprezentat iconic în una din acestea, atunci în mod evident are o icoană exact asemenea cu El spre evidențierea asemănării.

6. Dacă, omul cel dintâi, Adam, e circumscris prin înfățișarea sa, rezultă că și Hristos, al doilea Adam, fiind Dumnezeu și om, va fi și El reprezentat iconic prin înfățișarea Lui

³⁵ Basil. Magn. *De Spiritu Sancto* XVIII, 45; P.G. 32, 149.

trupească. Iar dacă „cum este cel pământesc, așa sunt și cei pământești, și cum e cel ceresc așa sunt și cei cerești” (I Cor. 15, 48), iar noi care suntem cerești suntem reprezentați iconic, urmează că și Hristos, ca Unul ce este începător al mântuirii tuturor, este arhetip al icoanei Sale.

7. Dacă Dumnezeu nu are lipsă de vreun ajutor nici nu primește vreo suferință, cum zice atunci Apostolul despre El că „în zilele trupului Său El a adus, cu strigăt și cu lacrimi, cereri și rugăciuni către Cel ce putea să-L mântuiască din moarte și a fost auzit din temerea Sa. Și, deși era Fiul, a învățat ascultarea din cele ce a suferit” (Evrei 5, 7-8), dacă nu este evident că Cel fără de trup luând trup este și nepătimitor și patimilor, și fără lipsă și lipsit, ca și necircumscriș și circumscriș? Iar dacă e circumscriș are, prin urmare, și o icoană exact asemenea cu El spre evidențierea asemănării.

C. Că una și neîmpărțită e închinarea la amândouă, la Hristos și la Icoana Sa

1. *Obiecție la aceasta ca din partea Iconomahilor.* Dacă tot ceea ce e făcut după asemănarea cuiva este lipsit negreșit de egalitatea cu prototipul și e inferior aceluia în slavă, e evident că Hristos nu este identic în închinare cu reprezentarea Lui iconică. Și dacă acestea sunt diferite, diferită e și închinarea pe care o introduc. Prin urmare, ea este cauză a unei adorații idolești.

Soluție la această obiecție. Prototipul nu este în icoană după ființă, căci altfel s-ar numi și icoana prototip și, invers, prototipul icoană - lucru care nu se admite, pentru că există o definiție proprie a fiecărei naturi - ci după asemănarea ipostatică, lucru care înseamnă altă rațiune a definirii. Prin urmare, faptul că icoana este lipsită de egalitate cu prototipul și e inferioară aceluia în slavă se ia nu în ce privește asemănarea (ipostatică), ci după diferența substanței; adică a materiei icoanei care nu e venerată în mod natural, chiar dacă este venerat (închinat) cel ce este reprezentat iconic în ea. Prin urmare, nu introducem o altă închinare a icoanei, ci una și aceeași cu referire la prototip potrivit identității asemănării (ipostatice).

2. Nu ființa (substanța) icoanei este venerată (închinată) ci efigia prototipului imprimată ca o pecete în ea, substanța icoanei rămânând nevenerată. Căci nu materia este cea închinată, ci prototipul împreună cu efigia Sa, iar nu cu substanța ei. Iar dacă există icoana, atunci ea are o singură venerare raportată la prototip, așa cum au și aceeași asemănare. Prin urmare, închinarea la icoană nu introduce o altă închinare pe lângă închinarea la prototip.

3. Cele care nu au aceleași efigii, acelea au și închinări diferite, iar cele care au aceeași efigie au și o unică închinare. Dar una este efigia icoanei și a prototipului, prin urmare și închinarea (lor) e unică.

4. Tot ceea ce este inegal e diferit de ceea ce e egal și tot ceea ce e inferior (secund) în slavă este altceva decât ceea ce e superior (prim). Și ele sunt două realități, nu una. Iar în cele în care există egalitate se suprimă inegalitatea. Dar „împărat” se numește și icoana împăratului, și nu sunt doi împărați, căci zice (Marele Vasile) că „nici puterea nu se scindează, nici slava nu se împarte”.³⁶ Prin urmare, există o singură închinare și nu se introduce o altă închinare a icoanei pe lângă cea a lui Hristos, deși este evident că ea este inferioară și pe un loc secund în slavă în ce privește definiția substanței ei.

5. Chiar dacă vom admite că icoana nu are (întotdeauna) aceeași figură cu prototipul din pricina neîndemânării meșteșugarului, nici așa raționamentul nu va fi absurd. Căci închinarea nu se acordă întrucât ea este deficitară în similitudine (cu prototipul), ci întrucât se aseamănă, fiindcă sub acest aspect icoana are aceeași figură cu prototipul și nu suntenerate

³⁶ *De Spiritu Sancto* XVIII, 45; P.G. 32, 149.

două realități ci una și aceeași, adică prototipul, chiar dacă în icoană. Căci ca și la tipul făcătoare-de-viață cruci raportat la însăși Crucea cea făcătoare-de-viață, și aici reprezentarea iconică nu are întru totul aceeași figură cu arhetipul în lungime și lățime sau în oricare altă asemănare, din pricină că este întipărită în mod diferit; deoarece o poți vedea și mai mică și mai mare, și mai lată și mai îngustă, având marginile rotunjite sau ascuțite, cu inscripție sau fără inscripție. Și nu mai vorbesc de schimbările și proeminențele lucrăturilor din lănișoare sau cele introduse de felurimea meșteșugurilor. Dar, cu toate acestea, în „ciuda atâtor diferențe, există o unică și aceeași închinare a ei și a prototipului; evident, întrucât în ambele se vede aceeași asemănare.

6. *Sau plecând de la același exemplu.* Dacă Crucea cea făcătoare-de-viață e închinată în tipul ei propriu și nu sunt două închinări pentru că nu există altă închinare a substanței crucii, urmează cu necesitate că și atunci când Hristos este închinat în icoana Lui nu sunt două închinări, pentru că nu există o altă închinare dată substanței icoanei, ci o unică și aceeași (închinare) a lui Hristos, chiar dacă în icoana Sa.

7. Dacă faptul că Fiul diferă în ceva față de Tatăl - și diferă numai în proprietatea Sa de Fiu - nu prejudiciază cu nimic faptul că el are aceeași ființă și închinare cu Tatăl, nici faptul că icoana diferă în ceva de prototip - și diferă în ce privește rațiunea substanței - nu va prejudicia faptul că ea are aceeași asemănare și închinare cu prototipul. Căci așa cum acolo Hristos se distinge de Tatăl prin ipostas, așa și aici se distinge de icoana Sa prin ființă.

8. Dacă icoana are altă închinare decât prototipul ei, cum se mai vede atunci acesta în ea și ea în prototip? Căci nu vom vedea, de exemplu, figura lui Petru în Pavel nici, iarăși, nu va privi cineva figura lui Pavel în cea a lui Petru. Căci asemănătorul se arată în asemănător iar cele scindate între ele în ce privește asemănarea nu s-ar putea arăta vreodată unele prin altele. Icoana lui Petru, deci, se arată în Petru precum și Petru se arată în icoana lui. Prin urmare, icoana lui Hristos nu are altă închinare decât El, ci are aceeași închinare, ca una similară și asemenea prin ea însăși (cu El).

9. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă numai lui Dumnezeu îi datorăm noi și îngerii închinare, cum, deci, va exista o unică închinare a icoanei și a prototipului? dacă se recunoaște că una este închinată prin relație iar celălalt prin natură. Prin urmare, prin închinarea la icoană vor exista două închinări în Unul Hristos.

Soluție la această obiecție. Dacă, dat fiind că numai lui Dumnezeu îi aducem închinare, nu se cade a ne închina icoanei lui Hristos, întrucât se introduc două închinări pe lângă unica adorare, fiindcă icoana și prototipul sunt două (realități), urmează că exista o dublă închinare la Tatăl și la Fiul pentru că sunt două ipostasuri. Dar este lipsit de evlavie a grăi aceasta, căci există una și aceeași închinare potrivit unității naturii. Prin urmare, există o unică închinare a lui Hristos și a icoanei Sale potrivit unității asemănării ipostatice și nu potrivit diversității naturilor.

10. Se vorbește de relație întrucât copia reprodusă există în prototip și din această pricină ele nu se împart decât numai în ce privește diferența substanței. Prin urmare, întrucât icoana lui Hristos se zice a avea în desenul ei înfățișarea lui Hristos, una va fi închinarea ei și a icoanei, și nu diferite.

11. *O propunere ca din partea Iconomahilor.* Cum s-ar putea salvarda o identitate de închinare pentru Hristos și icoana Lui, dacă Hristos este „prin natură” iar icoana „prin instituire”? Căci este cu totul necesar a spune că ceea ce e „prin natură” nu variază cu nimic. Iar dacă e așa, atunci nimic nu ne împiedică să zicem că icoana este „prin natură” și Hristos „prin instituire”, și se confundă totul.

Soluție la această obiecție sub formă de întrebare. Și cum nu s-ar putea salvagarda, frumoșilor, o identitate de închinare pentru Hristos și icoana Lui, dacă icoana e o asemănare a lui Hristos și arată întru ea pe Hristos? Căci este un fapt binecunoscut pretutindeni și recunoscut de toți că nimeni nu vede într-o față, de exemplu a lui Toma, o altă față, de exemplu cea a lui Luca. Nici n-ar putea zice cineva că a văzut pe Toma pentru că a văzut pe Luca. Căci arătarea asemănării este în cele ce au o similitudine exactă și nu în cele separate între ele printr-o proprietate caracteristică (ipostatică). Dacă e adevărat aceasta și cel ce a văzut icoana lui Hristos a văzut în ea pe Hristos, atunci e cu totul necesar a spune că icoana lui Hristos și Hristos însuși au aceeași închinare așa cum au aceeași asemănare.

12. Ceea ce are o asemănare în ceva cu un alt lucru are în comun cu acel lucru și închinarea în ce privește acel ceva în care se aseamănă cu el. Iar ceea ce se aseamănă întru toate are în comun cu acela și închinarea întru toate. Asemenea întru toate, ca Unul de-o-ființă, este Fiul cu Tatăl, de aceea are și aceeași închinare. Icoana lui Hristos, însă, este asemenea numai în ce privește asemănarea Lui ipostatică; prin urmare, va avea în comun cu El închinarea numai sub acest aspect.

13. Dacă cel ce a văzut icoana vede în ea asemănarea prototipului, e cu totul necesar și ca acela ce se închină icoanei să se închine în ea înfățișării prototipului. Iar întrucât asemănarea lor este unică, unică va fi, prin urmare, și închinarea acordată amândurora.

14. *Obiecție ca din partea iconomahilor.* Dacă icoana modelată a lui Hristos are comuniune de închinare cu Hristos, cum zice atunci El însuși: „Slava Mea n-o voi da altuia” (Isaia 42, 8)? Prin urmare, nu are comuniune. Iar dacă nu are comuniune, e evident că este închinată idolește ca o a doua închinare introdusă illicit.

Soluție la această obiecție. Icoana lui Hristos nu este altceva decât Hristos, evident afară de diferența de substanță, cum s-a arătat deja de mai multe ori. De aceea, și închinarea ei este o închinare la Hristos, întrucât nu e închinat ceva din materia icoanei, ci numai Hristos Cel asemănat întru ea. Iar cele ce au o singură asemănare au și o singură închinare. Prin urmare, în icoana Sa Hristos nu dă altcuiva slava Sa, ci mai degrabă primește slavă în ea, întrucât materia este altceva decât asemănarea. Și deși este reprodușă în diferite materii, în toate există gravată aceeași efigie. Dar aceasta din urmă n-ar putea rămâne invariabilă în diferitele materii decât dacă nu are nimic în comun cu ele, ci este separabilă mental de cele în care este.

15. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă „Duh este Dumnezeu”, precum este scris, „și cei ce se închină Lui trebuie să i se închine în duh și adevăr” (Ioan 4, 24), și voi ziceți că Hristos este închinat și în icoană pe lângă (închinarea) în duh, întrucât este El Dumnezeu, cum nu faceți dovadă de idolatrie?

Soluție la această obiecție. Cine nu se va mira de Iconomahii cei plini de nebunie și care nu disting că alta e dogma Iconomiei de cea a Teologiei la care trebuie raportat (cuvântul) că (Dumnezeu) „trebuie închinat în duh și adevăr”. Căci Dumnezeu Tatăl fiind duh se înțelege că este închinat în Duhul Său Cel Sfânt și în Adevărul Lui, Care e Fiul Lui Cel Unul-născut. Iar cuvântul că Hristos este închinat în icoană se referă la Iconomia (întrupării Lui). Căci, deși este duh ca Dumnezeu, dar este, ca om și trup, a cărui icoană trupească, deși este asemănată în materie, este nedespărțită de Hristos, cum nici umbra de trupul Lui; și este închinată nu materia icoanei, ci Hristos, Cel reprezentat iconic în ea, și împreună cu El este închinat și Tatăl și Duhul Sfânt.

**D. Că Hristos fiind prototip al icoanei Sale,
are o unică asemănare ca și închinare cu ea.**

1. Prototipul și icoana sunt una prin asemănarea ipostasului dar două prin natura lor, nu ca un singur lucru divizat prin două asemănări, încât în rest să nu aibă nici o comuniune și relație între ele, nici așa cum unul și același lucru este chemat cu două nume, încât o dată prototipul să fie numit icoană, iar altădată icoana prototip. Căci întotdeauna prototipul se numește prototip și icoana icoană, neprefăcându-se nicicând una în alta. Și așa stând lucrurile și fiind două la număr, există o unică asemănare în amândouă și un unic apelativ (al lor) după asemănare, cum de exemplu „împărat” se numește și icoana împăratului și nu sunt doi împărați. Iar dacă aceasta e așa, urmează că există o unică închinare a icoanei lui Hristos și a lui Hristos, Prototipul ei.

2. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos care are funcția de prototip față de icoana lui, se zice că este „prin natură”, iar icoana „prin instituire”, cum ceea ce este „prin natură” există deodată cu ceea ce e „prin instituire”? căci nu din clipa în care a fost văzut Hristos de atunci a fost transpusă și icoana Lui zugrăvită. Prin urmare, întrucât acestea nu sunt simultane, nici închinarea lor nu e unică, deoarece a trecut un timp după Hristos până când a fost reprodusă icoana Lui.

Soluție la această obiecție. Dacă oricărui corp îi urmează inseparabil propria lui umbră și n-ar putea numi cineva un corp lipsit de umbră, ci în corp se poate vedea umbra care-l urmează și în umbră corpul care o precede, tot astfel n-ar putea numi cineva pe Hristos nereprezentabil iconic, dacă El are un trup cu figură caracteristică, ci în Hristos se poate vedea subzistând icoana Lui și în icoana Lui pe Hristos văzut ca prototip (al ei). Iar din faptul că amândouă sunt simultane se arată că atunci când este văzut Hristos e văzută în potență și icoana Lui de unde a fost și transpusă, fiind imprimată ca un sigiliu într-o materie oarecare.

3. Chiar dacă ceea ce „prin natură” nu e simultan cu ceea ce e „prin instituire”, cum e Hristos și icoana Lui, totuși icoana există în El în potență și poate fi pururea văzută în Hristos, chiar și înainte de a fi realizată tehnic, așa cum și umbra subzistă pururea în trup, chiar dacă nu este încă configurată de o rază de lumină, mod în care nu este în afara verosimilului a spune că Hristos și icoana Lui sunt simultane.

4. Prototipul și icoana țin de categoria relativelor, ca și dublul și jumătatea. Căci prototipul introduce întotdeauna împreună cu sine icoana a cărei prototip este, și dublul introduce întotdeauna cu sine jumătatea față de care se zice dublu, căci nu ar putea exista prototip dacă n-ar exista icoană, nici dublu dacă nu s-ar gândi mai întâi o jumătate - lucruri care subzistă și se gândesc în același timp ca unele ce sunt simultane. Prin urmare, întrucât nu intervine între ele un timp oarecare, nici închinarea nu va fi alta, ci una și aceeași pentru amândouă.

5. Prototipul și icoana își au existența cumva unul de la altul și prin suprimarea unuia este suprimat împreună și celălalt, precum atunci când e suprimat dublul e împreună suprimată și jumătatea. Prin urmare, nu poate exista Hristos fără ca icoana lui să fie în potență și să existe pururea în prototip, mai înainte de a fi executată tehnic. Prin urmare, cel ce nu mărturisește că în El este venerată (și închinată) împreună și icoana lui, suprimă însăși închinarea lui Hristos.

6. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Ceea ce se aseamănă în ceva nu se aseamănă în altceva, ca icoana față de prototip: după asemănare se aseamănă, dar după natură nu. Prin urmare, icoana nu este tot ceea ce este prototipul. Iar fiindcă lucrurile stau așa, nici închinarea

lor nu va fi întreagă și aceeași. Iar nefiind întreagă, este lucru ușuratic a zice că amândouă au o singură închinare.

Soluție la această obiecție. Întrucât se aseamănă cu prototipul în aceea icoana are comuniune cu întreaga închinare acordată acestuia în baza asemănării, fără a ridica la închinare materia în care ea se arată. Căci aceasta e natura icoanei: pe de o parte este identică în ce privește asemănarea cu prototipul, iar pe de alta diferă în ce privește rațiunea substanței, lucru în care constă omonimia lor. Dacă însă ar fi similare întru toate, atunci ar cădea ceea ce s-a spus și icoana ar fi prototipul, ori ea este asemenea cu prototipul prin asemănarea (ipostatică) integrală și nu prin natură. Și, prin urmare, amândouă au o unică închinare întreagă în baza asemănării.

7. *Sau plecând de la exemplul Teologiei.* Chiar dacă după ființă Fiul este asemănător Tatălui, totuși nici Născutul nici Purcesul nu sunt similare Nenăscutului; contemplate în jurul naturii divine, acestea se disting de comuniunea lor întreolaltă. Dar în toate cele trei caracteristici (ipostatice) există o unică Dumnezeuire ca și o unică închinare care, pentru identitatea de natură, nu devine cu nimic inegală prin diversitatea proprietăților (ipostatice). Tot așa, deci, și la icoana prototipului: chiar dacă pentru diferența de substanță dintre ele acestea nu au o singură închinare - pentru că în genere nici nu este închinata natura icoanei, chiar dacă în ea se vede cel reprezentat iconic - totuși, pentru identitatea asemănării ipostatice ele au aceeași (închinare) devenită identică în acord cu similitudinea unică și întreaga existență din amândouă. Ca și la tipul crucii și însăși Crucea cea-făcătoare-de-viață tipul crucii nu primește o închinare micșorată față de însăși Crucea cea-făcătoare-de-viață pentru diferența naturilor lor, ci mai degrabă una egală pentru asemănarea integrală cu prototipul.

8. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă în Hristos ca prototip există o icoană și înainte ca ea să fie transpusă tehnic într-o materie oarecare, e de prisos să o mai zugrăvim și pe ea, fiind de ajuns ca aceasta să fie văzută și închinată în El.

Soluție la această obiecție. Că icoana lui Hristos este prezentă în prototipul ei și înainte de a fi transpusă tehnic (într-o materie) e adevărat. Căci ceea ce nu este nicidecum reprezentabil iconic nici nu este om ci un avorton, și nu e îngăduit a numi ceva prototip dacă nu are icoana lui transpusă de pe el în materie. Prin urmare, întrucât Hristos e mărturisit a avea funcție de prototip ca oricare altul din (indivizii) luați în parte, e cu totul necesar să aibă și o icoană transpusă de pe efigia Lui și modelată într-o materie. Ca nu cumva dacă nu e văzut și închinat prin producerea de icoane să dispară și faptul că e om.

9. *Sau plecând de la alt exemplu.* Altceva este sigiliul și altceva imaginea imprimată de el, dar aceasta este în sigiliu și înainte de actul sigilării. Iar dacă sigiliul n-ar fi valabil dacă nu e imprimat într-o materie, rezultă că și Hristos, dacă nu s-ar arăta într-o icoană artificială, ar fi lipsit de lucrare și inefficient în această privință. Lucru care și numai a-l cugeta e absurd.

10. *Sau plecând de la același exemplu.* Dacă cel ce vede sigiliul și imaginea imprimată de el vede în ambele o formă asemănătoare și invariantă, urmează că imaginea imprimată este în sigiliu și înainte de imprimare. Dar el își arată cinstea lui atunci când se comunică pe sine spre a fi imprimat în multe și felurite materii, în același mod, chiar dacă credem că icoana lui Hristos este în El însuși ca Unul ce are formă de om, atunci când o vedem înscrisă în mod felurit în materie celebrăm mai din plin măreția Lui. Căci a nu proiecta El o imprimare în materie suprimă și faptul că El există în formă de om.

11. Icoana se raportează la arhetip și icoana este, se vede și este închinată cu referire la arhetip. Nu se identifică substanța, ci se unește asemănarea, din care pricină există și o unică închinare pentru amândouă și nu una împărțită din pricina diversității naturilor.

12. *Sau plecând de la alt exemplu.* Dacă o umbră nu se poate separa de un corp, ca una ce subzistă pururea împreună cu el, chiar dacă nu apare (întotdeauna), în același mod nici icoana lui Hristos nu poate fi despărțită de Hristos, ci așa cum umbra iese mai mult în evidență prin raza soarelui, așa și icoana lui Hristos se face evidentă tuturor atunci când apare imprimându-se în materii.

13. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dat fiind că Mântuitorul nostru e acum în ceruri, nu se cade să-i ridicăm o asemănare a Lui, căci zice Sfântul Apostol: „Prin credință umblăm, nu prin vedere (eidos)” (II Cor. 5, 7).

Soluție la această obiecție. „Eidos” numește și specia care e divizată din gen, ca de exemplu omul în genere, dar „eidos” numește și forma fiecărui (individ) prin care ne deosebim unii de alții. Dar nu despre acestea vorbește aici Apostolul. Ci prin „eidos”-ul de aici trebuie înțeleasă însăși vederea lucrurilor viitoare cea mai presus de reprezentările prezente. Căci zicând că „umblăm prin credință, nu prin vedere” adăugă: „îndrăznim însă și voim mai bine să ieșim din trup și să petrecem la Domnul” (II Corinteni 5, 8). Și altundeva, iarăși: „Căci acum vedem prin oglindă și ghicitură, iar atunci, față către față. Acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște precum am fost cunoscut. Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea” (I Corinteni 13, 12-13). Prin urmare, ne-a spus să umblăm în această credință în care vedem ca prin oglindă față către față, fără rătăcire, adevărul celor viitoare. Iar că nu și-a propus drept scop să suprimă circumscrierea înfățișării trupesti a lui Hristos, chiar după ce Acela a fost înălțat la cer, auzi-l tot pe el zicând altundeva: „O, Galateni lipsiți de minte, cine v-a ademenit pe voi să nu credeți adevărului - voi, în fața ochilor căroră a fost zugrăvit Iisus Hristos răstignit?” (Gal. 3, 1). Iar dacă așa cum am crezut cum că Hristos însuși a fost văzut răstignit, pe drept cuvânt nu greșim reprezentându-L iconic mereu. Căci dacă ceea ce se vede mental din pricina absenței lui (fizice) nu ar putea fi văzut și sensibil prin circumscriere (iconică), atunci s-ar nimici și faptul vederii lui mentale.

ALE ACELUIAȘI
CÂTEVA OBIECȚII CONTRA ICONOMAHILOR
CARE ZIC CĂ DOMNUL NOSTRU IISUS
HRISTOS NU TREBUIE ZUGRĂVIT DUPĂ
FIGURA LUI TRUPEASCĂ³⁷

1. Dacă Hristos este din două naturi și în două naturi desăvârșite, spune atunci în care din ele este de nezugrăvit; în cea care a asumat (natura dumnezeiască) sau în cea asumată (natura omenească)? Și dacă după prima, atunci după cea de-a doua va putea fi zugrăvit? Sau invers? Iar dacă după ambele (este de nezugrăvit), cum va fi aceasta, afară numai dacă din amândouă s-ar fi realizat o unică natură compusă cu o unică proprietate compusă? Ar fi atunci nici de nezugrăvit nici de zugrăvit, ci zugrăvit-nezugrăvită, compusă din două jumătăți și nedesăvârșită în nici una. Iar dacă e așa, atunci cum nu va fi Hristos de altă ființă și cu Tatăl și cu noi? Dat fiind că noi suntem zugrăviți din pricina trupului nostru compus, iar Tatăl nu este nicidecum circumscris din pricina naturii Lui necompuse.

2. Dacă proprietatea fiecărei naturi e imuabilă, iar pentru umanitatea lui Hristos (o astfel de proprietate) e circumscrierea, atunci dacă El nu poate fi zugrăvit după aceasta, urmează că ea a fost evident mișcată; iar dacă a fost mișcată, unde a fost strămutată? în natura Dumnezeirii Lui? Dar dacă e așa atunci, acceptând o proprietate neconaturală ei, Treimea ar primi un adaos; ceea ce e cu neputință. Iar dacă nu s-a strămutat acolo, unde ar putea fi? Și dacă a dispărut, atunci cu necesitate va dispărea și natura acesteia, pentru că este recunoscut că nu se poate detașa una (proprietatea) de cealaltă (natura).

3. Necircumscrișul este fie în aceeași serie fie în serie diferită cu circumscrisul. Dacă este în aceeași serie, atunci Dumnezeu Cuvântul va fi de-o-ființă cu trupul asumat (de El), fiindcă este necircumscriș; căci proprietățile care se situează în aceeași serie aparțin în mod imuabil unei aceleiași naturi. Iar dacă este în serie diferită, atunci, fiind de-o-ființă-diferită față de trup, Cuvântul va fi și circumscris după el, fiind atât circumscris cât și necircumscriș prin cele două serii ale proprietăților corespunzătoare fiecărei ființe ale Lui: Divinitatea și umanitatea, la fel cum este și văzut și nevăzut, și pipăit și nepipăit.

4. Dacă proprietățile lucrurilor materiale și compuse sunt materiale și compuse, cum va fi atunci Hristos necircumscriș în figura trupului Său? Căci necircumscrișul este nematerial și necompus, iar trupul este material și compus. Fiindcă proprietatea se cade să fie similară întru totul cu natura neadmițând nicidecum schimbarea cugetată potrivit diversității. Dar dacă n-ar fi circumscris, una ar fi disimilară celeilalte, pentru că imaterialul nu e identic cu materialul și necompusul cu compusul. Prin urmare, Hristos nu este necircumscriș cu trupul ca să nu existe disimilitudine în cele similare și compoziție în cele necompuse.

5. Dacă Hristos este Dumnezeu și om, însă nu este om prin aceeași natură prin care e Dumnezeu, atunci este evident că nu este circumscris prin aceeași proprietate prin care este necircumscriș; căci una diferă de cealaltă, și nici naturile nici proprietățile existente în ele nu admit să vină la comuniune în identitatea unei asemănări ființiale. Iar dacă e așa, cum atunci Hristos, Cel ce este din amândouă (naturile) și este cunoscut după ambele, nu va fi și zugrăvit

---

³⁷ P.G. 99, 477-485.

și nezugrăvit?

6. Dacă Dumnezeu a fost văzut de cei de pe pământ într-o formă zugrăvibilă sau nezugrăvibilă? Dacă într-una nezugrăvibilă, atunci e evident că și într-una nevăzută, fiindcă ambele: atât nezugrăvibilul cât și nevăzutul sunt din aceeași serie. Și atunci cum au mai zis ucenicii: „Am văzut pe Domnul” (Ioan 20, 25)? Așadar, deci, (a fost văzut) într-o (formă) zugrăvibilă, chiar dacă prin natura Sa divină este nevăzut. Iar dacă într-una zugrăvibilă, cine, numai dacă a ajuns la ultima treaptă de nebunie, va cuteza să numească zugrăvibil nezugrăvibilul.

7. Dacă a zice că Hristos e numai circumscris înseamnă a-L lipsi de Dumnezeire, de Care ține faptul că nu e circumscris, atunci este evident și aceea că a zice că e numai necircumscris îl despoaie de umanitate, de care ține faptul că e circumscris. Și sunt deopotrivă de absurde atât ceea ce flecărea Pavel de Samosata zicând că Hristos e un simplu om iar nu și Dumnezeu, cât și ceea ce trăncănea Mani Persul zicând că Hristos e numai Dumnezeu gol iar nu și om. Vedeți dar, voi aceștia, ceea ce e înconjurat din ambele părți de prăpăstii. Deci de oricare lipsă de evlavie din cele două socotiți că fugiți, cu necesitate veți fi pe jumătate împreună cu cealaltă, ca unii așezați (la mijloc) între părți. Căci dacă ați spune că nu urmați lui Pavel de Samosata, atunci de ce urmați pe Maniheii necircumscriind pe Hristos ca și cum ar fi un Cuvânt netrupesc? lucru pe care îl evită Pavel. Iar dacă ați spune că nu urmați Maniheilor, atunci de ce urmați lui Pavel de Samosata dogmatizând că Hristos e un om în trup? lucru pe care-l evită Mani. Astfel că urmând lui Mani urmați și lui Pavel, și invers.

8. Dacă Hristos este recunoscut de voi ca Unul ce este în Divinitate și umanitate și nu vă îndoiiți de aceasta, de ce atunci opriți să se zică că după una e circumscris iar după alta necircumscris, dacă El este cunoscut prin ceea ce e propriu fiecărei naturi: ca Dumnezeu fiind mai presus de circumscriere, ca și de vedere și cuprindere, iar ca om căzând sub circumscriere, ca și sub vedere și calitate, afară numai dacă la voi se zice numai cu vocea că Hristos este în Divinitate și umanitate, dar în realitate îl socotiți necorporal, și din această pricină și de nezugrăvit.

9. Socotiți că altceva e simplul și altceva compusul, sau că ambele sunt identice? Și dacă gândiți primul caz, atunci veți grăi împreună cu noi că Hristos este și circumscris și necircumscris ca Unul ce este (constituit) din amândouă; căci în proprietățile lor opuse se vede natura fiecăruia dintre ele, adică a simplului și compusului sau a Divinității și umanității; ca și în exemplul focului și apei: nici focul nu coboară în jos nici apa nu urcă în sus, nici uscatul nu e umed nici umezeala nu e uscată. Prin urmare, nici circumscrierea nu e nezugrăvire nici nezugrăvirea circumscriere. Căci una se distinge de cealaltă la maximum prin opoziție naturală, și încă cu mult mai mult în acest al treilea caz decât în celelalte două. Iar dacă e numai necircumscris, cum nu sunteți de a doua părere? Chiar și fără să o ziceți, sunteți de părere că există o unică natură simplu-compusă a Divinității și umanității, cinstind astfel în mod confuz împreună cu Sever un fel de foc-apă. Căci prin unicitatea proprietății se manifestă unicitatea definiției naturii (acesteia).

10. Dacă afirmațiile se opun negațiilor și nici nu se gândesc și nici nu se numesc identice, iar afirmație este faptul de a fi circumscris și negație faptul de a nu fi circumscris, iar Hristos este din amândouă, din Divinitate și umanitate, urmează negreșit că El are și proprietățile naturilor din care și este, opuse întreolaltă și neamestecate într-una, fiind și ele duble ca urmare a dualității ființelor pornind de la care este cugetat și numit și circumscris și necircumscris. Iar dacă nu e așa, ci este numai necircumscris, atunci s-au amestecat cele neamestecate și cele heteronime sunt homonime și faptul de a te plimba va avea atunci același înțeles și același nume cu a nu te plimba, faptul de a conversa cu a nu conversa, faptul de a

exista cu a nu exista și faptul de a fi circumscris cu cel de a nu fi circumscris, ceea ce e un lucru foarte nesăbuit.

11. Din necircumscris și circumscris nu rezultă numai necircumscris, o voi aceștia, precum nici din Divinitate și umanitate nu rezultă numai Dumnezeu. Căci dacă naturile unite după ipostas nu ajung la prefacerea uneia în cealaltă nici nu-și schimbă denumirile, ci ele își păstrează și în realitate și în nume dualitatea lor și după unirea într-o persoană unitară, urmează că și proprietățile lor sunt la fel: nu-și prefac calitatea lor naturală, nici nu își pierd dubla lor numire, ci rămân intacte în Hristos; de unde este recunoscut faptul că Hristos este și circumscris și necircumscris, chiar dacă voi nu vreți aceasta, ca unii ce sunteți fără Dumnezeu (ateizați).

12. Dacă, precum zice dumnezeiescul Epifanie, câte sunt în om sunt om și, venind la noi, Cel Unul-Născut a luat acestea care alcătuiesc omul ca să lucreze, Dumnezeu fiind, toate cele ale mântuirii, desăvârșit într-un om desăvârșit, nelipsindu-i nimic din ale omului, atunci dacă nu e circumscris în trup i-ar lipsi nu ceva accidental, ci însăși ceea ce e principal și foarte potrivit, dacă cea dintâi proprietate a omului este reprezentarea imaginii efigiei Sale trupesti, și nu urmează atunci, o bărbatilor, că acel ce refuză să zugrăvească pe Hristos are același nume cu acel ce neagă trupul lui Hristos, precum a arătat același sfânt în al 32-lea capitol al lucrării sale „despre erezii”? și pe care îl anatematizează și fericitul Sofronie în Epistola sa „sinodală”.

13. Celor ce se împotrivesc cu iubire de sfadă și zic că a circumscrie iconic pe Hristos înseamnă a-L împărți în doi fii ca și Nestorie, trebuie răspuns că aceasta nu înseamnă a-L împărți ci mai degrabă a cugeta foarte bine cele drepte. Căci așa cum în Teologie proprietatea ipostasurilor nu taie natura unică a Dumnezeirii, ci cele ce au comuniune naturală se disting în mod ipostatic, la fel și în Iconomie, în mod invers, proprietatea naturilor nu taie ipostasul unic al lui Dumnezeu Cuvântul, ci cele ce au comuniune în mod ipostatic se disting în mod natural. Iar dacă aici faptul că e circumscris, care este propriu naturii umane, ar introduce o diviziune, urmează că și acolo Nenăscutul, Născutul și Purcesul, care fac propriul celor trei Ipostasuri, ar diviza natura (divină) unică; ori ele nu o împart, chiar dacă sunt diferite între ele, cum nici aici necircumscrierea Dumnezeirii și circumscrierea umanității (nu împart) Ipostasul unic al lui Hristos, chiar dacă sunt diferite între ele.

14. Dacă pentru aceea că s-a întrupat Dumnezeu Cuvântul nu se poate spune că s-au întrupat și Tatăl și Duhul, măcar că Treimea e neîmpărțită după natură, atunci nici pentru că a fost circumscris după umanitatea nu se poate spune că a fost împreună-circumscrisă și Dumnezeirea, măcar că aceasta e nedespărțită de trup după ipostas; acolo unirea naturală neconfundând ipostasurile, și aici identitatea ipostatică nescotând naturile din definițiile lor.

15. Dacă Hristos nu poate fi zugrăvit ca și noi din pricina Dumnezeirii Lui și nu poate fi necircumscris ca și Tatăl din pricina umanității Lui, atunci va pierde ambele (proprietăți) sau, mai degrabă va schimba o proprietate cu alta, fiind circumscris ca Dumnezeu iar ca om necircumscris. Dar dacă având toate cele ale Tatălui, are și necircumscrierea, e evident că, având toate cele ale omului, are și circumscrierea fiind desăvârșit din amândouă părțile și nu pe jumătate desăvârșit în fiecare.

ALE ACELUIAȘI
CUVIOS ȘI MĂRTURISITOR PĂRINTELE
NOSTRU TEODOR EGUMENUL STUDIONULUI
ȘAPTE CAPITOLE ÎMPOTRIVA ICONOMAHILOR³⁸

1. Împotriva celor ce zic că închinându-se la
icoana lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu sau
a nu importă cărui Sfânt creștinii fac icoanele
dumnezei

“A face dumnezei” este, ca să vorbim pornind de la însăși compoziția cuvântului, faptul că ceea ce nu este Dumnezeu este făcut și adorat de cineva ca Dumnezeu însuși cum s-a zis de Apostolul: „Și au schimbat slava lui Dumnezeu Cel nestricăcios întru asemănarea icoanei omului celui stricăcios, și al păsărilor, și a patrupedelor și a târâtoarelor” (Romani 1, 23), adică în primul caz - căci este bine să fie explicată (diviziunea) împătrită a naturii (asemănărilor) - (în asemănarea umană) a unui Cronos sau Zeus, Hera sau Afrodita, sau a celor asemenea cu aceștia cât mai mulți cu puțință din fiecare sex, în al doilea caz în cea a unui vultur, acvilă sau a nu importă căror specii ale aceleiași naturi (a zburătoarelor); în al treilea caz în cea a unui vițel, țap sau nu importă căror alte specii ale aceleiași naturi (a patrupedelor); iar în al patrulea caz, în cea a unui șarpe, șopârte sau a oricăror alte specii ale aceleiași naturi (a târâtoarelor). A căror imagini făcându-le, deci, Elinii, Barbarii, Sciții „au adorat”, precum zice, „făptura în locul Făcătorului” făcându-și mulți zei și zeițe diferiți prin natura lor și luptându-se unii cu alții, și dintre care niciunul nu a fost, nu este și nu va fi Dumnezeu. Nu că a fost osândită în genere reprezentarea iconică a ceva din cele ce sunt, pentru că și Moise a reprezentat iconic un șarpe și heruvimi, ca să nu mai spun că, vrând să săvârșească cortul, a primit tainic icoana lui de la (însuși) Dumnezeu, căci zice: „Vezi, să faci toate după tipul pe care ți l-am arătat ție în munte” (Ieș. 25, 40), ci pentru că au socotit și venerat ca Dumnezeu însuși reprezentarea iconică, făcându-și din ignorarea unicului Dumnezeu Cel nevăzut și nestricăcios, Singurul care există cu adevărat, o serie nesfârșită și încălțată de mulți zei (politeistă). Către aceștia zice Sfântul Apostol: „Fiind, deci, noi neam cu Dumnezeu, nu trebuie să socotim că Divinul este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite de meșteșugul și gândirea omului” (Fapte 17, 29). Aceasta înseamnă că cei ziși mai înainte au făcut icoanele lor dumnezei. Dar pentru cei care au „Un Dumnezeu și Tatăl din care sunt toate, Un Domn Iisus Hristos prin care sunt toate” (I Cor. 8, 6) și Un Duh Sfânt în care sunt toate, faptul de a înălța icoana figurii trupesti a lui Hristos nu înseamnă, o bărbăților, a face icoana dumnezeu - să nu fie! -, ci a mărturisi că S-a arătat în înfățișarea noastră, precum este-scris: „Care fiind în forma lui Dumnezeu nu a socotit drept o pradă faptul de a fi deopotrivă (egal) cu Dumnezeu, ci s-a deșertat (golit) pe sine, formă de rob luând, ajungând întru asemănare de om și aflându-se la figură ca un om. Și s-a smerit pe Sine ascultător făcându-se până la moarte și încă moarte pe cruce” (Fil. 2, 6-8). Icoana Lui nu este întru asemănare de om stricăcios, care e osândită de Apostol, ci întru asemănare de om, precum a zis mai înainte, dar nu stricăcios ci nestricăcios. „Căci n-a fost lăsat în iad sufletul Lui și trupul Lui n-a văzut stricăciune”, cum zice marele Petru (Fapte 2, 31). De aceea, nefiind un simplu om ci Dumnezeu înomenit, Hristos este circumscris după înfățișarea lui trupestă, dacă a fost „întru asemănare de om”, rămânând însă necircumscris după ființa Dumnezeirii

³⁸ P.G. 99, 485-497.

Lui, fiindcă împreună cu Tatăl și cu Duhul El nu este asemănător cu nimic din toate cele ce sunt. Pentru că unde se va mai arăta rațiunea Iconomiei, dacă Hristos n-ar avea în mod excepțional față de Tatăl și de Duhul Sfânt puțința de a fi reprezentat iconic în figura trupului? Astfel încât a zugrăvi și a ne închina la icoane nu înseamnă a face icoana dumnezeu - să nu fie, iubitele! - căci nu zicem că avem un Dumnezeu făcut ci un Dumnezeu întrupat, nici că avem doi Dumnezei ci Unul întreit-ipostatic. Nici, atunci când ne închinăm la icoană, nu ne gândim că ne închinăm fără-de-Dumnezeu la materia în care este imprimată, ci la însăși icoana Lui ce există în mod natural în Hristos (însuși), chiar dacă este modelată în ea ca un sigiliu. Căci imaginile reprezentate de meșteșugari nu ar putea avea aceeași natură cu arhetipurile lor, ci arată numai, ca într-o oglindă, asemănarea celor a căror imagini modelate sunt. Pentru că altfel în tipul crucii arătat în orice materie ne-am afla închinându-ne la orice materie. Dar departe (de noi) această lipsă de minte! căci în amândouă este o singură putere, o singura slavă și o singură închinare, precum strigă marele Vasile, fiindcă asemănarea icoanei și prototipul nu sunt di-ipostatice ci monoipostatice; căci afară de diferența de substanță, arhetipul și icoana sunt unul și același (lucru), zice mult înțeleptul Dionisie. Tot așa și la icoana Născătoarei-de-Dumnezeu, căci imprimând-o și închinându-ne la icoana ei nu mărturisim că o avem și cinstim păgânește (elenic) ca pe o zeiță, ci ca pe Născătoarea-de-Dumnezeu. La fel și în icoanele Sfinților nu cinstim și venerăm mulți zei și zeițe, ci pe Unul Dumnezeu și pe slujitorii Unului Dumnezeu, de la Care și la Care iese și se întoarce cinstirea pentru toate. Sau nu crezi oare că dumnezeiescul Mir se ia ca tip al lui Hristos? Că Masa dumnezeiască (se ia) în locul Mormântului celui de-viață-făcător; Giulgiul de pe ea în locul celui în care a fost învăluit și înmormântat (Hristos); sfânta Copie în locul celui ce-a străpuns dumnezeiasca lui coastă; buretele în locul celui cu care a fost adăpat cu fiere; imaginea Crucii în locul Lemnului celui de-viață-făcător? Suprimă, deci, toate acestea ca și orice altă reprezentare dumnezeiască (antitipică, simbolică) pentru că ai zis că faptul în genere de a se închina și a face icoane întru reprezentarea și cinstirea lui Hristos înseamnă că cei ce le fac și se închină lor le fac dumnezei. Dar lipsa de evlavie a acestora e cu adevărat egală cu cea a păgânilor (elinilor). Căci aceia credeau înainte de întrupare că-L pot circumscrie pe Dumnezeu Care e necircumscriș, iar aceștia se sfădesc după întrupare să nu fie circumscriș (iconic) când El este circumscriș după trup.

2. Către cei ce se îndoiesc de faptul că în Evanghelie stă scris despre icoana lui Hristos

Acești iubitori de învinuiri mi se pare că ignoră faptul că dintre cuvintele Evangheliei unele sunt arătate direct, iar altele indirect, căci așa a rânduit Duhul ca să nu fie ușoară pentru cei mulți dobândirea celor de folos, ci mai degrabă ca să culegem cele folositoare cu iubirea de osteneală a căutării, ca unele ce într-un loc sunt bine fixate iar într-alt loc ușor de ridicat. Și pe drept cuvânt aceasta, căci dacă n-ar fi căutarea n-ar fi nici găsirea. Așadar să înfățișăm obiectul investigației noastre printr-o paralelă. Zice undeva Petru lui Iisus așa: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește să vin la Tine pe apă. Iar El i-a zis: Vino. Și Petru, coborându-se din corabie a mers pe apă și a venit către Iisus. Dar văzând vântul, s-a temut și, începând să se scufunde, a strigat zicând: Doamne, mântuiește-mă! Iar Iisus, întinzând îndată mâna, l-a apucat și a zis: Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit? Și suindu-se ei în corabie, s-a potolit vântul” (Matei 14, 28-32). Așadar, nu se zice că Petru a umblat iarăși pe apă după ce l-a scos Iisus, dar acest fapt este arătat indirect. Căci n-ar putea spune cineva având minte teafără că a fost dus prin aer sau pe sus de Iisus până ce s-au urcat împreună în corabie. Să venim acum la subiectul nostru. Privește cu înțelegere la ceea ce se zice: „Și au venit la Petru cei ce strâng darea (pentru Templu) și au zis: Învățătorul vostru nu plătește dajdia (didrahma)? Ba da! zice el. Și când a intrat în casă, Iisus i-a luat-o înainte zicând: ce ți se pare, Simone? împărații pământului de la cine iau dajdie sau bir? De la fiii lor sau de la străini? I-a zis lui

Petru: De la străini, Iisus i-a zis: Așadar fiii sunt liberi (de dajdie). Dar ca să nu-i smintim pe ei, mergând la mare, aruncă undița, și peștele care va ieși întâi ia-l și, deschizându-i gura, vei găsi un statir. Luându-l, dă-l lor „în locul Meu și al tău” (Matei 17, 24-27). Acel „în locul Meu și al tău” se înțelege ca „în locul icoanei Mele și a tale”, nu numai pentru că pronumele indică persoanele, iar persoanele sunt icoane, ci pentru că fiecare dintre contribuabili aduce drept tribul întru cinstirea Cezarului în locul imaginii sale proprii o icoană a împăratului, care impozit se numește „pe cap”; iar cap nu e altceva decât o icoană; iar acest lucru e evident din însăși cuvântul Domnului: „Ce Mă ispitiți, fățarnicilor? Arătați-mi dinarul ca să văd; și i-au adus un dinar. Și le-a zis lor Iisus: A cui este icoana aceasta și inscripția de pe ea? Iar ei au zis: Ale Cezarului. Și răspunzându-le Iisus le-a zis lor: Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu” (Matei 22, 18-21). Cel ce s-a supus pe Sine însuși ca om, a plătit dajdia ca oricare altul pentru icoana lui însuși, adică (a plătit), împreună cu Petru statirul; căci statirul face două didrahme. Dar fie statir, fie didrahmă, fie dinar, orice monedă poartă icoana celui a cărui inscripție o are și o poartă. Astfel, deci, folosind paralela, așa cum spune că acolo s-a zis, că Petru a umblat iarăși pe apă și altfel nu se poate, tot așa și aici pentru cei ce nu dau dovadă de prea mare ignoranță „în locul Meu și al tău” menționează și vorbește implicit despre icoana lui Hrislos ca și cea a lui Petru. Trec sub tăcere faptul că icoana este prezentă pretutindeni în Hristos în mod natural, căci unde este arhetipul acolo evident că este prin relație și reproducerea lui, fiindcă ele țin de categoria realităților corelative și se introduc reciproc una pe cealaltă. Dar pe lângă cele zise mai sus, trebuie să mai spun că icoana pe care a plătit-o Cezarului a imprimat-o El însuși în mod negrăit. Cum? pentru că peștele n-a înghițit statirul din proprie inițiativă sau din întâmplare, ceea ce este omenesc, ci este mai evlavios a socoti că el a fost creat în pântecul peștelui deodată cu cuvântul de către dumnezeiescul Duh la care nimic nu este cu neputință. Fiindcă acesta este un lucru vrednic de Dumnezeu. Căci, zice (Psalmistul): „El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit” (Ps. 148, 5).

3. Către cei ce zic: dat fiind că pe cer nu există o icoană de om ci un tip al crucii, acestuia se cade să ne închinăm.

Dumnezeu Cel ce pe toate le știe mai înainte de facerea lor, prefigurând mai înainte de zidirea lumii misterul Iconomiei Sale în trup, a figurat pe cer crucea prin astre, iar pe pământ (s-a figurat) pe Sine însuși plămuid pe Adam care este potrivit cuvântului fericitului Pavel tip al Celui ce avea să vină (Romani 5, 14). Căci se cădea ca (omul) din cer să fie figurat pe pământ și cel de pe pământ în cer, întrucât contemplația arată că cele cerești vor fi amestecate cu cele pământești, și altfel nu era îngăduit a primi în cer o icoană de om, căci dacă și fără ea oamenii au fost duși în rătăcire ca să adore stelele, cu cât mai mult dacă ar fi văzut un chip omenesc. De aceea zice marele Moise: „Să nu ridici ochii spre cer și văzând soarele, luna și stelele și toată podoaba cerului, și fiind dus în rătăcire să te închini lor și să le adori” (Deut. 4, 19). Astfel încât înainte de venirea lui Hristos și tipul crucii, era oprit a fi închinat, deopotrivă cu celelalte figuri astrale; căci dacă atunci însuși prototipul ei era blestemat, cu atât mai mult era reprezentarea lui. Dar de când Hristos a pățimit din iubire de oameni în arhetipul ei, Crucea este cinstită și mântuitoare, chiar dacă e văzută pe cer, precum și icoana Celui ce a pățimit pe ea pretutindeni pe pământ unde era reprezentată, până ce nu a venit o mână iconomahă iudaizând. Așadar, (crucea) nu e cinstită în primul rând pentru că există pe cer o figură în cruce, ci pentru Lemnul cel de-viață-făcător sfințit prin spânzurarea pe el a lui Hristos, precum și icoana lui Hristos (nu e cinstită) pentru prefigurarea ei în Adam, ci pentru înomenirea Lui din Fecioară.

4. Către cei ce zic că preotul pecetluiește pruncii care sunt aduși la el nu folosindu-se de icoana ci de tipul crucii

Stând la mijloc între Dumnezeu și om, preotul este în sfintele sale invocații o imitație (mimema) a lui Hristos. Căci zice Apostolul: „Este un Dumnezeu și un mijlocitor între Dumnezeu și oameni, omul Hristos Iisus” (I Tim. 2, 5). Fiind, deci, el însuși icoană (eikon) a lui Hristos, urmează cu necesitate că Hristos este imitat (de el) nu printr-o icoană deosebită - căci cum s-ar putea folosi o icoană de o icoană a arhetipului ei -, ci prin tipul Crucii. Căci așa cum Acela „a dezbrăcat stăpânirile și puterile și le-a dat pe față cu îndrăzneală triumfând asupra lor prin Cruce” (Col. 2,15), așa și acesta (preotul) ca tip a lui Hristos - căci „tip” și „icoană” sunt identice în ce privește indicarea asemănării - lucrează mântuirea copilului prin tipul crucii, pentru ca și aici demnitatea preotească să fie luată ca o icoană (vie) a lui Hristos.

5. Către cei ce zic că fiecare alungă de la el suferința și demonii folosindu-se de tipul crucii și nu de icoană

Obiecția de față are aceeași întâmpinare ca și cea anterioară. Cum și în ce mod? Pentru că fiecare credincios este prin baia nașterii și înnoirea Duhului „conform icoanei lui Iisus” Dumnezeu, precum s-a zis de către Apostolul (Romani 8, 29); și altundeva: „Bărbatul nu trebuie să-și acopere capul ca unul ce este icoană și slavă a lui Dumnezeu” (II Cor. 11, 7). Către care zice corifeul Apostolilor: „Voi sunteți neam ales, preoție împărătească, popor sfânt” (I Petru 2, 9). Astfel încât fiecare se face pentru sine însuși preot (ierurg) în conștiință în cele privitoare la mântuire. Nu în sensul că, dat fiind că credinciosul e icoană (vie), ar fi de prisos icoana lui Hristos în pictură. Deoarece prima se ia cu referire la omul lăuntric prin conformarea lui prin nașterea dumnezeiască; căci cum s-ar putea asemana Hristos într-o figură trupească cu cei ce diferă infinit între ei după înfățișare? Iar cea de-a doua este și se numește singură icoană artificială a lui Hristos, ca una ce poartă în ea particularitățile proprii ale figurii sau formei Lui trupești și celelalte semne distinctive exterioare ale Lui. Același lucru se poate vedea și la tipul făcătoarei-de-viață Cruci. Căci atunci când Apostolul zice: „m-am împreună-răstignit cu Hristos” (Gal. 2, 19), evident zice că s-a răstignit nu în mod sensibil nici folosindu-se de tipul sensibil al crucii, ci după omul lăuntric, folosindu-se de crucea spirituală, adică de lucrarea omorătoare a patimilor. Acest lucru este evident din faptul că însuși Domnul a zis: „Ia-ți crucea ta și vino și urmează Mie” (Matei 6, 24). Deci, precum aici amândouă, și cruce și răstignire, sunt îndoite, așa e și cu icoana lui Hristos: cea artificială și cea din credincios după omul cel lăuntric.

6. Către cei ce proferează împotriva icoanei lui Hristos vorba lui (Grigorie) Teologul: „ceea ce este venerat nu este circumscris”

Propunerea aceasta vine din faptul că ei nu cunosc semnificația omonimelor sau din acela că nu vor să priceapă să facă binele. Căci expresia „ceea ce e venerat” este o glăsuire omonimă folosită pentru realități semnificate diferite. Ca de pildă: „lumină” se spune și despre soare dar și despre om, căci și omul este numit lumină. Deci dacă zic: „lumina nu e un om”, e adevărat, căci o iau zisă despre soare; iar dacă, iarăși, aș zice „omul e o lumină” e adevărat, căci o iau zisă despre un om, și nici o afirmație nu e falsă din pricina schimbării în fiecare a sensului expresiei „lumină”. Tot, așa și la omonimia „Veneratului”, expresia se

înțelege îndoit: odată pentru ceea ce este necircumscriș și odată pentru (ceea ce este) circumscriș. Căci expresia „ceea ce e venerat e necircumscriș” s-a zis de către Părintele nostru teologhisind despre natura dumnezeiască spre răsturnarea celor ce limitează pe Dumnezeu în interiorul circumscrierii. Și e adevărată. Dar aici nu vorbea despre Iconomie. Pentru că există o rațiune a Teologiei și alta a Iconomiei, în care nu se pot dogmatiza aceleași lucruri. (Neîndoielnic și dumnezeiescul Chiril ia „ipostasul” când în loc de natură când în loc de ipostas, pentru că expresia aceasta se ia în două sensuri). Dar pentru că știe că și ceea ce e circumscriș e venerat, zice el însuși: „închină-te la ieslea, prin care tu, viețuitor necuvântător fiind, ai fost hrănit de Cuvântul”. Iar ceea ce e închinat, e evident că e și venerat. Ca să nu mai vorbesc de trupul Domnului: oare el nu este circumscriș? ce cuvânt va contrazice (aceasta)? Dar ce? Nu e venerat? Și pietrele vor striga aceasta. Sau ce vei zice despre făcătoarea-de-viață Cruce? despre (elementele euharistice), antipurile (Trupului și Sângelui Domnului)? despre Jertfelnic? despre dumnezeiasca Masă? despre preacurata Evanghelie? sau despre nu importă care alt așezământ sfânt? Oare înseși moaștele Sfinților nu sunt toate circumscrișe? Evident că sunt așa, dar totuși suntenerate ca și icoana lui Hristos. Martori sunt Părinții Sfântului Sinod al VI-lea Ecumenic care au grăit în unele scrieri ale lor despreeneratele icoane.

7. Către cei ce proferează împotriva icoanei lui Hristos vorba zisă de Sfântul Grigorie: “Dacă cineva se închină creaturii, chiar dacă face aceasta în numele lui Hristos, idolatrizează”

Aceasta s-a zis împotriva Arienilor, care zic că Fiul lui Dumnezeu este o altă

A ACELUIAȘI EPISTOLĂ CĂTRE PLATON PĂRINTELE SĂU DUHOVNICESC

DESPRE ÎNCHINAREA LA SFINTELE ICOANE ³⁹

Grăind cu cel ce este capul nostru ne mângâiem pe noi înșine; căci ce e mai mângâietor pentru un copil decât să discute cu tatăl său și încă cu un astfel și atât de mare (părinte), a cărui virtute o cântă multe cetăți, ținuturi și ostroave? Acesta este Părintele meu drag, măcar că pentru lipsa de folos a smereniei mele ramura nu se aseamănă trunchiului. Dar faptul că ne ești pus înaintea îl avem drept canon al evlaviei nu numai noi, ci și toți câți și-au ales (cinstind pe Dumnezeu), să ducă o viață evlavioasă, să se întraripeze spre vitejie și să se scoale spre o bună alergare. Ci întrucât sfințenia ta mi-a cerut de multă vreme să-i dau un cuvânt despre felul cum se cade să aducem închinare veneratei icoane a lui Hristos - desigur nu fiindcă nu știa (aceasta), ci voind și de aici să miște cuvântul meu lipsit de cuvânt - și până acum nu mi-a fost cu puțință să-i dau un răspuns, acum însă, aducându-mi aminte, am socotit că se cade să plinesc pe cât îmi este cu puțință porunca cu împreună-lucrarea sfințelor tale rugăciuni, chiar dacă am vorbit poate îndeajuns despre acest lucru altundeva.

Așadar, orice icoană artificială (techneté) este o asemănare a celui a căruia icoană este și ea poartă în ea imprimată prin imitație efigia arhetipului, după cum zice mult iscusitul în cele dumnezeiești Dionisie (Areopagitul): „adevărul este în asemănare, arhetipul în icoană, fiecare în fiecare, afară de diferența de ființă”. Astfel încât cel ce se închină la icoană s-a închinat la cel pe care îl arată icoana. Căci nu se închină la substanța icoanei, ci la cel zugrăvit pe ea, iar icoana nu este scindată de prototip în ce privește identitatea închinării; căci prin asemănare icoana este identică cu prototipul. Așa zice, deci, și marele Vasile „că și icoana împăratului se numește împărat și nu sunt doi împărați. Căci nici puterea nu se scindează nici slava nu se împarte. Ci așa cum la noi domnește o unică stăpânire și putere, așa și doxologia noastră e unică și nu mai multe. De aceea, cinstirea icoanei trece la prototip”. Iar dacă închinarea trece la prototip, înseamnă că nu sunt două închinări de cinstire (una la icoană și alta la prototip), ci una și aceeași, precum unul și același este și prototipul închinat chiar dacă în icoană.

Dar altceva este icoana naturală (physiké) și altceva icoana imitativă (mimetiké). Prima nu are față de cauza ei o diferență de natură ci una ipostatică, cum e Fiul față de Tatăl; căci altul este ipostasul Fiului și altul cel al Tatălui, dar natura lor este evident una. Cealaltă însă, dimpotrivă, are (față de cauza ei) o diferență de natură nu de ipostas, cum e icoana lui Hristos față de Hristos (însuși), căci alta este natura zugrăvelii materiale și alta (natura) lui Hristos, dar nu este un alt ipostas, ci este unul și același (ipostas) al lui Hristos chiar dacă este zugrăvit în icoană. Căci zice același dumnezeiesc Vasile: „Ceea ce este aici icoana prin - imitație este acolo Fiul prin natură, și precum la meșteșuguri asemănarea este după formă, așa și la natura divină și necompusă unirea este prin comunitatea naturii divinității”. Vezi, deci, diferența: la icoana naturală și la cauza ei, adică la Fiul și la Tatăl, pentru că au o singură natură Ei au și o singură închinare după identitatea naturii și nu a ipostasului; căci așa cum mărturisim o singură natură a Sfintei Treimi așa mărturisim și o singură închinare și doxologie, dar trei Ipostasuri ale Tatălui, Fiului și Sfântului Duh. Dar la icoana imitativă și la arhetipul (ei), adică la icoana lui Hristos și la Hristos însuși pentru că este un singur Ipostas, este și aici o singură închinare după identitatea unicului Ipostas, iar nu după diferența naturilor

³⁹ P.G. 99, 500-505.

lui Hristos și a icoanei Lui. Dacă însă vom spune că în cazul identității ipostasului închinarea icoanei și a prototipului este unică ca în cazul identității naturii, n-am mai recunoaște atunci nici o diferență între icoană și cel reprezentat iconic, ci va fi precum un singur ipostas așa și o singură natură a icoanei și a lui Hristos însuși, și atunci cădem în politeismul Elinilor făcând dumnezeu orice materie imprimată cu icoana lui Hristos. Iar cu aceasta vom deschide limba iconomahilor să ne învinuiască nu fără dreptate pe noi, cei ce ne închinăm la un Dumnezeu în trei Ipostasuri, că ne închinăm și venerăm mai mulți dumnezei. Iar dacă ar zice cineva că închinarea icoanei și a prototipului nu e unică nici în cazul identității naturii nici în cel al identității ipostasului, este evident atunci că s-a scindat puterea și s-a împărțit slava prototipului de cea a icoanei, și astfel cel ce se închină la icoană idolatrizează vădit, căci introduce nu o singură închinare, ci două închinări. Ceea ce se străduiesc să demonstreze iconomahii făgăduind, cum e și natural, că Hristos este circumscris după trup, făcându-se astfel respinși deopotrivă cu cei lipsiți de orice evlavie că Dumnezeu a venit la cei de pe pământ în părere și închipuire. Dar egala lipsă de evlavie a amândurora a fost azvârlită în casa întunericului, iar după cum s-a zis mai înainte credința adevărată a creștinilor, așa cum mărturisește că este o singură închinare la Sfânta Treime pentru comunitatea Dumnezeirii, așa mărturisește că este o singură închinare și la icoana lui Hristos pentru identitatea Ipostasului lui Hristos; căci Același este închinat chiar dacă zugrăvit (în icoană). Fiindcă ea nici n-ar mai fi icoană, dacă ar fi considerată ca fiind cumva la mijloc și scindată în cinstire de prototip; atunci ar fi un alt lucru cu ipostas propriu. Și astfel, chiar și în icoana lui Hristos există o unică închinare și doxologie a mult lăudatei și fericitei Treimi.

Dar poate ar zice cineva: Prin urmare, întrucât închinarea e adorare, se întâmplă ca icoana lui Hristos să fie împreună-adorată cu Sfânta Treime. Unul ca acesta însă se arată neștiind deosebirea închinării, căci Sfinților le aducem închinare iar nu adorare, cum și domnilor (le aducem închinare) după legea lui Dumnezeu dar nu îi adorăm. Apoi să știe, iarăși, că închinarea nu se aduce substanței icoanei, căci aceasta este un lucru absurd și propriu celor ce adoră creatura în locul Creatorului, ci ea se aduce lui Hristos Cel închinat în icoana lui Hristos, materia icoanei rămânând cu totul în afara comuniunii de închinare cu Hristos Cel închinat în ea prin asemănare, ceea ce este propriu ipostasului lui Hristos care este separat de materie chiar dacă se vede în ea. Acest lucru, mi se pare, se aseamănă cu exemplul oglinzii, căci și acolo se zugrăvește cumva fața celui ce se uită în ea, dar asemănarea rămâne în afara materiei, și dacă cineva ar vrea să-și îmbrățișeze propria-i imagine (icoană) din oglindă nu ar îmbrățișa materia, pentru că nu s-ar alipi de materie pentru ea însăși ci pentru asemănarea lui reprezentată iconic în ea; fiindcă dacă se depărtează de oglindă se depărtează deodată cu el și imaginea (lui), întrucât aceasta n-are nimic în comun cu materia oglinzii. Tot așa, deci, și cu materia icoanei, pentru că dacă se șterge asemănarea celui văzut în ea și căruia i se aduce închinarea, rămâne doar materia neînchinată, ca una ce nu are nimic comun cu asemănarea. Fie, iarăși, un inel care are gravată în el icoana împăratului, apoi (aceasta) să fie imprimată în ceară, în rășină, în bitum, în lut; pecetea, deci, este una și aceeași, identică în toate materiile, dar acestea sunt diferite între ele, și ea n-ar putea rămâne identică în materiile diferite decât dacă nu are nimic în comun cu materiile (respective), ci este aceeași, separată prin cugetare de acestea, întrucât rămâne în inel. Tot așa, asemănarea lui Hristos, chiar dacă e gravată în nu importă ce fel de materie, nu are nimic în comun cu materia în care ea se arată, rămânând în Ipostasul lui Hristos căruia îi este și proprie. Și simplu zis, nu este adorată icoana lui Hristos, ci Hristos însuși este închinat în ea, și ea trebuie închinată pentru identitatea Ipostasului lui Hristos, cu toată diferența de substanță a icoanei.

Așa, deci, este închinarea icoanei lui Hristos, după cum o știu eu și este întărită de învățătura Sfinților Părinți; dacă este suprimată, se suprimă în potență Iconomia lui Hristos, și dacă nu este închinată, se suprimă de asemenea și închinarea lui Hristos.

Pentru aceasta, o, dumnezeiescule părinte, trebuie să ne apropiem de ea și să ne închinăm ei cu frică și evlavie, întrucât închinarea ei urcă la Hristos, și să credem că prin ea ne vine un har dumnezeiesc și că împărtășește sfințire celor ce se apropie de ea cu credință.

Pentru că și la tipul făcătoarei-de-viață Cruci și la icoana preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și a tuturor Sfinților toată închinarea sfințitoare a icoanelor urca prin intermediul prototipurilor lor la Dumnezeu. Și pentru aceasta închinarea de adorare a Treimii celui sfinte și de-o-ființă este unică: Ei i se acordă diferitele închinări și la toate celelalte, și la Ea se face raportarea unică a tuturor închinărilor.

Iar dacă am zis ceva greșit din neștiință, fie mai puțin fie mai mult decât se cuvine, rogu-te ca pe un Părinte bun, pe unele să le îndrepti, pe altele să le plinești, iar pe altele să le suprimi, rugându-te pentru smerenia mea ca să gândesc drept să vorbesc fără greșală și să făptuiesc fără reproș.

ANEXA I

DEFINIȚIA CREDINȚEI SINODULUI VII ECUMENIC DE LA NICEEA 13 octombrie 787⁴⁰

Sfântul și Marele Sinod Ecumenic cel întrunit, prin harul lui Dumnezeu și decretul evlavioșilor și de-Hristos-iubitorilor împăraților noștri Constantin și Irina, mama lui, pentru a doua oară în strălucita metropolă a eparhiei Bithyniei, Niceea, în sfânta lui Dumnezeu biserică cea supranumită Sofia, urmând Predaniei Bisericii Sobornicești, a definit cele orânduite mai jos.

Dăruindu-ne lumina cunoștinței Lui și izbăvind-ne El însuși din întunericul nebuliei idolești, Hristos Dumnezeul nostru, luându-și Mireasă Sfânta Lui Biserică Universală, „neavând pată sau zbârcitură” (Efeseni 5, 27), a făgăduit să o păzească și a afirmat răspicat acest lucru Sfinților Lui Ucenici: „Iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului” (Matei 28, 20). Dar această făgăduință a dat-o nu numai lor, ci și nouă, celor ce am crezut în numele Lui. Unii însă, nesocotind acest dar, ca unii îndemnați de înșelătorul vrăjmaș, s-au ridicat împotriva rațiunii celei drepte și împotrivindu-se Predaniei Bisericii Universale, au păcătuit împotriva înțelegerii Adevărului și, după cum zice proverbul „au rătăcit oiștile plugurilor lor și au cules în mâini lipsă de rod”, pentru că au cutezat să defaime bună podoaba potrivită cu Dumnezeu a așezămintelor celor sfinte - zicându-și preoți, fără a și fi însă; despre care Dumnezeu prin profeți strigă: „Păstori mulți au stricat via Mea, călcat-au în picioare partea Mea” (Ieremia 12, 10). Căci urmând unor bărbați nelegiuți, încrezându-se în cugetele lor, au învinuit Sfânta Lui Biserică unită cu Hristos - Dumnezeu și, nemaideosebind între ceea ce e sacru și profan, au numit icoana Domnului și a Sfinților Lui cu un nume asemănător dat statuilor idolilor satanicești. De aceea, Stăpânul Dumnezeu, nemairăbdând să vadă (via) supușilor Lui stricată de o asemenea vătămare brutală, ne-a convocat prin bunăvoința Sa pe noi, întâistătătorii preoții de pretutindeni cu zelul și porunca dumnezeiască a lui Constantin și a Irinei, preacredincioșii noștri împărați, pentru ca dumnezeiasca Predanie a Bisericii Universale să-și reprimească autoritatea printr-un vot comun. Cercetând, așadar, și examinând cu toată exactitatea și urmând scopului Adevărului, nu suprimăm nimic, nu adăugăm nimic, ci păzim nemicșorate toate cele ale Bisericii Universale. Și, urmând Sfintelor Șase Sinoade Ecumenice, și mai întâi celui întrunit în strălucita metropolă a Niceei și celui (ținut) după el în de-Dumnezeu-păzita cetate împărătească (a Constantinopolei), credem...

(urmează textul Simbolurilor de la Niceea, 325 și Constantinopol, 381)

Ne întoarcem cu scârbă și anatematizăm, deci, pe Arie și pe cei ce cugetă aceleași lucruri cu el și au în comun kakodoxia lui nebunească; pe Macedonie și pe cei din jurul lui pe drept cuvânt numiți pnevmatomahi; mărturisim apoi că Stăpâna noastră Sfânta (Fecioară) Maria este în sens propriu și după adevăr Născătoare-de-Dumnezeu, ca una ce a născut după trup pe Unul din Sfânta Treime, Hristos Dumnezeul nostru, după cum a dogmatizat mai întâi Sinodul din Efes, care a scos din Biserică pe Nestorie și pe cei din jurul lui, ca unii ce introduc (în Hristos) o dualitate de persoane; împreună cu aceștia mărturisim și cele două naturi ale Celui ce s-a întrupat pentru noi din preacurata de-Dumnezeu-Născătoare și pururea Fecioara Maria, cunoscându-L pe El Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit, precum a grăit Sinodul de la Chalcedon care a scos afară din dumnezeiasca curte pe defăimătorii Eutihie și Dioscor și

⁴⁰ Mansi, XIII, 373-380; Karmiris, AZM. I, p. 238-241.

împreună cu ei a azvârlit afară pe Sever, Petru și întregul lor șir mult blasfemiator și legat întreolaltă; după care anatematizăm și plâsmuirile mitice ale lui Origen, Evagrie și Didim ca și sinodul al cincilea (Ecumenic) întrunit la Constantinopol; după care vestim că în Hristos există și două voinți și lucrări potrivit proprietății naturilor, după cum a strigat și al șaselea Sinod (Ecumenic) din Constantinopol care a dezaprobat pe Serghie, Honorius, Cyrus, Phyrus, Macarie și pe cei ce cugetă la fel cu aceștia. Și, într-un cuvânt, spunem: păzim fără a inova toate predaniile orânduite nouă, fie în scris fie în mod nescris, între care una este și figurarea zugrăvirii în icoană, ca una ce este în acord cu relatarea propovăduirii Evangheliei și este folositoare spre încredințarea adevăratei, și nu după închipuire, întrupări a lui Dumnezeu Cuvântul și spre câștigul nostru unanim; căci ca unele ce în chip neîndoielnic se arată una pe cealaltă, ele (cuvântul și icoana) au în mod evident și aceeași valabilitate.

Așa stând lucrurile, mergând noi pe calea împărătească și urmând învățăturii de Dumnezeu-grăitoare a Sfinților noștri Părinți și Predaniei Bisericii Universale (căci cunoaștem că aceasta este a Duhului Sfânt Care locuiește într-însa), hotărâm și definim cu toată exactitatea și purtarea de grijă ca, alături de și asemenea tipului cinstitei și de-viață-făcătoarei Cruci, să fie reînălțate în sfintele lui Dumnezeu biserici, pe sfintele vase și veșminte, pe ziduri și scânduri, în case și pe drumuri, și veneratele și sfintele Icoane alcătuite din culori și mozaic, ca și din orice altă materie potrivită, și anume: Icoana Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, a Preacuratei Stăpânei noastre, Sfânta Născătoare-de-Dumnezeu, a cinstiților îngeri și a tuturor Sfinților și Cuvioșilor bărbați. Căci cu cât mai mult sunt văzuți aceștia prin întipărirea lor iconică, cu atât și cei ce privesc la ele și sunt ridicați spre amintirea și dorirea prototipurilor lor, le vor aduce sărutare și închinare de cinstire, iar nu adorația adevărată, care potrivit credinței noastre se cuvine numai Naturii dumnezeiești (a Sfintei Treimi); și în același fel ca tipului cinstitei și de-viață-făcătoarei Cruci, Sfințelor Evanghelii și celorlalte sfinte așezăminte, întru cinstirea lor se vor face și aducere de tămâie și lumini, precum era obiceiul în mod evlavios la cei din vechime. Căci, „cinstirea icoanei urcă la prototip”⁴¹ și cel ce se închină la icoană se închină la ipostasul celui zugrăvit în ea.

Fiindcă așa e întărită învățătura Sfinților Părinților noștri, adică Predania Bisericii Universale, care a primit Evanghelia de la o margine până la cealaltă a lumii. Așa urmăm lui Pavel, celui ce a grăit în Hristos (II Cor. 2, 17), întregii cete dumnezeiești a Apostolilor și sfințeniei Părinților, ținând tare predaniile pe care le-am primit (II Tes. 2, 14) și cântând Bisericii împreună cu proorocul cântarea de biruință: „Bucură-te foarte, fiica Sionului! Vesteste fiica Ierusalimului! Saltă și te bucură din toată inima ta. Căci Domnul a ridicat de la tine nedreptățile potrivnicilor tăi, și te-a izbăvit din mâna vrăjmașilor tăi. Domnul este împărat în mijlocul tău; nu vei mai vedea încă rele” (Sofonie 3, 14-15) și va fi pace peste tine vreme veșnică.

Iar cei ce cutează să cugete sau să învețe altfel, sau să încalce predaniile bisericești potrivit blestemaților eretici, să născocescă inovația sau să respingă ceva din cele așezate în biserică: fie Evanghelia, fie tip al Crucii, fie zugrăvire iconică, fie trup sfânt de Martir; sau să cugete strâmb și viclean spre a răsturna ceva din predaniile legiuite ale Bisericii Universale, încă și să se folosească de Sfintele Vase și de Sfintele Mănăstiri ca de niște lucruri comune, poruncim ca, dacă sunt episcopi sau clerici, să se caterisească, (depună), iar dacă sunt monahi sau laici, să se scoată afară de la împărtășanie (să se afurisească).

⁴¹ Sf. Vasile cel Mare, *De Spiritu Sancto* XVIII, 45; P.G. 32,149 C.

ANEXA II

SF. GRIGORIE DE NYSSA
EPISTOLĂ CĂTRE FRATELE SĂU, PETRU
DESPRE DIFERENȚA DINTRE FIINȚĂ ȘI IPOSTAS ⁴²

1. Pentru că mulți nu disting în ce privește dogmele tainice (referitoare la Sfânta Treime) comunul ființei de diferența ipostasurilor și cred că nu există nici o diferență între a spune „ființă” și “ipostas” (de unde unora dintre cei ce privesc astfel de lucruri fără o cercetare prealabilă le place să vorbească așa cum vorbesc despre o singură ființă și( )I2a(crdfu5/F.8483.5ep

„oarecare”. Descrierea ființei, deci, a trecut-o sub tăcere, ca una care nu aducea nici un câștig pentru tema propusă a cuvântului; dar pe „oarecare” îl caracterizează pe larg prin semnele distinctive proprii, arătând locul, semnele distinctive ale caracterului său ca și cele care adunate din cele exterioare îl vor separa și distanța de semnificația comună (de „om”), astfel ca prin toate să devină limpede descrierea celui despre care se relatează: din nume, din loc, din proprietățile sufletului, din cele contemplate în jurul lui din exterior. Iar dacă ne-ar fi dat o rațiune (definiție) a ființei, în explicarea naturii n-ar fi făcut nici o amintire de cele spuse mai înainte. Căci ar fi fost aceeași rațiune (definiție) și pentru Bildad, și pentru Țofar și pentru fiecare din oamenii amintiți acolo (cf. Iov. 1, 1; 2, 11). Așadar, nu vei greși dacă vei transpune și la dogmele despre Dumnezeu rațiunea diferenței între ființă și ipostas pe care ai cunoscut-o la noi. Tot ceea ce gândirea ta îți sugerează despre existența Tatălui (căci sufletul nu se poate sprijini pe nici un alt gând așezat deoparte, pentru că e convins că acest gând e mai presus de orice existență), aceasta gândește-o și despre Fiul, aceasta și despre Duhul Sfânt. Căci rațiunea (definiția) „necreatului” și „necuprinsului” e una și aceeași și pentru Tatăl, și pentru Fiul și pentru Sfântul Duh. Fiindcă nu este unul mai necuprins și mai necreat iar altul mai puțin. Dar pentru că este necesar ca Treimea să aibă prin semnele proprii fiecăreia distincția neamestecată, ceea ce se contemplă în ele în mod comun, ca de exemplu: necreatul, faptul de a fi mai presus de orice înțelegere, sau orice altceva de acest fel, nu le vom compara cu distincția care face propriu, ci vom căuta numai cele prin care noțiunea fiecăruia se separa limpede și fără amestec de cele contemplate împreună cu ea.

4. Așadar, așa mi se pare frumos să urmărim pas cu pas rațiunea în cauză. Tot binele care vine la noi de la puterea lui Dumnezeu spunem că este o lucrare (energie) a harului care lucrează toate în toți, după cum zice Apostolul „iar toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia cele proprii după cum voiește” (I Cor. 12, 11). Căutând acum să aflăm dacă dăruirea celor bune își trage obârșia numai de la Duhul Sfânt, așa cum ajunge la cei vrednici, suntem călăuziți iarăși de Scriptură să credem că obârșia și cauza dăruirii bunurilor luate în noi prin Duhul Sfânt este Dumnezeu Cel Unul-Născut. Căci „toate prin El s-au făcut” (Ioan 1, 3) și „în El au fost alcătuite” (Col. 1, 17), cum suntem învățați de Sfânta Scriptură. Deci, când ne ridicăm și la acea noțiune, iarăși suntem învățați, duși fiind de mână de către de-Dumnezeu-insuflata (Scriptură), căci prin acea Putere au fost aduse de la ne-ființă la ființă toate, dar din aceea nu însă fără de principiu, ci există o Putere care subzistă în mod nenăscut și neprincipial și care e cauză a Cauzei tuturor celor ce sunt. Căci din Tatăl este Fiul, prin Care sunt toate, și împreună cu Care e cugetat întotdeauna în mod inseparabil Duhul Sfânt. Căci nu poți ajunge să te gândești la Fiul, dacă n-ai fost în prealabil luminat de Duhul. Așadar, pentru că Duhul Sfânt, de la Care izvorăște asupra creației toată darea celor bune, e strâns legat pe de o parte de Fiul, împreună cu Care se și înțelege fără nici un fel de distanță ori interval între Ei, iar de Tatăl, pe Care-L are drept cauză a existenței pentru că de aici porcede, urmează că El are ca semn distinctiv al proprietății Sale după ipostas faptul de a fi cunoscut după Fiul și împreună cu El și de a subzista din Tatăl. Iar Fiul, Cel ce face cunoscut prin El și împreună cu El pe Duhul Care porcede din Tatăl, strălucind singur ca Unic-Născut din Lumina cea nenăscută, n-are în ce privește semnele distinctive proprii nici o altă comuniune cu Tatăl sau cu Duhul Sfânt, ci se recunoaște numai prin semnele deja amintite. Iar Dumnezeul Cel peste toate are singur drept semn distinctiv excepțional al ipostasului Său faptul de a fi Tată și de a nu subzista din nici o cauză, iar prin acest semn și El este cunoscut în chip propriu (în particular). Din această pricină spunem că în comunitatea ființei semnele distinctive contemplate în Treime sunt ireconciliabile și incomunicabile; prin ele se înfățișează propriul Persoanelor predate nouă în credință, fiecare înțelegându-se distinct prin semnele distinctive proprii, astfel încât prin semnele amintite se descoperă ceea ce separă Ipostasurile. Dar în ce privește infinitatea și incomprehensibilitatea, faptul de a exista în mod necreat, de a nu fi conținut de nici un loc și toate cele de acest fel, nu există nici o variație în natura cea făcătoare-de-viață, la Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, ci în ele se vede o comuniune

continuă și lipsită de interval. Și prin gândurile prin care va gândi cineva măreția vreuneia din (Persoanele) crezute în Sfânta Treime prin acelea va înainta învariabil văzând slava în Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, fără ca mintea să meargă în gol în nici un interval între Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Pentru că nu există nimic care să se insereze în mijlocul Lor, nici vreun alt lucru care să subziste pe lângă natura divină și care să o poată împărți față de ea însăși prin interpunerea a ceva străin, nici golul vreunui interval (în spațiu) care să strice armonia ființei divine cu ea însăși distorsionând continuitatea ei prin intercalarea unui vid. Ci cel care gândește pe Tatăl îl gândește ca fiind prin El însuși împreună cu El și primește în gândire și pe Fiul. Cel ce se gândește la Aceasta (din urmă) n-a despărțit de Fiul pe Duhul, ci și-a întipărit întru sine credința în cele Trei (Persoane) în același timp contopite într-o unică identitate pe de o parte în mod succesiv, potrivit ordinii (revelării lor) iar pe de alta în mod unit, potrivit naturii (lor). Iar cel ce gândește numai la Duhul Sfânt în mărturisirea aceasta a cuprins și pe Cel al Cărui Duh este; și pentru că Duhul e al lui Hristos, El este din Dumnezeu, precum zice Pavel (Romani 8, 9). Așa cum la un stejar cel ce prinde de un capăt a tras și de celălalt capăt, așa și cel ce trage Duhul, după cum zice Profetul (Ps. 118, 131), a tras împreună prin El și pe Fiul și pe Tatăl. Și dacă cineva primește cu adevărat pe Fiul, îl va avea din amândouă părțile, aducând la Sine pe de o parte pe Tatăl Acestuia iar pe de alta pe Duhul Lui; căci Cel ce este pururea în Tatăl nu va putea fi niciodată despărțit de Tatăl, nici Cel ce lucrează toate prin El nu se va putea rupe vreodată de Duhul Său. Tot așa, Cel ce a primit pe Tatăl a primit prin puterea Lui și pe Fiul și pe Duhul. Căci nu se poate gândi în nici un mod vreo tăiere sau diviziune, astfel ca Fiul să fie gândit fără Tatăl sau Duhul să fie separat de Fiul, ci între Aceștia se înțelege o comuniune și o distincție negrăită și neînțeleasă, nici diferența Ipostasurilor scindând continuum-ul naturii nici comunitatea după ființă contopind propriul semnelor distinctive. Să nu te miri însă, dacă zicem că același lucru este și unit și distinct și că excogităm ca într-o enigmă o nouă și paradoxală distincție unită și o unire (conexiune) distinctă. Căci dacă cineva ar auzi acest cuvânt nu în scop de sfadă ori calomnie, e cu puțință să găsească așa ceva chiar și în lucrurile sensibile.

5. Primește-mi cuvântul ca o pildă și o umbră a adevărului, iar nu ca pe însuși adevărul lucrurilor. Căci nu e cu puțință ca ceva ce se vede în exemple să se potrivească întru totul cu cele pentru care se ia folosul pildelor (exemplurilor). Așadar, de unde spunem că distincția simultană cu conexiunea se pot gândi analogic din cele ce ni se arată înaintea simțirii noastre? Ai contemplat deja, desigur, uneori primăvara strălucirea aceluia arc în nouri (curcubeul) pe care limbajul comun obișnuiește să-l numească „iris”. Cunoscătorii acestor lucruri spun că el se constituie atunci când o umiditate oarecare s-a amestecat cu aerul, atunci când forța vânturilor constrânge umezeala și particulele solide din atmosferă deja făcute nor să se transforme în ploaie. Ei zic că el (curcubeul) se constituie astfel: atunci când raza soarelui a pătruns oblic desimea și opacitatea norului și apoi a imprimat perpendicular cercul ei într-un nor, se produce ca un fel de reflexie și întoarcere a luminii la ea însăși, scânteierea reflectându-se în sens invers din partea umedă și strălucitoare. Căci stă în natura vibrațiilor luminoase ca atunci când cad pe o suprafață netedă să se reflecte întorcându-se iarăși la ele însele, iar figura soarelui produsă de rază într-o parte umedă și netedă a aerului e circulară; de aici urmează ca necesitate că și aerul învecinat cu norul se circumscrie prin scânteierea strălucitoare luând figura circulară a soarelui. Așadar, această scânteiere este față de ea însăși și continuă și împărțită. Căci fiind multicoloră și multiformă, amestecă nevăzut în ea însăși feluri de flori ale nuanțelor, răpind pe neobservate din fața privirilor noastre întâlnirea între ele a celor colorate în culori diferite, astfel încât să nu se mai poată recunoaște locul intermediar, între albastrul azuriu și roșul aprins și care amestecă și separă prin el însuși diversitatea culorilor, sau pe cel dintre roșul aprins și cel purpuriu, sau dintre acesta din urmă și galbenul chihlimbar. Căci, văzute în același timp, scânteierile tuturor acestora sunt sclipitoare și răpesc ochilor semnele contactului și unirii lor între ele și fug de ele, astfel că este cu neputință de cercetat și de aflat până unde se întinde rosul sau verdele strălucirii, și de

unde încep să nu mai fie astfel, după cum se vede în strălucirea lui (a curcubeului).

Prin urmare, așa cum în exemplul nostru cunoaștem limpede diferențele culorilor fără însă ca simțurile să poată percepe o distanță a uneia față de cealaltă, așa este cu puțință să-mi raționezi analogic și despre dogmele privitoare la Dumnezeu: proprietățile Ipostasurilor strălucesc în fiecare din cele crezute în Treime ca o floare a celor ce apar în curcubeu, dar în ce privește proprietățile naturii nu se poate gândi nici o diferență de la unul la altul, ci proprietățile distinctive strălucesc în fiecare în comunitatea ființei. Căci și în exemplul luat de noi ființa care strălucește acea scânteiere multicoloră e una: cea reflectată de raza soarelui, dar floarea aceea se arată multiformă. Astfel, rațiunea ne învață și prin creație să nu ne tulburăm în rațiunile privitoare la dogmă atunci când, izbindu-ne de dificultăți teoretice, suntem duși de vârtej spre consimțirea celor ce se vorbesc. Căci așa cum pentru cele ce se arată ochilor experiența s-a arătat mai bună decât explicarea rațională a cauzei, așa și la dogmele care ne depășesc credința e mai bună decât înțelegerea prin raționamente, ca una care învață atât separația în ipostas cât și conexiunea în ființă. Așadar, dat fiind că cuvântul nostru a luat în considerare ce este comun și ce este propriu în Sfânta Treime, rațiunea comunității se reduce la ființă iar ipostasul este semnul care face propriu (particularizează) al fiecăruia.

6. Dar cineva ar putea crede că rațiunea privitoare la „ipostas” oferită aici nu se împacă cu gândul Apostolului din locul unde scrie despre Domnul că este „strălucirea slavei Lui și efigia ipostasului Său” (Evrei 13). Căci, dacă am admis că ipostas e concursul proprietăților din jurul fiecăruia, atunci se recunoaște că, așa cum la Tatăl există ceva văzut și contemplat ca propriu și prin care este recunoscut numai El, în același mod se crede același lucru și despre Cel Unul-Născut: cum atunci aici numele de „ipostas” este atribuit de Scriptură numai Tatălui iar Fiul se zice că e forma ipostasului Său și este, caracterizat nu prin semnele distinctive proprii, ci prin cele ale Tatălui? Căci dacă ipostasul e semnul propriu fiecărei existențe, iar propriu Tatălui se mărturisește a fi faptul că e nenăscut iar Fiul e format prin proprietățile Tatălui, oare nu rămâne atunci Tatălui ca proprietate excepțională aceea ca numai despre El să se enunțe nenașterea, pentru că existența Celui Unul-Născut se caracterizează prin ceea ce face propriul Tatălui.

7. Dar noi spunem că alt scop urmărește aici cuvântul Apostolului și privind la acesta s-a folosit el de aceste expresii: „strălucire” și „efigie (gravată)”. Dacă cineva gândește exact la acest scop nu va găsi nimic care combate cele zise de noi, ci doar ceva care conduce rațiunea spre un înțeles particular. Căci cuvântul Apostolului s-a făcut nu pentru a distinge între ele Ipostasurile prin semnele în care se arată, ci ca să facă înțeleasă unirea autentică și nedistanțată a relației Fiului față de Tată. Așa cum n-a spus: „care fiind slava Tatălui” (deși acesta este adevărul), ci, lăsând la o parte acest lucru ca unul recunoscut și vrând să ne învețe să nu gândim o altă formă de slavă pentru Tatăl și o alta pentru Fiul, el determină slava Unului-Născut ca pe o strălucire a slavei Tatălui, făcând ca Fiul să fie cugetat împreună cu Tatăl plecând de la exemplul luminii. Căci așa cum strălucirea e din flacără și ea nu vine după flacără ci din clipa în care s-a aprins flacăra strălucește împreună cu ea și lumina, așa vrea și el ca Fiul să fie cugetat din Tatăl, dar așa ca Unul-Născut să nu fie determinat prin interpunerea unei distanțe față de existența Tatălui, ci doar ca ceea ce provine din cauză să fie gândit pururea împreună cu cauza, în același mod, ca și cum ar interpreta gândul oferit înainte, zice și: „efigie a ipostasului Său” călăuzindu-ne de mână prin exemplele trupești spre înțelegerea celor nevăzute. Căci așa cum trupul este întotdeauna într-o figură, dar una este rațiunea (definiția) figurii și alta cea a trupului, și definiția uneia nu ar putea fi comparată cu cea a celuilalt, totuși, chiar dacă prin rațiune distingi figura de trup, natura nu primește distincția, ci una este gândită împreună cu cealaltă. Așa crede Apostolul că trebuie să gândim; chiar dacă cuvântul credinței ne învață că diferența Ipostasurilor e neamestecată și distinctă, el ne înfățișează prin expresiile folosite coeziunea și conaturalitatea (concreșcența) Unului-Născut față de Tatăl, nu ca și cum Cel Unul-Născut n-ar fi într-un ipostas, ci ca Unul Care nu

primește nici o mediere a unirii Lui cu Tatăl. Astfel, cel ce-și aștește prin ochii sufletului privirile sale spre efigia Celui Unul-Născut ajunge la înțelegerea și a Ipostasului Tatălui, nu ca și cum proprietățile contemplate în Aceștia s-ar schimba ori amesteca, ca și cum am atribui Tatălui nașterea iar Fiului nenașterea, ci în sensul că nu e cu puțință ca, dacă una se disjunge de alta, să înțeleagă restul pornind numai de la ea însăși. Căci nu e cu puțință ca cel ce numește pe Fiul să nu ajungă la înțelegerea Tatălui, pentru că prin relație acest apelativ manifestă împreună și pe Tatăl.

8. Așadar, întrucât „cel ce a văzut pe Fiul a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9) după cum zice în Evaghelie Domnul, de aceea zice (Apostolul) că Fiul Unul-Născut este „efigia Tatălui” și ca să ne facem cunoscut gândul lui și mai bine, să luăm și alte expresii ale Apostolului în care ne spune că Fiul e „icoana Dumnezeului Celui nevăzut” (Col. 1, 15) și iarăși; icoana bunătății Lui; nu pentru că icoana diferă de arhetip în ce privește rațiunea invizibilității și bunătății ci ca să arate că e identică cu prototipul, chiar dacă e altceva decât el. Căci nu s-ar salva rațiunea (definiția) icoanei dacă n-ar avea claritatea și invariabilitatea în toate. Așadar, cel ce înțelege frumusețea icoanei ajunge la înțelegerea arhetipului. Iar cel ce a înțeles forma lui Hristos și-a întipărit în sine efigia ipostasului Tatălui văzându-L prin Acesta pe Acela, nu însă privind în reprezentarea iconică nenașterea Tatălui (căci atunci El ar fi într-un totu identic - cu Tatăl - nu altul), ci văzând frumusețea nenăscută în cea născută. Căci așa cum cel ce privește într-o oglindă curată imprimarea formei sale în ea are cunoștința clară a feței reprezentate iconic în ea, așa și cel ce cunoaște pe Fiul a primit în inimă prin cunoașterea Fiului efigia Ipostasului Tatălui. Fiindcă toate cele ale Tatălui se văd în Fiul și toate cele ale Fiului sunt ale Tatălui, pentru că întreg Fiul rămâne în Tatăl și iarăși El are în Sine pe Tatăl întreg (Ioan 14, 11). Astfel încât ipostasul Fiului devine un fel de formă și de față pentru (re)cunoașterea Tatălui, iar ipostasul Tatălui e (re)cunoscut în forma Fiului, deși în Ele rămâne proprietatea contemplată numai în Acestea pentru distincția clară a Ipostasurilor.

GLOSAR DE TERMENI TEHNICI

eikón = imagine, asemănare, icoană > **eikó** = a fi asemănător, a asemana
eikonizein = a reprezenta iconic
apeikonizo = a reprezenta o imagine după un model, a copia o imagine
eídos = înfățișare, aspect exterior, chip; idee, specie > **eído** (lat.video) = a vedea, a ști.
emphéreia (> **emphéro**) = similitudine
homoiosis, homoîoma = asemănare
morphé = formă
schema = figură
stoicheîon = linie < **stoicheo** = a alinia, a pune în rând
homostoichos = în aceeași linie
charaktêr = efigie gravată, întipărită, trasată; trăsătură caracteristică
typos = marcă, trăsătură imprimată; relief; schiță, figură, model
ektyponia = redare imprimată în relief, întipărire
graphé, grapheîn = a scrie, scriere; a desena, desen
zographeîn = a picta după natură, după un model viu
perigraphe = circumscriere
(a)perîgrapton = (ne)circumscrie
archetypon, (prototypon) - parâgogon = model - copie confecționată, reprodusă după model
historia = observare directă, relatare
proskynesis = închinare, prosternare în semn de venerare
latreia = adorare
ousia = ființă, substanță
physis = natură, fire
hypostasis = subzistență, ipostas
prosopon = față, persoană
schesis = relație
theologia - oikonomfa = doctria despre Dumnezeu în Sine și, respectiv despre lucrarea Lui în afara Sa

CUPRINS

Antireticul I	3
Antireticul II	12
Antireticul III	26
15 probleme puse iconomahilor	43
7 capitole contra iconomahilor	46
Epistola către Platon despre venerarea icoanelor	51

Anexe

I. Definiția dogmatică a Sinodului VII Ecumenic	54
II. Epistola Sf. Grigore de Nyssa, despre diferența dintre ființă și ipostas .	56
Glosar de termeni tehnici	61